נידער מיט דער ראסיסטישער פראפאגאנדע

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 139	Łódź, Piątek, 15 czerwca 1934 r.	צוועלפטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג, ב׳ תמוז תרצ״ד	№ 139

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

ארגאניזאציע פון די פוילישע יודען אין ארץ-ישראל

חברת „השגחה“

אדמיניסטראציע און השגחה איבער אייגענטום פון פוילישע יודען אין ארץ-ישראל

יודן נעמט אן: אדמיניסטראציע איבער הייזער און פרדסים,
אויפזיכט ביים בוי,
קאנטראלע איבער פלאנצען פרדסים וכו׳

גיט אויספיהרליכע ידיעות וועגען פרייזען און מעגליכקייטען פון זיכערע אינוועסטירען געלדער אין ארץ-ישראל

יודען! גיט איבער אייער אייגענטום אין זיכערע הענד!!!

פאדערט פרטים און פראספעקטען:

ארגון יהודי פולניה בארץ ישראל חברת „השגחה“. תל-אביב, רח׳ אלנבי 117, ת. ד. 1056.

די פערוואלטונג.

ארב.-געז. פאר פיזישער דערציהונג „מארגנשטערן“ אין פוילען, אפטיילונג אין לאדז.

מארגען, שבת, 3 נאכמיטאג קומט פאר אויפ׳ן סטאדיאן פון ל.ק.ס. (אליי אוניא 2) דער יערליכער גרויסער

זומער טורן- און ספארט-פעסט פון מארגנשטערן

אין פראגראם: פריי-איבונגען אויף מכשירים, מוסטער-איבונגען פון די מענער, פרויען און קינדער-גרופן. פיראמידן און ספארט-שפילן מיטן אנטייל פון 400 טורנער.
לייכט-אטלעטישע פארמעסטונגען מיטן אנטייל פון אלע לאדזשער ארבעטער-ספארט קלובן און פון ווארשאווער „מארגנשטערן“.
לייטונג פון טורן-פעסט — אינסטרוקטארען-קאמיסיע ביים לאדזשער „מארגנשטערן“.
צו די איבונגען וועט צושפילן דער ארקעסטער פון „סול טור-ליגע“ אונטער דער לייטונג פון ה׳ טעלג.

בילעטן פון 54 גר. אן צו באקומען יעדן טאג אין קאנצעלאריע פון „מארגנשטערן“ — פאלודניאווע 36, און אין טאג פון פעסט — ביי דער קאסע פון ספארט-פלאץ.

וויכטיג פאר עולים קיין ארץ-ישראל!

די עקספעדיציאנס-פירמע „POLTRANS“ לאדז, נארוטאוויטשא 27

מאכט באקאנט, אז פון היינט-אן שטעהט די פירמע אין

א דירעקטער פערבינדונג מיט ארץ-ישראל!

ובעזיצט דארט א שטענדיגען פארטרעטער, וועלכער גיט דעם עולה אויפ׳ן ארט אלע נויטיגע אינפארמאציעס, נעמט אפ באגאזש, בעזארגט איהם אהיים און ערלעדיגט אלע נויטיגע פארמאליטעטען. אונזער פארטרעטער אויף ארץ-ישראל איז:

נ. אדעלבערג, תל-אביב, רחוב הרצל 13.

די לאדזער עולים, וואס ווילען, אז זייערע באגאזשען זאלען אנקומען שנעל אין בעסטען ארדנונג, זאלען זיך ווענדען דירעקט צו דער אין לאדז בעקאנטער עקספעדיציאנס-פירמע

Biuro Transportowe „POLTRANS“
w Łodzi, ul. Narutowicza 27, tel. 155-27.

בעמ.: מיר נעמען אן זאמעל-לאדונגען אויף: ווארשא, ווילנא, קראקא, ראוונא, ביאליסטאק און סובאלק.

וויכטיג נייעס!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז דער בעוואוסטער לאנייעהריגער

פענסיאנאט

אין ווישניאווא גורא א. פ.

„KONKURENCJA“

אינה. יאסקאוויטש אייגענע ווילע איז נאך א גרינדליכען איבערבוי און גענצליכען רעמאנט שוין ערעפענט געווארען

און עמפפעהלעו דעם ג׳ פובליקום: זוניגע צימערן מיט עלעקטריש ליכט, טעגליך ראדיא-קאנצערט, פערשידענע פערגנויגונגען א. ז. וו. שטרענג כשר׳ע געשמאקהאפטע קיך. סאלידע בעהאנדלונג! —::— ערמעסיגטע פרייזען!

בעמערקונג: אין דער יאַ-אויסגעבויטער פיכטיגער

Five o'clock וועראנדע קומען פאר פון 5—8

אנאנסען אין „נ. פאלקסבלאט“ האבען דעם גרעסטען ערפאלג.

אויפפאדערונג

דערמיט פאדער איך אויף צום לעצטען מאל דעם זוהן

שיע זעלמאן נאוואמיעסקא 18

אז ער זאל קומען צו א דין-תורה אין משך פון 3 טעג, ווייל אין געגענפאל ווארען איך איהם, אז איך וועל נישט זיין פעראנטווארטליך פאר די ווייטערדיגע פאלגן.

מוטער

רבקה ראכעל זעלמאן

מעדלער און יונגלער

אויף די קאלאניעס — ביים — **נותן לחם**

ווערען נאך אנגענומען

פלאץ דאמבראווסקי 4

היינט פרייטאג און זונטאג.

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטע, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.

שוו. יאקובא 12 רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק, וואוינונג 30, **שיף.**

צו בעקומען שייטלען מיט פאריזער שרינדען ביי פרוי ראזענבערג קאמיענא 5 2-טער הויף 2 שטאק.

גליק און וואוילשטאנד

וועסטו דערגרייכען, קויפענדיג א לאס צו דער 1-טער קלאס פון דער מלוכה-לאטעריע אין דער גליקליכסטער קאלעקטור פון

י. ה. ליטמאן

32 פיעטריקאווער 32

אט דאס איז דער אויסצוג פון אונזערע גרעסטערע געווינסטן:

300.000 אויף נר. 42630	300.000 אויף נר. 26014
50.000 זל. אויף נר. 101750	50.000 זל. אויף נר. 144482
15.000 זל. אויף נר. 182813	15.000 זל. אויף נר. 95652
15.000 זל. אויף נר. 138923	15.000 זל. אויף נר. 36938

און א סך, א סך אנדערע קלענערע געווינסטן.

אײלט צו אונז נאך די גליקליכע לאסען!

די ציהונג קומט שוין פאר דעם 19-טען יוני ד. י.

נאך לאנגע שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען מיין ליבער מאן, אונזער טייערער און אונפערגעסליכער פאטער, ברודער, שוואגער און אנקעל

ג״ע אברהם שעניצקי

בן ר׳ שמחה בונם ז״ל (מחסידי סאכאטשאוו)

איז עלטער פון 46 יאהר

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 15-טען יוני 1934 1 א זייגער בייטאג פון טרויער-הויז פיעקארסקא (בארישא) 9 וועגן וואס עס טיילן מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע הינטערבליבענע

די לײטונג

פון די ערשטע אָרטאָדאָקסישע לערן־ און ערציהונגס־אַנשטאַלטען

„דרכי נעם"

פון גרשון אלי׳ ליסס

אין לאָדז קילינסקיעגאָ 50, טעל. 215-26 / אַל. I מאַי 20, טעל. 200-43 ‖ אין וואַרשאַ שוו. יערסקאַ 34, טעל. 11-15-98

מאַכט בעקאַנט, אַז צום נײעם שול־יאָהר 1934—35 ווערען אונזערע חנוך־מוסדות רעאָרגאַניזירט און פערגרעסערט. הז אין די למודי קדש הז אין דער למודי חול, צופאַסענדיג זיך צו די פאָרשריפטען פון נײעם שול־געזעץ.

אין די העכערע קלאַסען ווערט אנשטאָט לאַטײן אײנגעפיהרט דער אונטערריכט פון ענגליש.

אײנשרײבונגען פון תלמידים ווערען אָנגענומען טעגליך פון 9—2 און פון 4—6 אין די קאַנצעלאַריעס בײ אונזערע לערן־אַנשטאַלטען.

די הנהלה.

דאַנקזאַגונג.

דערמיט דריקען מיר אויס אונזער הערצליכען דאַנק דער געזעלשאַפט „ביקור חולים" „אוזדראָוויסקאַ" ווי אויך דער אַדמיניסטראַציע פון אוזדראָוויסקאַ" אין גאַנץ בעזונדער דער באַרמהערציגע שוועסטער פר׳ ליכטענשטײן פאַר איהר אָפּפערווילליגער אַרבײט.

די רעקאָנוואַלעסצענטען פון 1־טען מענער־סעזאָן 1934.

יו״ד. פּריעז!

בײם קויפען פלײש פערגעסט נישט צו פאָדערען א הכשר פאַרן לויפענדען חודש

דער הכשר פערזיכערט אײך אַז דאָס פלײש איז כשר. דער הכשר פון חודש תמוז איז פון געלבען קאָליר.

ועד הרבנים לעדת לאָדז.

א׳ תמוז תרצ״ר.

לאָדזער פלײשער

אויפמערקזאַם!

די הכשרים פאַרן חודש תמוז ווערן אַרויסגעגעבען אין ראַבינאַט:

זונטאַג ד. 17־טען ד. ח.

— און —

מאָנטאַג ד. 18־טען ד. ח.

פון 10 ביז 3 און פון 7 ביז 9 אָוועגר.

ועד הרבנים לעדת לודז.

א׳ תמוז, תרצ״ד

פלײשער

פון גאַשטשיני דוואָור

אויפמערקזאַם!

כדי צו רעגולירען דאָס טרײבערן און בכלל די השגחה פון די יאַטקעס פון גאַשטשיני דוואָור, וואָס איז לעצטענס דאָרט אַזוי׳ שטאַרק אָפּגעלאָזען געוואָרען, ווערען אַלע יאַטקע־בעזיצער פון גאַשטשינע דוואָר אויפגעפאָדערט,

צו קומען אין ראַבינאַט ביז דינסטאַג ד. 19־טען כדי זיך צו פערשטענדיגן בנוגע אַלע פעראָרדנונגען פון ראַבינאַט.

א׳ תמוז תרצ״ד. **ועד הרבנים לעדת לאָדז**

אויפפאָדערונג

צו אַלע לאָדזער יודישע רעסטאָראַן־בעזיצער

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער קאָנטראָל, וואָס דער ראַבינאַט געהט אײנפיהרען איבער אַלע יודישע רעסטאָראַנען אין לאָדז, ווערען אַלע יודישע רעסטאָראַטאָרן אויפגעפאָדערט צו קומען אין ראַבינאַט מאָנטאַג, ד. 18־טען און דינסטאַג ד. 19־טען ד. ח. אין די שעהן פון 7 ביז 9 אין אָוונד.

ועד הרבנים לעדת לאָדז.

א. תמוז, תרצ״ד.

אַכטונג, דער לאָדזער מילך־הענדלער־ און קוה־בעזיצער־פעראײן, פולנאָצנאַ 31

מאַכט בעקאַנט זײנע מיטגלידער און נישט־מיטגלידער, דאָס דער פעראײן האָט בענײט זײן טעטיגקײט פון הײנט אָן. דער סעקרעטאַריאַט פון פעראײן ערטײלט יורידישע עצות, שרײבט און ערלעדיגט ביטעס אין אַלע שטאָטישע־, רעגירונגס־, סקאַרבאָווע און געריכטס אינסטיטוציעס, דערנעבען אויך אַלע אָנגעלעגענהײטען אין ציוויל־שטאַנד־אַמט, ווי אויך הויז־מעלדונגען. דער סעקרעטאַריאַט פון פעראײן איז טעטיג פון 6 ביז 10 אָוונט.

„הזמיר" ‖ פּאַרק „העלענאָוו"

דינסטאַג, דעם 19־טען יוני, 9 אַ זײגער אָוונד

די 4 צײטען פון יאָהר

אָראַטאָריום אין 4 טײלען פון י. הײדן.

דיריגענט — פּראָפ. י. זאַקס.

סאָליסטן: דאָראַ ססורי, אַראָם ראַבאַש, אַלעקסאַנדער מיכאַלאָווסקי

געמישטער כאָר און אָרקעסטער פון „הזמיר"

לאָדזער פילהאַרמאָניע־אָרקעסטער. בײם קלאַוויר — פר. פיעטרושקאַ

8 אָוונד — פּאָפּולערער קאָנצערט.

דאָס צוריקפאָהרען מיט טראַמוואַיען איז געזיכערט. אַרײנגאַנג 1.09 זל.

אויפקלערונג!

לעצטענס ווערט דורך דער בײזווילליגער קאָנקורענץ פערשפרײט אין גאַנץ פוילען פלוג־ און באַקאָס־בלעטלעך געגען דער אָנגעזעהענער פירמע

מ. חישין, באַראַנאָוויטש

(קעז־פאַבריק)

עס ווערט דעריבער ערקלערט, אַז דאָס איז אַ בײזווילליגער מיסברויך. ווי ס׳איז בעקאַנט, ווערט די פירמע חישין בעזוכט דורך פאָרשטעהער פון געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס, פאַר וועלכע די פירמע חישין מאַכט בעדײטענדע שפענדונגען און רופט זיך בכלל וואָרים אָפּ אויף יעדער ווענדונג. דער גאַנצער אויפטו איז זיכער אַ „אָריגינעלער" קאָנקורענץ־מיטעל געגען דעם וואוקס און אויפבליה פון דער קעז־פאַבריק חישין אין באַראַנאָוויטש, וועלכע אַ דאַנק איהר רעעלער און פינקטליכער בעהאַנדלונג און בעסטער קוואַליטעט וואָרע בעהערשט די דעם גאַנצען פוילישען מאַרק.

די פערשפרײטער פונם פלוג־בלעטל וועלן צונעצויגן צו געריכטל. פעראַנטוואָרטליכקײט.

די נײעסטע מאָדעלען

זומער־שיך

ווי אויך פלעטשאַנקעס

איז אַ רײכען אויסוואַהל, בעקומט איהר נאָר אין דער פירמע

A. Ogórek

ŁÓDŹ, ZAWADZKA 11.

DR. MED. **M. RUNDSZTAJN**

ספעציאַל־אַרצט פאַר אַקושעריע און פרויען־קראַנקהײטען

POMORSKA 7, tel. 127-84

נעמט אָן פון 4 ביז אָוונד.

Dr. med. **J. Bette**

ספעציאַליסט פאַר אינערליכע און קינדער קראַנקהײטען

Piotrkowska 6, tel. 144 95 טעל.

נעמט אָן פון 8—11 פרי און פון 4—6 אָוו.

מודעה. ברוך־קראַנקע! קריפּעל!

לײדענדע אויף פערשידענע בײן־פערקרימונגען פון גוף (הויקערס)!

נאָך לאָדז איז געקומען צום ערשטען מאָל דער אמת׳ער וועלט־בעריהמטער ספעציאַליסט

Ortoped NATAN RAPAPORT

פון ווין מיט לאַנגיעהריגער פּראַקטיק און נעמט אָן פון 9 פריה ביז 1 בײטאָג און פון 3 ביז 7 אָווענד

אין לאָדז, פּילסודסקיעגאָ № 23 (פריהער וואָסכאָדניאַ 23)

ברוך־לײדענדע! איהר קענט געזונד ווערען אָהן בלוטיגע אָפּעראַציע! ראָסעוועט אײער געזונד כל־זמן ס׳איז נאָך צײט, ווײל דער ברוך ווערט גרויס ווי א מענשען־קאָפּ, די קישקעס ווערען פערדרייט און מ׳קען בראַנדיג ווערען.

א הילף און א רפואה! דורך מײן מעטאָדע ערפינדענע ספעציעלע הײל־באַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעסטע פערנאַכלעסיגטע ברוכען און בעזײטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע בײ אָנפאַנגס־ברוכען. מײן ספעציאַליטעט איז אויך: הײל־אַפּאַראַטען נאָך דעם סיסטעם פון פּראָפעסאָר ד״ר האָפּפאַ, ד״ר העססינג און קאַללאַט. געגען אַלערלײ פערקריפּלונגען, פערקרימטע פיס ווי אויך שמערצענדע פלאַט־פיס, פאַר אַמפּוטירטע אינוואַלידען אַמעריקאַנישע קונסט־פיס (סאָלאָן־אַרבײט).

פאַר דאַמען נאָך אָפּעראַציעס קינסטליכע ברוסטען.

בײם אַראָפּלאָזען זיך פון מאָגען, קישקעס און געבירט־מוטער, עמפּפעהל איך ספעציעלע הײל־באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד״ר גלענאַרד.

געדענקט די אַדרעס:

אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט 23 פּילסודסקיעגאָ 23.

בעמערקונג: די אויפנאַהמען פון קראַנקע קומען פאַר פון 9 פריה ביז 1 בײטאָג און פון 3—7 אָווענד.

צאָהלרײכע דאַנקזאַגונגען פון רבנים און צדיקים.

א האַרציגען פאָהר־געזונד

אונזערע חשובע וויצע־פּרעזעסען

ה׳ שמואל ראָזענזאָן און ה׳ משה פעלדאָן

צו זײער אָפּפאָהרען אויף קוראַציע מיר ווינשען אײך א גוטע ערהאָלונג און א געזונדען צוריקקעהר.

די פערוואַלטונג פון שעכטער־הוֹרמאָוניקעס און קעלבער־שעכטער פעראײן אין לאָדז

פּאָדרזעטשנאַ 10.

זאָל דאָס יודישע לאָדז וויסען!

דער צ״ק שומרי ומזהירי שבת מאַכט בעקאַנט, אַז ביז דעם הײנטיגען טאָג געפינט זיך אין לאָדז נאָר אײן אײנציגער חתונה־זאַל, זאַכאָדניאַ 26, וואָס איז רײן פון חלול שבת בפרהסי׳, און די וואָס זענען מחלל שבת האָבען דאָך נישט קײן נאמנות אויף כשרות, און מיר שטײען אויף דער וואַך מיט א פעסטע קאָנטראָלע געגען די וואָס וועלען נישט וויסן ווי צו אָכטן די אויפנאַבען פון אונזער הײליגער אַקציע.

געצײכענט אין נאָמען פון נשיא הרה״צ אדמו״ר שליט״א מסטריקוב, דער צ״ק שומרי ומזהירי שבת לאָדז קאָמיענאַ 20

דער געערטער פאַמיליע

ד״ר שענקער און פרוי

פאַר די שפענדע לטובת די זומער־קאָלאָניע בײם „לינת הצדק" אין פּאַביאַניץ צו בעעהרען דעם אָנדענק פון זײער זעליגען ברודער

לודוויק פּאַוסט נ״ע

דריקען מיר אויס אין נאָמען פון די אָרימע קינדער אונזער האַרציגסטען דאַנק. גלײכצײטיג דריקען מיר אויס דער געערטער פאַמיליע פּאַוסט אונזער טיפסטען בײלײד צוליב דעם פערלוסט פון זײער זוהן און ברודער נ״ע.

די פערוואַלטונג פון „לינת הצדק" אין פּאַביאַניץ

לאָדז! — וואַרשאַ! — לאָדז!

האַלאָ, לאָדזער יודען!

ווען איהר פאָהרט קײן וואַרשאַ און איהר ווילט פערברענגען עטליכע אָנגענעהמע שעה׳ן אין דער געזעלשאַפט פון ליטעראַטען, זשורנאַליסטען, אַרטיסטען, קינסטלער, — דאַן געדענקט: געהט אין

באַר „צענטראַל" לעשנאַ 2

(אינה. איזאַק גערטנער).

עלטסטער און אײנציגער יודישער באַר־רעסטאָראַן אין וואַרשאַ פון דער יודישער אינטעליגענץ און סוחרים־וועלט; געזעמאַכהאַפטע שפּײזען צו די ביליגסטע פּרײזען.

געשמאַקע מיטאָגען צו 1.50 זל.

אין אָוונט־ברויט יעדען אָוונט קאָנצערט און דאַנסינג מיט אַ ערשטקלאַסיגען דזשאַז־אָרקעסטער. קאַבאַרעט־פּראָגראַם מיטן אָנטײל פון די בעסטע פּוילישע און יודישע אַרטיסטען. איר פאָהרט קײן וואַרשאַ? BAR „CENTRAL". LESZNA 2 געדענקט: געדענקט בעסטע טראַמוואַי־פערבינדונג. לעשנאַ 2 איז נעבען די גאַסען: דזשעלנאַ, פּשעיאַזד, טלאָמאַצקע, נאַלעווקי.

הזכרה.

זונטאַג, דעם 17. יוני 1934 (ד׳ תמוז), 12 אַ זײגער בײטאָג קומט פאָר אויפ׳ן בית החיים א הזכרה און די ענטהילונג פון דער מצבה נאָך אונזער אונפערגעסליכען

נ״ע שמואל בירענבוים

אַלע קרובים, פרײנד און בעקאַנטע ווערען געבעטען צו קומען. **די פאַמיליע.**

הזכרה

זונטאַג, דעם 17/6 ד׳ תמוז 10 אַ זײגער פריה צו דער ערשטער שמערצליכער יאָהרצײט פון

נ״ע טויבע הענדעל

אשת ר׳ איטשע־מאיר נ״י

קורצבאַרט

קומט פאָר א הזכרה און די ענטהילונג פון דער מצבה. אַלע קרובים, פרײנד און בעקאַנטע ווערען געבעטען צו קומען. **די טיפטרויערענדע פאַמיליע**

היטלער ביי מוסאליני'ן

ווענעדיג, 14 (ספ. טעל.)
10 א זייגער מיט 10 מינוט איז היטלער געקומען צופליהען צוזאמען מיט בוריאט'ן און א סוויטע פון 15 פערזאן קיין ווענעדיג.

אין פארט האט היטלערן מקבל-פנים געווען מוסאליני.

רוים, 14 (ספ. טעל.)
מוסאליני האט אויפגענומען היטלערן מיט א מאהלצייט. נאכדעם האבען ביידע קאנפערירט איבער צוויי שעה צייט.

אינ'ם איטאליענישן קאמוניקאט ווערט איבערגעגעבען, אז פרייטאג וועט מוסאליני ווייטער קאנפערירען מיט היטלערן.

רוים, 14 (ספ. טעל.)
די גאנצע איטאליענישע פרעסע ווידמעט גרעסערע ארטיקלען היטלערס בעזוך ביי מוסאליני'ן.

פוילישע נאטע צו אמעריקע
פוילען קען נישט צאהלען די מלחמה-חובות

ווארשא, 14 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) די פוילישע רעגירונג האט צוגעשיקט צו דער אמעריקאנער רעגירונג א נאטע, אין וועלכע די פוילישע רעגירונג ערקלערט, אז זי איז נישט אימשטאנד צו בעצאהלען די מלחמה-חובות.

פראנצויזישע תשובה אויף דער אמעריקאנער נאטע וועגן מלחמה-חובות

פאריז, 14 (ספ. טעל.)
עס איז פערעפענטליכט געווארען די פראנצויזישע תשובה אויף דער אמעריקאנער נאטע וועגן די מלחמה-חובות.

אין דער תשובה גיט די פראנצויזישע רעגירונג אן די מאטיוון פאר וואס זי קען נישט צאהלען די ראטע, וואס פאלט אויס דעם 15. יוני ה.י. גלייכצייטיג שטרייכט די פראנצויזישע רעגירונג אונטער די גרייטקייט צו זוכען אן אופן פון רעגולירען די פראגע און דערביי זאל מען זיך רעכענען מיט די הערשענדע בעדינגונגען.

פערסישער שאך איז טערקיי

וויען, 14 (ספ. טעל.)
פון אנגארע אין מען מודיע, אז דער פערסישער שאך ריזא פאהלעווי איז בעטען אנגעקומען קיין טערקיי.

Dr. med. Trepman
צעגעלביאנא 4, טעל. 216-90
ספעצ. פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענערשוואכע אויף אלע ארט אנאליזן נעהמט אן פון 8—12 און פון 5—9 אוו. זונטאג און יום-טוב פון 8—1. בעזונדערע ווארטע-זאל פאר פרויען

וויכטיג נייעס!
דערמיט מאך איך בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז מיין בעקאנטער
טאפעציר- און דעקאראציאנס-אנשטאלט און דאס מעבעל-געשעפט א.ב.
S. BIMKE!
געפינט זיך איצט אויף **פיעטריקאווער 105** טעל. 136-27
און עמפפעהל אין א גרויסען אויסוואהל די מאדערנע טאפטשאנעס, געבעטע שטיהל ווי אויך אלע ארט מעבעל ווי: שלאף-צימער, עס-צימער א. ז. וו. קאנקורענץ-פרייזען!
מיט אכטונג
S. BIMKE, Piotrkowska 105, tel. 136-27

קלאנג-קינא CAPITOL
זאוואדזקא 16
היינט פרעזענטירען מיר דאס גלאנצענדע קינסטלער-פאר
Marja Dressler, Wallace Beery
„היט דיין מאן"
אין אימפאנירענדען מייסטערווערק, וואס איז פול מיט לעבענס-רעאליזם א. ג. דראמע, וואס ריהרט און ברענגט צום לאכען ביז טרעהרען. —:— רעזשי פון בעקאנטען
Mervin le Roy
אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע פון P. A. T. אויך אקטואליטעטען פון FOX
אנהייב 4 א זייגער נאכמיטאג.

אויפפאדערונג
דערמיט פאדער איך אויף דעם עקספעדיטאר יחיאל מארקאוויטש, פלאץ וואלנאשטשי 3 אז ער זאל מיר ערלעדיגען דעם בעטראג פון 60 זל., וועלכע ער האט פערכאפט פון 13|9 1933 פון מיין נאכנאהמעס ווי: פון דער פירמע „געראס" און 4 אנדערע. אויב דער ענין וועט נישט ערלעדיגט ווערען ביז 18-טען יוני ד. י. וועט דער ענין איבערגעגעבען ווערען דער פראקוראטור. מיט אכטונג
קאמיסיאנער א. ה. ניימאן

אלטע ביכער אויף פאפיר איינצופאקען 15 גראשען א קילא. געוועלב-איינריכטונג 60 זל. בענזין-מאטאר 15 פערד. 260 זל. צו פערקויפן קאשטשושקי נאס 41. אינפארמאציע ביז 10 און פון 6 — 8 אוונט.

STARSZY FELCZFR
B. JOSKOWICZ
Północna 4, tel. 141-86.
שטעלט טעגליך פאהען מיט פרישע קראוויאנקע
און גיט אויך ארויס בעשייניגונגען.
נעמט אן פון 8—11 פריה און פון 4—7 נאכמ.

וויכטיג פאר טריקאטאזשניקעס!
— די בעסטע —
גומי - ליטצען
בעקומט מען אין פאבריקס - לאגער פון דער פירמע
W.L.HEPNER
Łódź, Gdańska 18, front m. 11

— בעקאנטמאכונג —
איך מאך בעקאנט דער ג. קונדשאפט אז מיין צווירנעריי איז געווארען איבערגעטראגן אין א נייעם לאקאל
אויף **גדאנסקא 91**
איז שוין טעטיג.
מים אכטונג
H. ZANDEL
Skręcalnia zarobkowa przędzy fantazyjnej.
Łódź, ul. Gdańska 91, tel. 223-03.

אן אנטלאפענער פון דייטשלאנד,
וועלכער האט א סך יאהרען געארבעט אלס מאסאזשיסט און קראנקען-פלעגער אין דייטשלאנד אין פערשידענע שפיטעלער און סאנאטאריומס נעהמט אן צו מאכען מאסאזשען צו צוגענגליכע פרייזען. איך קען אויך זיין א קראנקען-פלעגער.
P. LEWIN, Wesoła 15
u pana Karpa.

לעכער אויף דער מאשין
ווערען אנגענומען אויסצונייען ביי
ג. נארדמאן, שרודמיעסקא 8

צוליב דער חתונה פון אונזער שותף
יעקב ניידארף
מיט פרל.
שרה ראזזיצקי
גראטולירען הערצליך
משה קלייובוים און פרוי
לייבל ליביצקי און פרוי
מאכל פרזשעוואזשניק און פרוי
אברהם'טשע פלאצקי און פרוי.
2449

די יודישע שולע
פאר טויב - שטומע
„עזרת אלמים"
לאדז, פיעטריקאווער 89
טעלעפאן 166-95
נעהמט אן יונגלעך און מיידלעך אויפ'ן נייעם שול-יאהר.
פאר נישט לאדזשער קינדער פונקציאנירט אן אינטערנאט. פרייזען — צוגענגליך.
די קאנצעלאריע איז טעטיג פון 10 ביז 1

וולאדזשימיזש
פענסיאנאט
„Dobrzyńska"
ווילא „STYLOWA"
אין א טרוקענע און וואלדיגע געגענד. גרויסע זוניגע צימערן, ראדיא-קאנצערט, כשר'ע קיך אויפ'ן פערדאנג דיעטישע. ליפענר וואסער און פדיאישע. רעקלאמע-פרייז
5 זל. טעגליך 5
אינפארמאציעס אין לאדז ביי יאנדעל, פילסודסקיעגא 52, טעל. 106-28.

א פרייליכע און אנגענעהמע ערהאלונג
מיט פיינער קאסט, קענט איהר האבען אין עישטשלאסיגען
PENSJONAT
„ADRJA"
ŻELAZOWEJ אין קאלומנע,
טעל. 18 — Pałacowa 9/11
צוגענגליכע פרייזען! כשר'ע קוך!

בריליאנטען, גאלד,
זילבער, פערשיד. ביזשוטעריע, לאמבארד-קוויטעס קויפט און צאהלט די העכסטע פרייזען
Magazyn jubilerski **M. H. Lissak, Piotrkoska 5**

Dr. med.
WIKTOR MILLER
אינערליכע קראנקהייטען
ספעצ. רעומאטיזם, ארטרעטיזם, פיזיקאלישע טעראפיע.
אל.קאשטשושקי 13, טעל. 146-11
נעהמט אן פון 4—6.
אין דער לעטשניצע „Vita" פון 12—1.

Januszewska Góra פענסיאנאט
10 מינוט גאנג פון דער באהן-סטאציע אפאטשנע, געפינט זיך אין טרוקענעם סאסנאווע וואלד פון דער שעהנער געגענד. אידעאלער אבירה-פלאץ. נייע גרויסע ווילע, כשרע קוך. נידריגע קאנקורענץ-פרייזן. אינפ. אל. 1 מאי 19 וו. 9 פון 9—10 און פון 3—4 נ.מ. שריפטליך.
D. Chłopski, Opoczno, skrz. poczt, Nr. 42.

פאר גאלד,
ביזשוטעריע
און לאמבארד-קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
אלזידאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

שלאסעריי-ארבייטען,
ווי אויך אויטאגענישע שווייסונגען, מעטאל-בעארבעטונגען, מאשינען-טיילען
פיהרט אויס בילליג
J. REDER, Łódź
קאנסטאנטינער 11/13

שיטלען
צו בעקומען
קערש,
סקווערא 15

Dr.
Wajnberg
ספעצ. פון לונגען, הארץ און סקלעראזי-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
וואוינט יעצט פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—4 8—9 אוו.

אויערן, נאז און האלז קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוזעק אפעראציע א. ז. וו.) ווי אויך אמבולאטארישעס פון 11—2 און פון 5—8 אוונט.

Dr. J. NEUMAN
כירורג און גינעקאלאג
(פריוואט-ארצט)
נעהמט אן פון 3 ביז 4.30 נאכמיטאג
און פון 7.30 ביז 8.30 אוונט.
זאכאדניא 57, טעל. 128-95

Dr. MICHAŁ ASZ
צוריקגעקעהרט
32 Andrzeja 32
tel. 159-18.
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
נעהמט אן פון $6^1/_2$–$4^1/_2$.

Lekarz-dentysta
G. SZYMAŃSKA
האט זיך איבערגעצויגען
אויף **בארוטאוויטשא 3**
נעהמט אן פון $11^1/_2$ ביז 1 בייטאג
און פון 3—8 אוונט.

שפארט געלד
דורך קויפען רעעלע סחורה
צו די בילליגסטע פרייזען
לאזט זיך נור ביי דער פירמע
„באראוויץ"
לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58
וועלכע איז די איינציגע
בילליגע און רעעלע קוועלע
פון גוטען קידוש-וויין
ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארווייגען, ווי אויך אלע סארטען
ליקער, בראנפען'ס און מעהד.

בעקאנטמאכונג.
דערמיט האב איך דעם כבוד מיטצוטיילען דער ג. קונדשאפט, אז די פירמע
Przedst. Inżyn.-Elektro-Mechan. **MAURYCY RAK**
ווערט פון 1-טען יולי 1934 איבערגעטראגען פון זאוואדזקא 12
אויף **צעגעלניאנא 19**, טעל. 214-11 און 243-66.
איך עמפפעהל מיך דער ג. קונדשאפט: איך פיהר אויס איבערוויקלונג פון מאטארען און דינאמא-מאשינען. עלעקטרישע אינסטאלאציעס פון קראפט, ליכט און סיגנאליזאציע, ווי אויך פערקויף און טוישען פון מאטארען און דינאמא-מאשינען נייע און געניצטע.

מיט רעכט פון מלוכה-גימנאזיעס
Gimnazjum Żeńskie i Szkoła Powszechna
Eug. Jaszuńskiej - Zeligmanowej
ul. Południowa Nr. 18, tel. 168-82.
איינשרייבונגען פון ניי-אריינטרעטענדע שילערינס נעהמט אן דער סעקרעטאריאט טעגליך אין די שעה'ן פון 10—14 און פון 17—19.
דער אפצאהל אין דער פאלקסשול איז געווארן פערהלענערט.

ארטאפעדישע אנשטאלט
ר. קאוואלסקי,
11 ליסטאפאד 26, טעל. 132-59

ווי אויך דער זוהן ז. קאוואלסקי, פעטריקאווער 62 טעל. 243-93 — עלטסטער ארטאפעדישער אנשטאלט געגרינדעט אין יאהר 1895 עמפפעהלט פאר קראנקע אויף ברוכען, גארטעטען אויף זעטליבע פערקרימונגען פון רוקען-ביין, אלערליי ארט פראטעזען אויף פיס און הענט, אויף פערשידענע פערקרימונגען, נאך-אפעראציאנס-בויך-פאסען אויף געדעקעס, אויף טראגען זיך פון מאגען ווי אויך אנלאגען אויף פלאטפוס א. ז. וו.
דער אנשטאלט ווערט אנגעפיהרט אונטער דער פערזענליכער פאכמענישער לייטונג, צאהלרייכע דאנקזאגונגען פאר גענעזליכע אויסקורירונג פון פערעלטערטע פערקרימונגען.

מארשאל יוזעף פילסודסקי האט אויפגענומען געבעלס'ן

וואַרשאַ, 14 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) מארשאל יוזעף פילסודסקי האָט היינט אויפגענומען געבעלס'ן.

וואַרשאַ, 14 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) בעת דער אויפנאַהמע פון געבעלס'ן ביים מארשאל יוזעף פילסודסקי זענען אנוועזנד געווען דער אויסערן-מיניסטער בעק און דער דייטשער באַאַשאַפטער אין וואַרשאַ.

וואַרשאַ, 14 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) דער אויסערן-מיניסטער בעק האָט אויפגענומען געבעלס'ן מיט אַ מאהלצייט ביי דער אנוועזנהייט פון פרעמיער קאזלאווסקי, וויצע-סיים-מארשאלעק מאַקאָווסקי, דייטשער באַטשאַפטער און אַנדערע העכערע דייטשע באַאַמטע.

וואַרשאַ, 14 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) געבעלס האָט געלעגט זיין אונטערשריפט אין אויר-לענץ-בוך אויפ'ן שלאָס.

קיין קראָקע זאל ער ווערט אָפּליהען פרייטאָג פריה.

נעכטען אין אָוונט האָט ער זיך באַטייליגט אין אַ ראוט, איינגעאָרדענט אין דער דייטשער באַטשאַפט אין וואַרשאַ.

וואַרשאַ, 14 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט).

פאַר דער דייטשער באַטשאַפט אין נעכטען פאַרגעקומען אַ דעמאָנסטראַציע וואָס די פאָליציי האָט באַלד צושטערט און איניגע פערזאָן אַרעסטירט.

אַלס צייכען פון פראָטעסט געשלאָסען יודישע געשעפטען

וואַרשאַ, 14 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) אַלס צייכען פון פּראָטעסט געגען געבעלס בעזוך אין וואַרשאַ, האָבען די יודישע סוחרים פון נאַלעווקער געגענד נעכטען 5 אַ זייגער פאַרנאַכט געשלאָסען זייערע געשעפטען.

7 אנגעקלאגטע פון „ברית הבריונים“ דראָהט 3 יאהר תפיסה

זייער פּראָצעס אין ירושלים

ירושלים, 14 (יט"א טעלעגראַפיש) ס'האָט זיך אָנגעהויבען דער פּראָצעס געגען „ברית הבריונים“. דער פּאָליציי-אינספּעקטאָר טעגענבוים האָט ערקלערט, אַז די בריף, וואָס מ'האָט געפונען ביי אחי-מאיר'ן האָט זיך גערעדט וועגען אַ פערשווערונג. אויף דער בעשולדיגונגס-אַקט זיצען 7 מאַן, ס'דראָהט זיי 3 יאָהר תפיסה

געזעץ געגען געמישטע חתונות מיט יודען

בערלין, (יט"א) אין אינסטיטוט פאַר פּאָליטישע וויסענשאַפטען אין בערלין האָט דער רעגירונגס-ראַט שראוט פון רייכס-מיניסטעריום געהאַלטען אַ רעפעראַט, אין וועלכען ער האָט בעגרינדעט די פאָדערונג פון אַ געזעץ, וואָס זאָל פערבאָטען געמישטע חתונות מיט יודען. קודם כל, האָט שראוט ערקלערט, איז נויטווענדיג צו פּראָפאַגירען אויף אַלע מעגליכע אופנים געגען דער אינסטיטוציע פון ראַסען-געמישטע חתונות. עס וועט אָבער אויך וואַהרשיינליך זיין נויטווענדיג איינצופיהרען אַן אויסנעמליך שטרענגע בעהאַנדלונג פאַר פערזאָנען, וואָס ערלויבען זיך צו בעגעהן „ראַסען-מישונגען אהן היראַט“.

א מיסטיפיצירונג פון לאָדזער „פועלי ציון“ קאָמיטעט

אין דער לעצטער צייט ווערט דורך דער פרעסע פערשפּרייט ידיעות וועגען מחלוקת און ריטסערייען ביי „פועלי ציון“. נעכטען איז אויך עהנליכע ידיעה געווען אין בייעם „פאָלקסבלאַט“, אַז ס'זאָלען האָבען אַרויסגעטרעטען אַ גרופּע חברים, מיט'ן ח' לעוו בראש פון דער פּאַרטיי. מיר שטעלען פעסט, אַז די אַלע ידיעות זענען גרונדלאָז און פאַלש.

יודישע אַרב.-פּאַרטיי „פועלי-ציון“ לאָדזער קאָמיטעט

הלואה-פּראָיעקט אנגענומען אין דער ערשטער לעזונג

לאָנדאָן, 14 (יט"א טעלעגראַפיש) אין לאָרדען-הויז איז אַנגענומען געוואָרען אין דער ערשטער לעזונג דער הלואה-פּראָיעקט.

ענגלאַנד רעגולירט די עמיגראַציע לויט די אויפנאַהמס-מעגליכקייט

דיסקוסיע אין ענגלישען אונטערן-הויז

לאָנדאָן, 14 (יט"א טעלעגראַפיש) אין פּאַרלאַמענט איז פאָרגעקומען אַ דיסקוסיע וועגען עמיגראַציע-ענינים. דער קאָלאָניאַל-מיניסטער האָט זיך אַרויסגעזאָגט געגען דער בעהויפּטונג, אַז די רעגירונג האַמעוועט די עמיגראַציע. ער האָט ערקלערט, אַז די רעגירונג רעגולירט די עמיגראַציע לויט די אויפנאַהמס-פעהיגקייטען פון לאַנד.

אויפגעריסען א טייוועלס-מאשין אין פּאַריז

פּאַריז, 14 (ספּ. טעל.) אין אַ קאַטאַסטער-ביורא אויפ'ן מאָנמאַרט האָט אויפגעריסען אַ טייוועלס-מאַשין. 3 בעאַמטע זענען פערוואונדעט געוואָרען.

די פּערזאָן,

וועלכע האָט נעכטען על פי טעות אָפּגענומען פון דער פּאָסט רעקאָמענדירטע בריף, ווערט געבעטען אָפּצוגעבען צום אַדרעסאַט געגען בעלוינונג. דיסקרעציע געזיכערט!

מפלה פון די היטלעריסטען אין אמעריקא

דער דייטש-אמעריקאנער קאנגרעס לאזט זיך נישט היטלעריזירען. — קאנגרעס וויל נישט צושטעהן צו היטלעריסטישער אנטי-יודישער באַיקאָט-בעוועגונג

ביפאַלאָ, (יט"א) די דייטשע נאַציס האָבען היינט געהאַט אַ שווערע מפּלה אויף דער סעסיע פון דייטש-אמעריקאנער קאָנגרעס, וואָס האָט זיך מיט עטליכע טעג צוריק געשלאָסען אין קליוולאַנד.

די נאַצי-עלעמענטען אויפ'ן קאָנגרעס האָבען אַריינגעטראָגען אַ רעזאָלוציע, וואָס גיט דער „דהא וואַ“ (די דייטשע אָרגאַניזאַציע פאַר אַנטי-יודישען באַיקאָט אין אַמעריקע) דאָס רעכט צו זיין רעפּרעזענטירט אין קאָנגרעס אַלס אַלאַמעריקאַנישע קערפּערשאַפט. די דאָזיגע רעזאָלוציע איז אָבער אָפּגעוואָרפען געוואָרען. אַרום דער רעזאָלוציע איז וואַהרשיינליך פאָרגעקומען זעהר אַ העפטיגער קאַמף, ווייל אין אַ געוויסען מאָמענט זענען פון זיצונגס-זאַל בעזייטיגט געוואָרען די פּרעסע-פערשטעהער, ווייל כע מען האָט נישט געוואָלט האָבען אַלס עדות פון די אינערליכע שטרייטען. ביי אַן אַלגעמיינער מישונג איז בלויז אָנגענומען געוואָרען אַ מילדע רעזאָלוציע, אין וועלכער אַמעריקאַנער דייטשען ווערען גערופען אויסצומיידען געשעפטען, וואָס האַנדלען נישט מיט קיין דייטשע אויסאַרבייטונגען. גלייכצייטיג ווערט אָבער אין דער רעזאָלוציע פּראָטעסטירט געגען יעדער אַרט באַיקאָט און די רעגירונג ווערט גערופען אָנצונעהמען שריט געגען אַלע באַיקאָט-בעוועגונגען.

דער פּרוב פון די נאַצי-עלעמענטען צו בעהערשען דעם קאָנגרעס האָט זיך לחלוטין נישט איינגעגעבען. די היטלעריסטען האָבען זיך זאָגאַר נישט איינגעגעבען דורכצופיהרען די פאָדערונג, אַז עס זאָל אויסגעהאַנגען ווערען די האַקענקרייץ-פאָהן, די אַנטי-היטלעריסטען האָבען אָנגענומען שריט צו קריצען די בעמיהונגען פון די נאַציס, וועלכע האָבען אָנגעווענדעט פּל'ערליי מיטלען, אַז די היטלער-פאָהן זאָל אויסגעהאַנגען ווערען. עס האָט זאָגאַר נישט געהאָלפען זייער טענה, אַז אויב די האַקענקרייץ-פאָהן וועט נישט אויסגעהאַנגען ווערען, וועט דער דייטשער אַמבאַסאַדאָר נישט קומען בעגריסען דעם קאָנגרעס, מחמת עס איז אין אַלגעמיין בעקאַנט, אַז לויטער טרעט פּרינציפּיעל נישט אַרויס אויף קיין פערזאַמלונג, אויף וועלכער עס איז נישטאָ די האַקענקרייץ-פאָהן.

WYJEŻDŻAJĄC, nie zostawiaj w domu papierów wartościowych, złota, srebra i t. p. lecz zanieś je do **SAFE'u**

Dr. REICHER

פּאָלודניאָווע 28, טעל. 201-93

ספּעציאַליסט

פאַר מענער-שוואַכע-בעהאַנדלונג, סעקסועלע בעראַטונגען און פּסיכאָ-אַנאַליזען

נעהמט אָן פון 8—11 און פון 5—8 אָוונד.

Dr. med.

JULJUSZ KOKOTEK

אינערליכע קראַנקהייטען

אינפעקציאָנס-קראַנקהייטען (טיפוס, דיפטעריט, רויז, בלוט-פערגיפטונג א.ז.וו.)

CEGIELNIANA 7, tel. 163-90

נעמט אָן פון 5 ביז 7 אָוונד.

קינאָ „ROXY“

20 נאַרוטאָוויטשאַ 20.

היינט און פאָלג. טעג!

רעוואָלוציאָנס-פילם פון דער פּראָדוקציע „Sowkino“ Moskwa א. ג.

ZIEMIA PRAGNIE

אין די הויפּטראָלען:

Kira Andronikowa

Michał Winogradow

דער פילם ווערט געזונגען און גערעדט אינגאַנצען אין רוסיש.

אויסערן פּראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבע.

פּרייזען פון 1.09, 1.60 און 2.20 זל.

אָנהויב אין די געוו. טעג 4 נאָכמיטאָג

שבת, זונטאָג און יום-טוב — 12 בייטאָג.

CASINO

היינט און פאָלג. טעג!

Franchot Tone

i M. Sallivan

אין דער דראַמע פון הערצער

„שלעכט געליבט“

פּרעכטיגע רעוויו!

רעזשי: **Charles Brabin**

אין די איבריגע ראָלען:

Alice Brady, Philips Holmes

אָנהויב 4 נאָכמיטאָג.

שבת און זונטאָג — 12 אַ זייגער בייטאָג

פערקלענערטע פּרייזן פון 1.09 זל.

יודיש טעאַטער „פילהאַרמאָניע“ נאַרוטאָוויטשאַ 20 טעל. 213-84

לעבעדיגן / פרייל'ך / אָוועק מיט דער מרה-שחורה!

גאַסטאָויפטריטע פון בעליבטען

אַרטיסט, זינגער און טענצער

בן-ציון ווייטלער

צוזאַמען מיט'ן פילהאַרמאָניע-אַנסאַמבל.

היינט, פרייטאָג, דעם 15 ד. ח. 9.45 אָוונט

די בעליבטע פרייליכע אָפּערעטע

„יאַנקאַ ציגיינער“

פּרייזען פון 70 גר. ביז 2 20

מאָרגען, שבת, 11 פריה — גרויסער פריהמאָרגען צו ביליגע פּרייזען פון 30 גר. ביז 1 זל. די סענסאַציאָנעלע פּיעסע

„באַנדיט-דזשענטעלמען“

מאָרגען, שבת, 4.15 נאָכמיטאָג פּרייזען פון 50 גר. ביז 1.50

„יאַנקאַ ציגיינער“

מאָרגען, שבת, 9.15 אָוונט — פּרייזען פון 70 גר. ביז 2.20 די העכסט-מוזיקאַלישע אָפּערעטע יודיש, חסידיש, אָריענטאַליש, פאָלקסטימליך

„די גאַליציאַנער חתונה“

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע. רעזשי: ב. ווייטלער.

גרויסער סינדער, מענער און דאַמען-כאָר.

אַכטונג! די טעג ווייטלער'ס שלאַגער-פּרעמיערע, די שענסטע אָפּערעטע

„דער פריילעכער אַפּיציר“

מיט

Franciszka Gaal

דער גאָרטן-זאַל איז פער עזעו געגען אונגינסטיגען וועטער און קעלט

„CSIBI“

היינט און פאָלג. טעג!

די בעסטע קאָמעדיע פון סעזאָן פון עסטרייכישער פּראָדוקציע א. ג.

קלאַנג-קינאָ

„RAKIETA“

SIENKIEWICZA 40 tel. 141-22

איינציג קינאָ אין גאָרטען

ד״ר. פאול געבעלס און פרוי אירענא האראנד

צום בעזוך פון פרוי האראנד אין לאדז

געווים קאן מען די דאזיגע 2 פערזענליכקייטען נישט פערגלייכען. געבעלס איז אין דער שטעלונג און מאכט פיל שטארקער פון דער פרוי הארצנד, אפילו איז מויל איז ער שטארקער, אבער געווען האט א שטארקערס די אידישע פרוי, ווייל זי קעמפט קעגען פאלשקייט און בידערטרעכטיגקייט.

ד״ר געבעלס א קליינער, א דארער מיט א הינקענדיגען פוס מיט גרויסע שווארצע אויגען, א לענגליך פנים — ווען מען זעהט איהם אזוי איז מאס האלט מען געקענט שווערען אז דאס איז א ייד.

פרוי הארצנד פון א יחוסדיגער אדעל־משפחה, אהן קיין שום פגם אין דער ארישקייט סיי פון דער אפשטאמונג און סיי פון אויסזעהען.

דער ערשטער פרעדיגט האס און בידערטרעכטיגקייט, איז געווארען אנ'אפאסטאל פון בארבארישסטען אנטיסעמיטיזם, די צווייטע האט זיך געשטעלט געגען שנאה און קעמפט מיט איהר גאנצער יוגענדליכקייט, ענערגיע, ריינקייט און פיבאנסען מיט דעם אלעם.

דער צופאל האט געוואלט, אז ד״ר געבעלס זאל זיין אין פוילען אין דערזעלבער צייט וואס די פרוי הארצנד, דער מיניסטער איז געקומען פרעדיגען וועגען דער טעאריע פון נאציאנאל סאציאליזם. די צווייטע איז געקומען פרעדיגען גראד דאס פערקעהרטע — מענשען־ליבע און קאמף מיט האס און ברוים.

ס'איז גוט אזוי ווייל ווען איך בין געזעסען א שעה צייט און געשמועסט מיט דער פרוי הארצנד ווערט דאס שווערע געמיט, וועלכעס דירעקט אזוי שטארק אלס לייכטער און לייכטער און מען בעקומט די האפנונג, אז געבעלס מיט זיין שייטער־הויפען הויבט אן צו געהערען צו דער פערגאנגענהייט און די צוקונפט געהער צו פרוי אירענא הארצנד מיט די אידעען, וועלכע זי פרעדיגט אין איהר יונגע צייטונג „גערעכטיגקייט“.

מ'דארף נישט ציהען קיין ווערטער פון דער פרוי הארצנד. זי רעדט אליין און די פרומע קאטוילין איז אליין בעגייסטערט פון זיך וועגען וואס זי רעדט.

זי זאגט: די סיבה פון ברוים, איז האס, די סיבה פון האס איז ברוים, צוליב דעם טאקע מוזען מיר קעמפען סיי געגען האס און סיי געגען ברוים, אזוי לאנג, ביז מיר וועלען ריטען אויפ'ן רוקען פון דער יודישער מינדערהייט וועט קיין פרידען אויף דער וועלט נישט זיין, דער קאמף געגען אנטיסעמיטיזם איז א קאמף געגען מענשליכער אונגערעכטיגקייט, ס'איז נישט אנשטענדיג אפילו פון אזעלכע קריסטען וואס בעקעמפען דעם אנטיסעמיטיזם אויף דעם אופן ווי די צער בעלי החיימניקעס פאסען אויף דעם קאמף געגען די עוולות וואס מ'טוט חיות. אונזער קאמף איז אזא, אז מען מוז זעהען אין דעם יודען דעם מיטמענש. ס'איז נישט אנשטענדיג פון די קריסטען, וועלכע ביים ענטדעקען א יודישען פערברעכער זאגען זיי „זא זינד זי אלע“, נישט אמת, א ליגען, אזוי זעגען זיי נישט אלע, זיי האבען ליכוואשעס, גנבים, שווינדלער פונקט אזוי ווי מיר קריסטען, פראצענטועל גארנישט מעהר. מיר קריסטען ווילען דאס זעהען אנדערש, און איך וואונדער זיך ווען ביי די יודען זענען נישט פעהאן מעהר פערברעכער, ווען מיר האבען זיי אליין איינגעדריקט אין די געטא־מויערען און די יודישע גענאליטעט אליין פערוואבדעלט אין פערברעכער. ס'איז נישט קיין וואונדער ווען א בוים וואקסט קרום דעמאלס ווען מען פערפלאנצט איהם גלייך קרום, זאלען מיר קריסטען ערלויבען די יודען צו האבען זייערע אויסוואוקסען.

איך וויל, אז די יודען זאלען נישט ענטוישט ווערען אין מיר קאמף, איך גלויב אבער אז די מענשען זעגען נישט אזוי שלעכט, אומעטום איז מייז רייזע אויך אין פוילען האב איך געפינען פערזענליכקייטען, וועלכע ווילען מיר העלפען, און ס'האנדעלט זיך נישט בלויז וועגען יודען־האס, ס'האנדעלט זיך וועגען יעדען ראסען־האס, געגען־האס, לוידער איז אבער אין איצטיגען מאמענט, דער יודען־האס אזוי אקטועל, אז די פראגע קומט אויפ'ן ערשטען פונקט פון דער טאג־ארדנונג, שטעלט זיך פאר, אז איך בין דאך צופעליג געבוירען געווארען ביי א פרומע קאטוילישע אדעל־פאמיליע, איך האב דאך געקענט געבוירען ווערען ביי א יודישער פאמיליע אדער א נעגער־פאמיליע.

איך ווער פערצווייפעלט דורך פיל קריסטען. וואס ווערען אין מייז קאמף, איך גלויב אבער אז די

אירענא הארצנד

זיי זעהען בעגייסטערט פון דער לעהרע ווענען מענשען־ליבע פון דער אנדערער זייט, ווער איך בעווידעלט אבער דאס שרעקט מיך נישט אב. מיין צייטונג איז פערבאטען אין דייטשלאנד אבער איך בעקום פיל גרוסען פון מייגע אנהענגער אין דייטשלאנד, איך פערפאר דאס דייטשטום, אבער איך פערשילט און פעראכט דאס היטלער־לאנד. ווען מ'קען מיר שוין נישט פארווארפען מייז אדישע עטקייט, שיטען זיי רכילות, אז איך ווער פינאנסירט דורך יודען, דאס איז אנ'אונפערשעהמטע ליגען, מיט מיינע אייגענע בעשיידענע מיטלען פיהר איך די בעוועגונג, אויסערדעם העלפען מיר שוין 25 טויזענד קריסטען בלויז אין עסטרייך; 10 טויזענד פון זיי האבען פושקעס, אין וועלכע זיי לייגען אריין 2 גראשען א טאג. ווען זיי לייגען ביי מיטאג אריין דעם ערשטען גראשען זאגען זיי: „וואס האב איך שוין היינט געטון צו בעקעמפען דעם האס“. און ווען זיי לייגען אריין אין אוונט דעם צווייטען גראשען, זאגען זיי: „וואס האב איך שוין היינט געטון, צו בעקעמפען „די ברוים“.

ווער עס פערשפרייט האס געגען זיין מיט־מענש — דער איז נישט ווערט דעם נאמען מענש.

אזוי האט גערעדט פרוי אירענא הארצנד. מיר ווייסען ווי אזוי ס'האט גערעדט ד״ר פאול געבעלס.

י. דאנקין.

■ ■ ■ ■ ■

פרוי אירענא הארצנד געפינט זיך איצט אין פוילען, כדי צו ארגאניזירען א קאמיטעט, וואס דארף ווערבירען אנהענגער פאר א פערבאנד פון שארפען קאמף מיט אנטיסעמיטיזם, האס און ברוים. איהר בעוועגונג איז נאך גאר א יונגע, איינגאנצען פינף פירטעל יאהר פון זייט דעמאלט, ווען די היטלערישע רעוואלוציע האט געזיגט, פון דעמאלט אן געהט די דרייסט און אונערשראקען אויף דעם וועג פון גערעכטיגקייט, נישט קוקענדיג אויף אלע שוועריגקייטען.

די שטאמט פון פרומע קאטוילישע דייטשע אדעל־פאמיליע, די איז אליין א פרומע קאטוילין. די גיט אוים איהר גאנץ בעדייטענד פערמעגען אויפ'ן קאמף מיט'ן אנטיסעמיטיזם און ווערבירט כסדר אנהענגער אין אלע לענדער. אויך אין פוילען האט די שוין אנהענגער. אין ווארשא האט זיך געגרינדעט דער ערשטער קאמיטעט, צו וועלכען עס געהערען צוו. אנד. פרוי גרעפין הוטען־טשאפסקא, די שריפטשטעלערין מאריא דאמבראווסקא, הולקא־לאסקאווסקי, פרוי זשעליגאווסקא און אנדערע.

אויך אין לאדז וועט געגריגדעט ווערען אזא קאמיטעט בראש פון וועלכען ס'האט זיך געשטעלט די פרוי פון פולקאווניק וויענצקאיווסקא, פרוי הארצנד וועט היינט האלטען א פארלעזונג פאר א געשלאסענעם קרייז איינגעלאדענע געסט פון דער קריסטליכער וועלט.

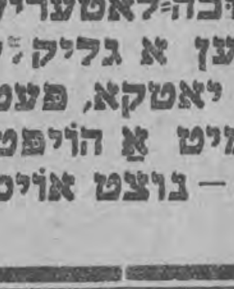

PROSZKI
«KOWALSKINA»
STOSUJE SIĘ PRZY UPORCZYWYCH
BÓLACH GŁOWY
KONIECZNIE ZE ZNAKIEM „SERCE W PIERŚCIENIU"
FABRYKA CHEM.-FARMAC. A. KOWALSKI, WARSZAWA

וויכטיג פאר אלע!

לאמפען־פאבריק

א. ריידער

פילסודסקיעגא 66 (ווסכאדניא)

טעל. 167-64

נעהמט אן צו פערניקלען, פערזילבערן (פלאטירירען), אקסידירען און ז. וו. אלערליי זאכען פון הויזליכען געברויך (ווי לעמפעל, גאפעל א. ז. וו.) ווי אויך פון טעכנישען געברויך.

פרייזען צוגענגליך! אויספיהרונג סאליד!

פאבריקס־לאגער: פילסודסקיעגא 56, טעל. 167-64

ליקווידירט דעם שטרייק אין דער בוי־אינדוסטריע

(א) נעכטען איז ליקווידירט געווארען דער שטרייק אין דער בוי־אינדוסטריע. פון ביידע צדדים איז אונטערגעשריבען געווארען א קאלעקטיווער אפמאך.

אפצייכעז־טאג לטובת „לינת הצדק“

דעם 26־טען ד. ח. קומט פאר אנ'אפצייכען־טאג לטובת די נאכט־פאציענטען ביי „לינת הצדק“. ס'איז צו דערווארטען, אז דער אפצייכען־טאג וועט ווארעם אונטערשטיצט ווערען.

געשלעג אויף פל. וואלנאשטשי

(א) בעת א געשלעג אויף פל. וואלנאשטשי זענען שטארק צושלאגען געווארען ישראל אדלער (משטשערסקא 13) און קאזשימיערז קאוואלטשיק (שרודמיעיסקא 81). ביידע האט די פאגאטאוויע געגעבען הילף.

געכאפט געשמוגעלטע סחורות

(2) אויף קאפערניקא גאס איז נעכטען פערהאלטען געווארען אנ'אויטא, אין וועלכער ס'זענען געזעסען 2 פערזאן. דערזעהענדיג די פאליציי זענען די בחורים אנטלאפען איבערלאזענדיג 2 וואליזקעס. ווי ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, האבען זיך אין די וואליזקעס געפונען געשמוגעלטע סחורות פון אויסלאנד.

פאהרען קיין ארץ־ישראל

אינפארמאציעס אין „תוצרת־הארץ“ שרודמיעסקא 3.

צו דער אלגעמיינער אויפמערקזאמקייט!

שוין דעם 19 יולי הויבט זיך אן די ציהונג פון דער 1־טער קלאס פון דער 30. מלוכה־לאטעריע. זאל יעדער איינער זיך איילען צו קויפען א גליק־לאס אין דער בעריהמטער קאלעקטור ס. יאטקא, פעטריקאווער 22. א גרויסע צאהל געווינסען מיט א הויפט־געווינס פון א מיליאן זל. אין דער שפיל. — נוצט אויס די זעלטענע געלעגענהייט!

דער אריער־פאראגראף

ר. אייזראעל

135

שפאנענדער ראמאן פון דער איצטיגער ווילדער צייט

רוביבאוו מיט העלען האבען נישט לאנג פערברענגט אין קאפע, העלען האט איהם מיט באוואוסטזיין דער אויפריכטיגקייט דערציילט אלץ וועגען זייערע איבערלעבענישען ביז די זענען געקומען קיין פוילען, רוביבאוו האט דאס אלץ געהערט ווי א לעגענדע פון אמאל, פון הונדערטער יאהרען צוריק, ער האט זיך בשום אופן נישט געקענט פארשטעלען, אז דאס אלץ וואס ער האט געהערט פון העלען האט געקענט פאסירען אין נעכטען, עהער־נעכטען, אין צענטראל־איראפא אין א כלומרשט קולטורעלען לאנד.

— וואס טראכט איהר איצט צו טון אין פוילען, האט רוביבאוו געפרעגט, זייענדיג באמת איבערגענומען מיט דער טרויעריגער געשיכטע, וועלכע העלען האט דערציילט

— דאס איז א זעהר קאמפליצירטע פראגע פאר מיר, ווען איך זאל דאס וויסען... מיר וואלטען אלע געוואלט ארבייטען, פערדינען און נישט זיין אנהענגיג פון קיינעם, מיר האפען דאך אז די אומשטענדען וועלען זיך שנעל ענדערען און מיר וועלען קענען אנהויבען א נארמאל לעבען

— האפען איז נישט קיין ענין פאר פראקטישע מענשען, איבריגענס האלט איך די האפנונג, אז די אומשטענדע זאלען זיך שנעל ענדערען פאר נישט רעאל, איהר דארפט אלע א טראכט טון וועגען דעם ווי אזוי זיך אויף שטענדיג צו איינסטאלירען דא ביי אונז, אזוי שנעל וועט איהר שוין קיין דייטשלאנד נישט צוריקפאהרען

— אבער ווי בעקומט מען איצט ארבייט אין פוילען? ווי איך האב געהערט איז דאס כמעט אוממעגליך, באזונדער פאר אונז, וועלכע קענען נישט די שפראך און נישט די מנהגים און טראדיציעס פון לאנד

העלען האט געוואלט נאך עפעס זאגען, אבער זי האט געהאט אנ'אפען מויל און מעהר נישט געקענט ארויסרעדען קיין ווארט, זי האט געוועהן עפעס א שד, אנ'ערשיינונג אויף וועלכער זי האט זיך קיינמאל נישט געריכט. צי איז דאס געווען א שטארקע עהנליכקייט, אדער איז דאס וואס זי האט געזעהן געווען אין דער ווירקליכקייט? זי האט שוין נישט ארויסגעלאזען פון דער האנד דאס גלאז, וועלכעס זי האט געהאלטען אין האנד. רוביבאוו האט דאס בעמערקט, ער האט זיך אומגעקוקט, כדי צו זעהען אויף וועמען העלען האט אויסגעשטעלט די אויגען. איצט האט ער בעמערקט, אז אקעגענאיבער ביי א טישעל איז געזעסען איינער אליין, א הויכער, עלעגאנטער מיט א גלאט ראזירטען פנים, אויך דער דאזיגער האט געקוקט אויף העלען און נישט אראבגענומען די אויגען פון איהר רוביבאוו איז געווארען פיינליך, ער האט נישט פערשטאנען וואס דאס זאל בעדייטען, ערשט מיט עטליכע מינוט צוריק האט זי איהם געזאגט, אז זי האט קיין איין בעקאנטען נישט אין פוילען און מיטאמאל שוין אין דער ערשטער האלבער שעה

אין קאפע האט העלען געטראפען א מענשען, פאר וועלכען ס'זעהט אויס זי האט שטארק מורא, ווייל אנדערש וואלט דאך העלען זיך אזוי נישט פערלוירען און די בעגעגעניש וואלט אויף איהר נישט געמאכט אזא שטארקען איינדרוק, וואס קומט דא פאר? ער האט דאך אבער נישט געהאט די מייסטקייט צו פרעגען און האט געשוויגען, ווארטענדיג ביז די שרעקליכע סצענע וועט זיך ענדיגען

— הער רוביבאוו, האט זיך העלען אנגערופען, הער רוביבאוו...

— וואס איז אייך פרוילין האמערשטיין, איהר פיהלט זיך שלעכט, וואס איז אייך געשעהען?

— ס'איז גארנישט, איך דאנק אייך, ס'איז גארנישט, אבער איך בעט אייך זאלט מיר שנעל אהיימגעהען, וואס שנעלער הער רוביבאוו, איך וואלט געוואלט, אז מיר זאלען נישט פערברענגען קיין איין איבריגע מינוט

די דאזיגע רייד פון העלען האט נאך רוביבאוו מעהר איבערצייגט, אז דא איז עפעס געשעהען ער האט מעהר גארנישט איבערגעפרעגט, זיך אויפגעשטעלט פון זיין אר״ט, האט בעצאהלט דעם קליינעם רעכנונג און ארויס מיט העלען, ער האט נאך בעוויזען צו בעמערקען, אז מיט'ן מאמענט ווען ער מיט העלען זענען ארויס פון קאפע, האט זיך דער יונגערמאן אויך אויפגעשטעלט אזוי ווי ער וואלט העלען נישט געוואלט פערלירען פון אויג

רוביבאוו האט געוואלט אויסמיידען אונאנגענעהמליכקייט און דעריבער האט ער באלד געזאגט צו העלען

— דוכט זיך מיר, אז דער יונגערמאן, וועלכען איהר האט אזוי אבסערווירט אין קאפע האט בדעה אונז נאכצוגעהען

— אויב אזוי זאלען מיר זיך אריינזעצען אין א „טאקסי“ און אהיימפאהרען. אויף דעם אופן, אז ער זאל נישט בעמערקען וואוהין מיר פאהרען

רוביבאוו האט ווידעראמאל גארנישט געענטפערט, שנעל מיט העלען זיך אריינגעזעצט אין אנ'אויטא און אין 10 מינוט ארום זענען זיי געווען פאר'ן טויער פון'ם הויז, אין וועלכען די האבען געוואוינט, העלען איז אויסגעשטיגען פון אויטא, זיך ארומגעקוקט אין אלע זייטען, צי דער פעישוין איז נישט פערהאן און ערשט דאן ווען זי האט זיך איבערצייגט אז נישט איז זי ארויף אויף די טרעפען, זי איז אזוי געלאפען, אז רוביבאוו האט איהר קוים געקענט נאכלויפען, זי איז אריין אין צימער, וואו ס'האבען זיך געפונען היינריך, פריצי און לאטא און זיך אראפגעלאזען אויף א שטוהל, אזוי ווי זי וואלט געווען א פערחלשטע

— נו, ביזט דו מיד געווארען? ווי איז דיר די שטאט געפעלען געווארען?

רוביבאוו איז געווען פיינליך די געשיכטע און ער האט געענטפערט אנשטאט העלען

— דעם פרייליין האמערשטיין האט עפעס פאר־סירט, איך ווייס נישט וואס, מיר זענען געזעסען אין א קאפע, פלוצלונג האט זי זיך אנגעהויבען שלעכט צו פיהלען און מיר זענען געקומען אהיימצופאהרען היינריך איז צוגעלאפען צו העלען

— וואס איז דיר געשעהען טייערע

— ס'איז מיר גארנישט געשעהען, איך האב אבער געהאט א זעהר נישט־אנגענעהמע און שרעקליכע בעגעגעניש

— מיט וועמען? האט זיך שוין פריצי פעראינטערעסירט

— זעהר א שרעקליכע בעגעגעניש

— דא אין לאדז, דו קענסט דאך דא קיינעם נישט

— איך האב אויך אזוי געמיינט, האט העלען געזאגט, ס'האט זיך אבער ארויסגעשטעלט, אז ס'איז נישט אזוי, ס'ווייזט זיך ארויס, אז מען פערפאלגט אונז אויך אהער

— אבער ווער דען קען „אזא“ וועטער... האט זיך פריצי אנגעהויבען צו דערווייטערן, ווער פערפאלגט אונז? וועמען האסט דו געזעהן

(פארטזעצונג קומט)

מיר מאכען א אויספלוג!

לופט און בעוועגונג דערוועקען אפעטיט, און אין וועג
אזוי אויך אינדערהיים שמעקען אויסגעצייכענט

עטקער'ס בודיניעס

זיי שאפען צוריק די אויסגעשעפטע כחות, דערפרישען
און דינען גוט דעם געזונד.

Dr. A. Oetker.

זונטאג פאפולערער צוג קיין קאלומנע

די היגע אפטיילונג פון וואגאן־לי־קוק ארגאניזירט אויף זונטאג א פאפולערען צוג קיין קאלומנע. אפפאהר זונטאג 8.30 פריה מיט דער קאלישער באהן. צוריקפאהר אין זעלבען טאג 8.42 אוונט. פרייז פון א בילעט 1.50 זל. צו בעקומען אין ביורא פון וואגאן־לי־קוק, פעטריקאווער 64, טעל. 77־170.

הנחה-פעסער קיין טשעכיע

די וועלט־רייזע ביורא וואגאן־לי־קוק איז מודיע, אז עס ווערען אנגענומען איינשרייבונגען אויף הנחה־פעסער אין די טשעכישע קור־ערטער, אהן בעגרענצונג פון רייזע טערמין. מען דארף נאר זיך איינשרייבען און פאר יעדען איז פערהאן א פאס.

וואגאן־לי־קוק בעהמט אויך אן איינשרייבונגען אויף א ריטשאלט־אויפהאלטען זיך אין מאריענבאד, קארלסבאד, פישטשאן א. ד. גל.

אינפארמאציעס ערטיילט וואגאן־לי־קוק, פעטריקאווער 64, טעל. 77־170.

אויף די זומער-פעריען קיין ארץ-ישראל

די טוריסטען־אפטיילונג ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע ארדענט איין כסדר געזעלשאפטליכע רייזעס קיין ארץ־ישראל מיט דער שיף „פאלאניא“, וואס געהט אפ פון קאנסטאנץ יעדע 2 וואכען.

די איצטיגע אויספלוגען זענען בעזונדערס צוגעפאסט פאר דער ארבייטענדער אינטעליגענץ און פאר פערזאנען פון פרייע פראפעסיעס, וועלכע האבען אויף אזא אופן די געלעגענהייט צו פערברענגען זייער אורלויב־צייט אין ארץ־ישראל. אויך סוחרים, פאבריקאנטען א. אז. וו. האבען די געלעגענהייט אויסצונוצען די זומער חדשים, כדי צו פערלעדיגען זייערע געזעלשאפטליכע אנגעלעגענהייטען אין ארץ־ישראל.

צוליב דעם, וואס די שיף „פאלאניא“ האט לעצטענס געענדערט איהר מארשרוט, וועלען די טוריסטען קאנען אויף דער צוריק־רייזע בעזוכען אויך עגיפטען (אלעקסאנדריען, קאאירא, די פיראמידען), פירעאוס, אטען און קאנסטאנטינאפאל.

איינשרייבונגען און אינפארמאציעס איז ציוניסטישען ביורא, שרודמיעסקא 29.

משה קוסעוויצקי גיט א קאנצערט אין לאדז

דער וועלט־בערימטער אוברקאנטאר משה קוסעוויצקי, וועלכער איז נאך אן ערפאלגרייכען טורנע איבער פאלעסטינע צוריקגעקומען קיין פוילען, וועט דינסטאג, דעם 26. יוני אויפטרעטען מיט א קאנצערט אין העלענאוו.

Dr. HELLER

ספעצ. פאר הויט און וענערישע
קראנקהייטען און מענער־שוואכע
8 טראגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט,
זונטאג פון 11—2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע־זאל.
אונבעמיטעלטע— לעטשניצע־פרייזען

ביי מאגען- און דארם-בעשווערדען

בעווירקען 2—1 גלעזער נאטירליך פיטער־וואסער
Franciszka Józefa
א גרינגרליכע ריינונגונג פון פערדאואונגס־וועג.
פרעגט דאקטוירים.

ל.א.פ.פ.-קרייז

דער פעראיין פון יודישע פראגט־קעמפער אין לאדז, פאמארסקא 46, מאכט בעקאנט, אז שבת, דעם 16. ה. ח. 7 אוונד וועט פארקומען א רעפעראט פון פארוטשיק סטאיבסקי אויף דאס טעמא: „די לופט־שיף און גאז־געפאהר אין לאנד“.

קאמף פאר יודישע ארבייט אין ארץ-ישראל

בעכטען אוונט איז פארגעקומען אין דער ארלאזאראוו־היים א בעראטונג פון מיטגלידער פון דער ליגע פארן ארבייטענדען ארץ־ישראל און ציוניסטישע עסקנים וועגען אנהויבען אין לאדז די אקציע פארן פאנד פון יודישע ארבייט.

נאכ'ן רעפעראט פון ד"ר ז. עלענבערג איז בעשלאסען געווארען צו שאפען א קאמיטעט, וועלכער זאל אנפיהרען מיט דער אקציע.

רוסישער אוונד פאר הומאר און סאטירע

דער סאוועטישער פילם־אקטיאר און דראמאטורג, דער בערימטער ארטיסט פון מעיערהאלד טעאטער אין מאסקווע, איגאר אילינסקי קומט קיין לאדז און וועט ארויסטרעטען דעם קומענדיגען מיטוואך אין פילהארמאניע. דאס וועט זיין אן אוונד פון הומאר און סאטירע אין דער רוסישער שפראך. אין פראגראם וועלען אויסגעפיהרט ווערען די שאפונגען פון גאגאל, טאלסטוי, טשעכאוו, זאשטשענקא, מארשאק א. אנד.

היינט ערשטער אויפטריט פון בן ציון וויטלער אין פילהארמאניע

היינט, פרייטאג, ווערט געשפילט 9.45 אוונד די בעליבטע אפערעטע „יאנקא ציגיינער“. מארגען שבת, 3 פארשטעלונגען 11 פריה די סענסאציאנעלע פיעסע „באנדיט דזשענטעלמען“, 4,15 נאכמיטאג „יאנקא ציגיינער“ און 9,15 אוונד די אפערעטע „גאליציאנער חתונה“. אין אלע פיעסען שפילט דער גאסט בן־ציון וויטלער די הויפט־ראלען.

פון „טאז“

נעכטען זענען געקומען פון דער „טאז“'ער זומער־קאלאניע די ערשטע גרופע קינדער: 105 יונגלעך און 105 מיידלעך, וועלכע האבען פערבראכט אויף פרעכטיגער זומער־קאלאניע 4 וואכען צייט.

היינט, פרייטאג, פאהרט ארויס אויף דער זומער־קאלאניע די צווייטע גרופע אויך 210 קינדער. די קינדער דארפען זיך צושטעלען 8 א זייגער אינדערפריה אין לאקאל פון „פאווישעכנע“ שול, פון וואנען זיי וועלען ארויסגעשיקט ווערען. זיי מוזען זיין געבאדען און געשוירען, ריין אנגעטאן. די עלטערען וועלען קענען בעזוכען די קינדער, נאר צוויי מאל אין סעזאן — זונטאג, דעם 24. יוני און זונטאג, דעם 8. יולי. יעדער פאטער און מוטער בעקומט ספעציעלע אנווייזונגען, ווי אזוי דאס קינד דארף זיין געבאדען, געשוירען, דארף האבען א צאהן־בערשטעל, און ווי אזוי קומען פאר די בעזוכען פון די עלטערען, וואס מעג מען און וואס טאר מען נישט מיטנעהמען צו די בעזוכען, ווי אזוי מען דארף זיך אויפפיהרען א. אז. וו.

דינסטאג, דעם 12. יוני איז פארגעקומען אן אפצייכנונגס־טאג לטובת די זומער־קאלאניעס פון „טאז“. אין אפצייכונגס־טאג האבען אנטיילגענומען אלע שול־קאמיטעטען פון לאדזער פריוואטע און „פאווישעכנע“ שולען, וועלכע לאדזער „טאז“ האט בעוויזען צו געווינען פאר דער ארבייט. די שול־קאמיטעטען זענען ארגאניזירט ביים „טאז“ אלס א ספעציעלער קאמיטעט פון שול־אפיטרופוסים, אין וועלכען עס געהען אריין סיי פארשטעהער פון די „אפיטרופוסים“, סיי פארשטעהער פון די לעהרער. דער קאמיטעט פיהרט אן הויפטזעכליך מיט דער ברייטער און קאמפליצירטער ארבייט ארום דער זומער־קאלאניע, פון וועלכער עס געניסען ביז 1000 קינדער א יאהר.

שבת — דער זומער טורן-פעסט פון מארגענשטערן

„מארגענשטערן“ האט שוין א טראדיציע; יעדער טורן־פעסט איז א־ריגינעל און פארביג. אויך דאס מאל וועט דער „מארגענשטערן“ פון זיין טראדיציע נישט אפטרעטען. די אינסטרוקטאן־קארפס האט צוגעגרייט א רייהע איבונגען, וועלכע וועלען געוויזען ווערען צום ערשטען מאל אין לאדז און וועלען זיכער ארויסרופען ענטוזיאזם ביי די אלע, וועלכע וועלען זיך בעטייליגען אין פעסט.

ווי א בייעס אויף דעם טורן־פעסט, ווערט צוגעגרייט א לייכט־אטלעטישער טייל מיטן אנטייל פון אלע לאדזער ארבייטער ספארט־קלובען און פון ווארשאווער „מארגענשטערן“. צווישען אנדערע וועט פארקומען א לויף אויף 3 קלמ. מיטן אנטייל פון מייסטער פון פוילען פון די ארבייטער־ספארט־קלובען ה' איכעל.

דער טורן־פעסט קומט פאר שבת, דעם 16. יוני אויפ'ן ספארט־סטאדיאן פון ל.ק.ס. (אליי אוניא 2), עס וועט זיכער, פונקט ווי די פריהערדיגע טורן־פעסטען פערזאמלען די טויזענטער אנהענגער, וועלכע וועלען זעהן די דערגרייכונגען פון „מארגענשטערן“.

כדי צו געבען די מעגליכקייט די ברייטסטע מאסען ארבייטער זיך בעטייליגען אין פעסט, זענען די פרייזען פון בילעטען פון 50 גר. ביז 1,60 זל.

דער קינסטלער גראנאך ט'עט ווידער אויף אין ראזמאיטאשטשי

דער גרויסער יודישער ארטיסט אלעקסאנדער גראנאך טרעט ווייטער אויף מיט'ן גרעסטען ערפאלג אין דער אקטועלער פיעסע „די געלע לאטע“ פון פרידריך וואלף.

יודיש קאמעראל-טעאטער גאסטשפילען פון יאנאס טורקאוו און דיאנא בלומענפעלד

היינט, פרייטאג, 9.30 אוונד פייערליכע פרעמיערע — דער לעצטער שלאגער „די רומענעריין“. מארגען שבת, 12.15 פריהמארגען און נאכמיטאג 4.30 צו פאפולערע פרייזען ווערט געשפילט „די רומענעריין“.

„די רומענעריין“ איז א גלענצענדע קאמעדיע וואס שפרודעלט מיט הומאר. „די רומענעריין“ קרעאירט די גלענצענדע שוישפילערין — דיאנא בלומענפעלד. יאנאס טורקאוו טעטוויזט זיך דאסמאל אין א ראל פון אן אנגאזשירטען פערפיהרערישען גראף. „די רומענעריין“ וועט זיין די לעצטע פרעמיערע פון די קינסטלער אין לאדז, וועלכע האבען זיך ביז איצט בעוויזען אין דראמאטישע ראלען.

DR. MED. H. LUBICZ

פאר הויט, וועגערישע און געשלעכטס־קראנק.
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
עמפפאנגס־שעה'ן 8—10, 12—2, און 5—8 זונטאג און יו"ט 9—1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע־זאל.

קאנצערט פון „הזמיר“ אין „העלענאוו“

מוזיק־מבינים וועלען מיט צופרידענהייט אויפנעהמען די ידיעה, אז דער אנגעזאגטער קאנצערט פון „הזמיר“ וועט ענדליך פארקומען דינסטאג, דעם 19־טען ה. ח.

דער געוואלדיגער אפאראט, וועלכען די געזעלשאפט ברענגט צוזאמען 200 אנטיילנעהמער און בערימטע סאליסטען אונטער דער ליטונג פון'ם בעליבטען פראפ. זאקס — זענען א בעווייז, אז מיר האבען דא צו טון מיט אן ערשטקלאסיגען קאנצערט.

ס'איז געווען א גלויבענע אידעע דאס מאנומענטאלע ווערק פון היידן „די פיר צייטען פון יאהר“ צוגענגליך צו מאכען פאר דעם ברייטען עולם.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 15-טען יוני 1934

6.35 גראמאפאן. 6,40 גימנאסטיק. 6,55 גראמאפאן. 7,05 ידיעות. 7,10 גראמאפאן. 7,20 הויז־ווירטשאפט. 7,25 פערשידענעס. 11.57 צייט־סיגנאל. 12,05 ידיעות. 12,10 גראמאפאן. 1,00 ידיעות. 1,05 גראמאפאן. 2 עקספארט, קאמוניקאט. 4 ספארט - רעפארטאזש. 4,30 מוזיק. 5 אודיציע פאר קראנקע. 5,30 קאנצערט. 5,50 מוזיק. 6,00 רעפעראט. 6,15 קאנצערט. 6,50 שמועסען. 7,05 פערשידענעס. 7,20 מוזיק. 7,50 ספארט. 8,05 פאסט־קעסטעל. 8,12 סימפאנישער קאנצערט. 8,55 ידיעות. 9.05 מוזיק. 9,15 סימפ. קאנצערט. 10,10 עליעסאן. 10 ,25 מוזיק. 11 ידיעות, קאמוניקאטען.

שבת דעם 16 יוני

6,35 גראמאפאן. 6,40 גימנאסטיק 6,55 גראמאפאן. 7,05 ידיעות. 7,10 גראמאפאן. 7,20 דהויזווירטשאפט. 7,25 פערשידענעס 11,57 צייט־סיגנאל. 12,03 ידיעות. 12,05 פרעסע. 12,10 קאנצערט. 1 ידיעות 1.05 גראמאפאן. 2 עקספארט, קאמוניקאט. 4 קאנצערט פון יודישע מוזיק, אויסגעפיהרט פון ארקעסטער אונטער דער דיר. פון הערמאן שפילמאן און זיין כאר. 5 אודיציע פאר קינדער. 5.25 דזשעז־מוזיק. 6 פעליעטאן. 6,15 קאנצערט. 6.45 שמועסען. 6,55 רעפערטואר פון די טעאטערן, קאמוניקאט פון לאדז. 7 פערשידענעס, 7,15 מוזיק. 7,50 ספארט. 8,02 פידעל־קאנצערט. 8.30 גראמאפאן. 8,40 געזאנג. 9 טראנסמיסיע פון גדיניע. 9,02 ידיעות 9,12 קאנצערט 10 שמועסען. 10,10 לאדזער פאסט־קעסטעל. 10.25 מוזיק, 11 ידיעות, קאמוניקאטען. 11,05 קאנצערט.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי	—	—	—	85.25
3 פראצענטיגע	בוראוולאנע		—	43.80
4	„	דאלארובקא	—	53.40
7	„	סטאביליזאציע (אמ.)		66.05
8	„	ווארשעווער מאנד־בריף		56.00
8	„	לאדזער	„ „	49.50
ענגלישער פונט	—	—	—	26.73
דאלאר — אפיצ.	5.29 נישט אפיצ.		—	5.25
גאלד־דאלאר —	—	—	—	8.92
גאלד־רובל —	—	—	—	4.62
דייטשער מארק	—	—	—	1.93

מעלדונגען

הסתדרות „קדימה“ ע"י ברית הצה"ר בלודז ברזעזינסקא 23.

שבת, דעם 16. יוני ד. י. 8.30 אוונד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א רעפעראט פון חבר. י. גארקאווי אד"ט: „ענגלישער אימפעריאליזם און זייערע הסתדרות'ישע גאנשלעפער“. איינגאנג פריי.

דער סעקרעטאריאט נעהמט אן איינשרייבונגען יעדען טאג פון 8—10 אוונד. 2433

בירנבוים - אוונד.

אין צוזאמענהאנג מיט'ן 70־טען יובל פון ד"ר נתן בירנבוים ארדענט איין „צעירי אגודת ישראל“ אין איהר אייגענעם לאקאל, אי"ה זונטאג חוקת, ד' תמוז, פינקטליך 8 אוונד א פייערליכען בירנבוים־אוונד. אויף וועלכען סוועלען ארויסטרעטען וועגען יובילארס לעבען און שיטה פרנס רעד. א. ג. פרידענזאן, דיר. נטע י. בערלינער, ליב הארואווין (איש לוי), י. ל. גערשט און יעקב מיליאנער.

אויך ווערט געלערנט יעדען שבת פון 4.30 ביז 6 א זייגער פרקי־אבות דורך דיר. ה' בנימין ירוחם בערלינער.

רעפרעזענטאנץ-טעאטער „ראזמאיטאשטשי“

ציגעל־גאס 27 טעל. 112-25

גאסטשפילען פון
אלעקסאנדער גראנאך
פרעמיער פון ריינהארד־טעאטער און פון בערלינער שטאדט - טעאטער
צוזאמען מיט העלענא בארקאווסקא
די געלע לאטע
אקטועלע צייט־פיעסע אין 4 אקטען פון ד"ר וואלף, (אויטאר פון „ציאנקאלי“).

היינט, פרייטאג, 9.30 אוונט

מארגען, שבת, 12 פריה
א גרויסע הנחה־פארשטעלונג
אלע בילעטען אין פארטער
גאלעריע
נאר 1 זל. 45 גר.

מארגען, שבת, 4.30 נאכמיטאג
פאפולערע פארשטעלונג
צו זעהר ביליגע פרייזען
יעדער קאן מיטנעמען
א קינד בחנם

מארגען, שבת, 9.30 אוונד

„די געלע לאטע“ איז נייע און אריגינעל אין יעדער היגזיכט, און וועט לאנג, לאנג בלייבען אין זכרון.

מיט'ן אנטייל פון די בעסטע ווארשעווער ארטיסטען לויט א. ב.:
הערבסט קארל, וויינשטאק שמחה, זילבערמאן לאלא, יאקובא־וויטש לאלא, לעמבערגער גרשון, ליכט דוד, נאטאן שמחה, נאטאן נעמי, נאטאן אידא, ספיוואק דוד, פרידעס עטיל, צווייליך ישעיה, ראטמאן מאשקא, רובין דארא, רייזער אנעטא, שאדאווסקי מרדכי.

נייע עפעקטפולע אויסשטאטונג פון באלעסלאוו קודעוויטש.

בילעטען צו בעקומען היינט פון 11 ביז 2 און פון 5 נאכמ., שבת א גאנצען טאג אין קאסע פון טעאטער.

קלאנג-קינא-טעאטער
„CZARY"

„יזכור"

! א פילם, וואס אלע יודען מוזען זעהען !
! בעסטער יודישער פילם פון אלע צייטען !
לעצטע 2 טעג!
פון לאנג-ערווארטעטען מייסטערווערק, רעאליזאציע פון בעריהמטען יודישען קינסטלער
מאררים שווארץ„
דער פילם ווערט גערעדט און געזונגען אינגאנצען אויף יודיש. אין די איבעריגע ראלען: בערטא גערסטעל, לאזאר פריד, טעבעל האלץ,
ביבא אבראמאוויטש, בן-אדלער:
די פרייזען פון די פלעצער זענען נישט געהעכערט.
אנהייב 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג צו 2 פריהמארגען-סעאנסען צו פארקלענערטע פרייזען.

קלאנג-קינא-טעאטער
„CORSO"
Legjonów 2-4
דער זאל איז גוט ווענטילירט

צום ערשטען מאל אין לאדז! אונזער גרויסער קאנקורענצלאזער פראגראם!
1) „העלדישע טאט"
אין די הויפט-ראלען: TOM MIX מיט זיין פענאמענאלען פערד Tony
ווי אויך William Desmond
2) צום ערשטען מאל אין לאדז! „דאס געהיימניש פון דער שיף-קאיוטע"
אין די הויפטראלען: Leon Waycoff, Montagu Love i Fay Wray
אנהייב אין געוו. טעג 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

טעאטער און קאוויארניע אין גארטען
„BAGATELA"
Piotrkowska 94, tel. 240-50.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע רעוויו אונטער דער לייטונג פון Ludwik Sempoliński א. ג.
„ווי אזוי איז וואו?"
עס נעמען אנטייל: J. Sokołowska, J. Kozłowska, J. Gorder, J. Soboltówna, H. Dorée, L. Sempoliński, S. Sulima, E. Wojnar, Roguski
דעקאראציעס: B. Kudewicz. כארעאגראפיע: Wojnar
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער פון 11—2 און פון 5 ביז ענדע פארשטעלונג פון 75 גר. ביז 3 זל.

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(רוג קאפערניקא)
היינט און פאלגענדע טעג

היינט און פאלגענדע טעג! דער אטראקציאנס-וועלט-שטערן MAC WEST אין פילם א. ג.
„כ'בין נישט קיין מלאך"
נידער מיט דארע! זאלען לעבען דיקע! אין די איבעריגע ראלען: Cary Graut i Kent Taybor
פרייזען פון די פלעצער: 1-טער פל. 1.09, 2-טער פל. 90 גר. 3-טער פל. 50 גר. הנחה-קופאנען צו 70 גר.
נאכסטער פראגראם: „דער בעל מופת" אין דער הויפט-ראלע: SYLVIA SIDNEY

מעטאל-בעטען
מאטראצען אלער ארט
קינדער-וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל.
וויזשימאטשטעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מען אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס-לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס!
אויף זומערוואוינונגען ווערען אויסגעבארגט בעטען

די וועלט-בארימטעסטע דאקטוירים האבן פעסטגעשטעלט, אז 75% קראנקהייטן אנטשטייען צוליב אבסטרוקציע.
א קראנקער מאגן איז די ריכטיקסטע סיבה פון אנטשטיין פון קראנקהייטן, — פאראומריינינקט דאס בלוט און שאפט א שלעכטע שטאף-וועקסלונג.
ZIOŁA Z GÓR HARCU
D-ra LAUERA
זיי זענען האבן פעסטגעשטעלט די גרעסטע דאקטוירים, זענען אן אידעאל מיטל פאר נעזונט מאכן דעם מאגן, באזייטיקן אבסטרוקציע, זענען א לייכט דורכרייניקונג-מיטל, פארלייכטערן די אויפגאבע פון די פאררדייאונג-ארגאנען, פארשטארקן דעם ארגאניזם און העלפן דעם אפעטיט.
ZIOŁA Z GÓR HARCU D-ra LAUERA
באזייטיקן די ליידן פון לעבער, נירן, גאלשטיינער, העמארידן-ליידן, רעמאטיזם, און ארטרעטיזם.
די פרייז פון א שאכטל 1.50 זל.;
א דאפלט-שאכטל 2.50 זל.
צו בעקומען אין אפטייקן און אפטייק-סקלאדן.

pot i niemiła jego woń
USUWA
SUDORYN
„AP. KOWALSKI" WARSZAWA
PROSZEK Z SITKIEM

Dr. med.
OŁ. ZADZIEWICZ
ספעציאל-ארצט פאר האלז, נאז, אויערן און קעהל-קאפף-קראנקה.
Piotrkowska 164
tel. 125-26.
נעהמט אן פון 4 ביז 8 אוונד.

Dr. E. GUTMAN
קינדער-קראנקהייטען.
ארדינירט טעגליך נאכמיטאג
אויף ווישבלאווא-גורא
willa Inz. ROGOWSKIEGO
אין לאדז נאראנסקא 26 טעל. 17300
טעגליך פון 8 9 פריה און 2—3 נאכמיטאג.

Laboratorjum
Analiz Lekarskich
„Higjena"
Gabinet światło-leczniczy
Gdańska 31a, tel. 192-64
Cany lecznicowe.

וועש-מאנגעל'ס
קאסטען - מאנגעלס און צימער - מאנגעלס מיט האנט- און קראפט-בעטריב (עלעקטרישע) נייעסטע קאנסטרוקציע פארקויפט די מאנגעל-פאבריק
„JUNIOR"
Łódź, Sędziowska 16.
(ביי זגערזשער 122) קאנקורענץ-פרייזען.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקה.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.
נעהמט אן פון 2—3 און פון 6—8 אוו.

Poradnia
WENEROLOGICZNA
הויט און ווענערישע קראנקהייטען
איז געווארען איבערטראגען
אויף 2 זשעלאזנא 2
(פיעטריקאווער 47)
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוונד,
זונטאג און הגאות פון 9-2 מיטאג.
א וויזיט 3 זל.
פון 11—1 מיטאג און פון 3—4 נאכמ.
נעמט אן א פרוי-דאקטאר.

Dr. med. CZESŁAW
ROSTKOWSKI
HOMEOPATA,
przeprowadził się na ul.
Ewangielicką 16 Tel. 172-80

לעטשניצע
פאר ווענעריש קראנקע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 205-38
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוונט.
וועגעריש-קראנקע, מענערשוואכע און הויט-קראנקהייטען, אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאציע
איז טעטיג א גאנצען מעת לעת
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א בעראטונג 3 זל.

LECZNICA
chorób uszu, nosa i gardła
מיט שטענדיגע בעטען
עס ארדינירען די דאקטוירים:
Dr. IMICH, Dr. WOŁYNSKI
Dr. ITELSON chor. wewn.
od 3–4 po poł.
PIOTRKOWSKA 55
fr. I p., tel. 174-74.

ברוך-קראנקע!!!
ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז, פון דעם איז גאנץ פוילען בעריהמטען ספעציאליסט ארטאפעד דיר. י. ראפאפארט, וועלכער עקזיסטירט 30 יאהר און איז געווארען אנערקענט פון פיל בעוואוסטע פראפעסארען.
אין דער ארטאפעד. הייל-אנשטאלט, ספעציעל פאר עלטערע ברוך-קראנקע (רופטורען) בײ מענער, פרויען און קינדער, ווי אויך פאר אלערליי קאליקעס און פעהלערן פון גוף. אלע ליידענדע אויף די שווערסטע, פערעלטערטסטע און געפעהרליכסטע ברוכען ווערען מיט דעם גרעסטען ערפאלג, אהן שום אפעראציע, ראדיקאל שנעל און זיכער געהיילט.

Repoport

ברוך-ליידענדע!
פערלאזט נישט די קראנקהייט,
— ווייל דער ווינקעל-ברוך אז מען פערנאכלעסיגט, ווערט ער גרויס ווי א טענשען-קאפ, און עס פאלט ארײן אין דעם פנים אינו דער קראנקער אין א גרויסער סכנה. פון פערדרייען זיך די קישקעס קען מען ווערען בראנדיג און שטארבליך. — ספעציעלע ארטאפעדישע גומי הייל-באנדאזשען פון מײן ארטאזער. הייל-אנשטאלט בעזייטיגען שנעל און זיכער די שווערסטע און געפעהרליכסטע ברוכען סאמע. ארטאפ הייל-באנדאזשען פאר צוריקגעקומענע ברוכען נאך אפעראציעס ווי אויך ספעציעלע אונבריהרידעלע צוגעפאסטע ארטאפעד. בויך-באנדאזשען געגען ארפאלאזען זיך פון מאגען און קישקעס.
פאר קאליקעס, הויקערס און אלע־ארט פעהלער פון גוף!
אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט ווערען אויסגעפערטיגט די הײלבארסטע און פון פיל פראפעסארען אנערקענטע מעטאדע ספעציעלע ארטאפעדישע הייל-גארסעטען און אפאראטען פאר פערקרימונג פון רוקען-ביין (Skrzywienie Kręgosłupa), בײנער שווינדזוכט, דימענגען, פערקרימטע פיס בײ קינדער און ערוואקסענע, קינסטליכע גומענע הענד (פראטעזען) און פיס, ווי אויך די פראקטישסטע ארטאפעדישע אפאראטען פאר שטעריליכע פלאטע-פיס לויט גיפס-מאדעל.
אכטונג! אלע קראנקע אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט, ווערען נאר פון מיר פערזענליך בעהאנדעלט.
30 יעהריגע פראקטיקע. פולע גאראנטיע!
ערמעסיגטע פרייזען! עמפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוו.
עס ווערען אויך אנגענומען מיטגלידער פון אובעזפ. סאצ. (קאסע-כאריך).
ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז
Spec. Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped.
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, front, parter, tel. 221-77.
דאנקזאגונג.
איך אונטערגעשריבענער דריק היערמיט אויס מײן הערצליכסטען דאנק דעם בעריהמטען דיר. י. ראפאפארט, ארטאפעד. ספעציאליסט אין לאדז, וואולטשאנסקא 10, פארטער, פראנט, פאר זײן זעהר זארגפעלטיגע און ערפאלגרײכע קוראציע בײ מײן זעהר ברוך-קראנקהײט. דעם 20 זשעשיען האב איך מיך געווענדעט אין דעם אײנציגען ארטאפעדישען הײל-אנשטאלט פון דיר: ראפאפארט. איך בין געווען געפעהרליך קראנק און עס האט מיר געדראהט א שווערע אפעראציע, וועלכעס ס'האט מיר געקאנט טויטען. נאר א דאנק די באלדיגע הילף פון דעם גרויסען ספעציאליסט י. ר. בין איך געווארען שנעל בעראטעוועט פון זיך איבערדרעהען אין מיר די קישקעס, און אהן שום מעסער-אפעראציע. נאר א דאנק זײן גרויסע ספעציאליטעט בין איך געווארען געהײלט אזוי, אז איך בין הײנט פולשטענדיג געזונט און בין ארבייטספעהיג. דערפאר דאנק איך איהם הערצליך.
Josek Zylberszpic, Łódź
ul. Franciszkańska 56.
(14)

בײַ קאַפּטאַל'ן

פֿעלען די גרעסטע געווינסען
ס'איז געפֿאַלען דער ערשטער אין דער לאָטעריע-געשיכטע

א מיליאָן

צעהנדליגער טויזענדער פּערזאָן האָבען ערוואָרבען

גליק און וואוילשטאַנד

געדענק אַז די ציהונג פֿון דער 1-טער קלאַס איז שוין דעם 19-טען יוני
אַז אַ לאָס דאַרף מען קויפֿען אין דער קאָלעקטור פֿון

W. Kaftal i S-ka ŁÓDŹ, ul. Piotrkowska 54

Centrala Katowice.

די עצה וועט אייך געבען יעדער גוטווינשענדער.

בריפֿליכע בעשטעלונגען ערלעדיגען מיר תיכף P. K. O. 304.761

Z prawami szkół państwowych

Gimnazjum Żeńskie JÓZEFA ABA

oraz **Szkoła Powszechna**

w ŁODZI, Legjonów 10, tel. 122-12.

איינטריטס-עקזאַמענס הויבען זיך אָן דעם 17 יוני 10 אַ זייגער פֿריה.
דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג פֿון 10 ביז 14.

GIMNAZJUM MĘSKIE

z prawami Gimnazjów Państwowych

oraz **SZKOŁA POWSZECHNA**

Tow. Szerz. Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów w Łodzi

Pomorska 46/48, tel. 106-64.

עס ווערען אָנגענומען נײַע שילער.
אין דער פֿאָלקס-שולע איז דער שכר לימוד 15 זל. אַ חודש.
בײַם אָנהויב פֿון שול-יאָהר ערעפֿנען מיר אַ מוסטערהאַפֿטע פֿרעבעל-שולע פֿאַר קינדער (יינגלעך און מיידלעך) פֿון 3 ביז 6 יאָהר.
די פֿרעבעל-שול וועט זיין איינגעאָרדנעט לויט די נייעסטע פֿאָדערונגען און וועט געפֿיהרט ווערען דורך אַ גלענצענדע ליטערין.
אין דער פֿרעבעל-שולע איז דער שכר לימוד 12 זל. א חודש.
די קאַנצעלאַריע איז טעטיג יעדען טאָג (אויסער שבת) פֿון 9—2 בײַטאָג און פֿון 5—7 נאָכמיטאָג.

Dr. med. **M. JAKOBSON**

כירורג

פֿיליעהרענדער אַסיסטענט אויף K. Ch. אשראָדעק ולאָטשן

Spec. Chirurgja Kostna

(צובראָכענע און אויסגעלענקטע ביינער)

D=ra STERLINGA 22

telefon 174-42. (גאָוואָ-טאַרגאָווע)

Dr. med. **Niewiażski**

ספּעציאַליסט פֿאַר סיפֿיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען. בעהאַנדלונג פֿון מענער-שוואַכע

אַנדזשעיאַ 5 טעל. 159-40

נעהמט אָן פֿון 8—11 און פֿון 5—9 אָוו.
זונטאָג און יום-טוב פֿון 9—1 פֿאַרטאָגס.
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פֿאַר פֿרויען.

צו פֿערמיטען פֿון באַלד

עווענטועל פֿון 1-טען יולי 3 צימער, 4 צימער וואוינונג מיט אַלע בעקוועמליכ-קייטען אין 2-טען ווי אין 3-טען שטאָק אַפּיצינע אויך אַ 8-צימערדיגע וואוינונג (נאָך דער באַראַכאָוו שולע) אין פֿראָנט 3 פֿער שטאָק, וועלכע קען עווענטועל געטיילט ווערען, אויך געשעפֿטס-לאָקאַלען פֿון 1—2 און 3 צימער פּאַרטער אין הויף ווי אויך אין פֿראָנט שרודמיעסקאַ 7.

Mentopinol-Glob

אַ מיטעל געגען סוכאָטעס, אַסטמע און לײַדען פֿון אָטעם-וועגען

„Uniwersal"

היילט רעוומאַטיזם און עלערליי נערווען-וועהטאָגען.

„Hebrolin"

אַ מיטעל געגען לישאַיעס, עגזעמע און הויט-שפּרונגען.

Bobo-Glob

פּודער פֿאַר קינדער.

Proszek „Glob"

בעזײַטיגט קאָפּ-וועהטאָג.

עמפּפֿעהלט

Laboratorjum przy Aptece
Dr. Far. ST. TRAWKOWSKIEJ
w ŁODZI.

Dr. **S. Kantor**

ספּעציאַליסט פֿאַר הויט און ווענע-רישע קראַנקהייטען (סיפֿיליס און טריפּער), היילט מענער-שוואַכע
וואוינט יעצט

Piotrkowska 90, tel. 129-45

נעמט אָן פֿון 8—2 נאָכמ. און פֿון 4—9 אוו., זונטאָג און יום-טוב פֿון 8—2 נאָכמ.
פֿאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פּרײַזען.

קלײנע אַנאָנסען

פּרײַז פֿון אַנ'אַנאָנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

פֿערשידענעס

אַנ'אינטעליגענט פּרילײַן פֿון 21 יאָהר, וועלכע בעזיצט אַנ'אויספֿאָדערונג פֿון ארץ-ישראל איז גרייט מיטצונעהמען אַנ'אינטעליגענטען יונגערמאַן ביז 30 יאָהר וועלכער זאָל דעקען די רייזע הוצאות. אינפֿאָרמאַציעס פּאָמאָרסקאַ 12 אין דער בוכהאַנדלונג דאָבזשינסקי.

קיין פּאַלעסטינע וויל איך מיט-נעהמען אַ פּערזאָן פֿאַר 1450 זל. (פּאַס-פּאָרט הוצאות אויפֿגענטהאַלט) אינפֿאָר-מאַציעס אַנדזשעיאַ 58, וו. 38 פּאַרטער פֿון 2 ביז 4 נ.מ. 2453

קיין ארץ ישראל האָב איך אַ וויזע פֿאַר איין פּערזאָן קאָסטען 1750 זלאָטעס מיט הוצאות שיפֿס-קאַרטע א. ד. גל. קליג-נען טעל. 172,31 נאָר פֿון 5 ביז 7 אָוונד. 2482

לעכער און געוואַלדריסטען אין דאַ-מען און אין הערן-גאַרדעראָבען ווערען קינסטלעך פֿערשטאָפּט, נישט צו דערקע-נען, צו זעהר ביליגע פּרייזען. נאַד-לודקאַ 12 אין נײַעם הויז אין דער קונסט-שטאָ-פּערײַ. 2478

אַכטונג סוויטער-פֿאַבריקאַנטען. עס ווערט אָנגענומען אויף לוין-אַרבייט פֿער-שידענע צודאַטען צו רונד-זשאַקאַרד און פֿע-דע און ווי אויך אַנדערע אַרבייטען צו זעהר ביליגע פּרייזען אויף 8–9 מאַ-שינען. צו ערפֿאַהרען בײַ מ. בויגען, לאָדז, לוטאָמירסקאַ 8 וו. 15. 2479

אַכטונג! אינהאָבער פֿון פֿאַבריקען און וואַרשטאַטען! פֿאַרשריפֿטליכע פֿייער-לעש אַפּאַראַטען נײַע און געניצטע, ווי אויך פֿילונגע צו אַלע טיפּען אַפּאַראַטען צו מעסיגע פּרייזען. באַטשאַן, פּאָמאָרסקאַ 25 רעכטע אָפֿיצינע 1 איינגאַנג 1 שטאָק וו. 28.

אַ שטריקמאַשין 8/70 הענדשקע-מאַשינען 9/18, 10/18 האַנד, 9/90, 10/90, 10/100, האַנד-שטרימף-מאַשינען, צילינדער, 200 נאָדלען ביליג צו פֿער-קויפֿען בײַ קוראַנט, ציגעלגאַס 37 וו. 34. 2444

אַ שותּף ווערט געזוכט מיט געלד צו לאַנגע קאָנפֿעקציע געווינשען אַ פֿאַכ-מאַן פֿון זאַפֿאַרט, אָפֿערטען אונטער „קאָנפֿעקציע". 2446

איך לערן אויסאַרבייטען וואָלענע הענדשקעס אין משך פֿון 4 וואָכען פֿאַר אַ ביליגען פּרייז. פֿאַר קענען ווערט גאַ-ראַנטירט, לעגיאָנאָוו 12, וו. 46 (זשעלאַנאַ). גלײַכצײַטיג אויך אַרבייט מיט א מאַשין. 2471

צו אַ גוט געהענדע שטרימפּ-דאַמף פֿאַרבערײַ ווערט געברויכט אַ שותּף מיט אַ קאַפּיטאַל פֿון 3 ביז 4 טויזענד זל. — בעפֿאַרצוגט פֿאַכמענער. אָפֿערטען אין אַד-מיניסטראַציע אונטער „פֿאַרבערײַ".

אַ שעצבוי 23 אויף $7^1/_2$ מעטער גלײַך אָוועקצוגעבען אויף נאַרוטאָוויטשאַ 84. צו ערפֿאַהרען פּאָלודניאָוואַ 20 אין דער שאַכטעל-פֿאַבריק. 2469

צו פֿערקויפֿען אַנ'עלעקטרישע און אַ האַנד-מאַנגעל אין גוטען צושטאַנד. צו-בענגליכע פּרייזען. יאַנאָווסקי, פּילסוד-סקיעגאָ 40.

ווער עס וויל אַ זיכערע פּרנסה פֿאַר אַ יונג פּאָר-פֿאָלק (מיט ווייניג געלד) קען זיך מעלדען אַלעיאַ 1. מאַי 22, וו. 14

איך זוך זאָפֿאָרט געלעגענהייטליך צו קויפֿען אַנ'אייזערנעם טיש צו אַ שלי-טען מאַשין, פּאָלודניאָוואַ 16 וו. 11.

איך זוך אַ שותּף צו אַ פּרנסה גע-שעפֿט גוט איינגעפֿיהרט אין צענטרום שטאָט מיט א קליינעם קאַפּיטאַל, ערפֿאַה-רען שרודמיעיסקע 5 וו. 2 2459

Uczenica VIII klasy udziela lekcji po niskich cenach, Franciszkańska 15, front III piętro, mieszkanie 19. 2439

Zagubiony weksel na zł. 80, pł. 25/7 34 r., wystawca Sz. Jakubowski, Łódź, Południowa 34. Weksel zostaje unieważniony. Zwrócić za wynagrodzeniem do R. Kinrusa, Zawadzka 17.

Zaginiono został weksel na zł. 100, pł. 30/VI 34 r, wystawca Albert Domanicz, Augustow, zlecenie M. Epsztein. Weksel zostaje unieważniony. Zwrócić do Grosmana, Łódź, Gdańska 16.

Szukam wspólnika kupca, obeznany w konfekcji do dobrze zaprowadzonego interesu z gotówką do 3000 zł., dzwonić tel Nr. 132-33. 2485

Zagubiono kwit kaucyjny Elektrowni Łódzkiej za № 56.809 z dnia 26/7 1929 r. na sumę zł .75 na imię Sucher Blaustein. Zwrócić Limanowskiego 25. 2452

גאָלד, זילבער, בריליאַנטען, ביזשוטעריע, קינסט-ליכע גאָלדענע ציינער און לאָמבאַרד-קוויטען קויף איך און צאָהל די געווי-סענהאַפֿטעסטע פּרייזען. L. Korzeń Pomorska 26 פֿראָנט געוועלב

לאָקאַלען

אַ פֿראָנט-געוועלב אָוועקצוגעבען אויף פּלאַץ וואָלנאָשטשי 9, צו ערפֿאַהרען בײַם וועכטער.

צו פֿערדינגען אַ ענצעל צימער מיט וואַסער, אַבגוס ביליג דירה-געלד, צו ערפֿאַהרען פּולנאָצנאַ 16 בײַ וואָראַצ-לאַווסקי. 2461

וואוינונגען געטיילט איבערגעבאַר-בײַט, פֿון גרויסע אויף קלענערע, ווי 1, 2, 3, 4, 5 שטיבען און קיכען מיט אַלע בעקוועמליכקייטען צענטרום שטאָט אָהן אָבטרעט-געלד, ווי אויך מעבלירטע צימערן מיט בעזונדערע איינגאַנג אויף מאָנאַטליכען דירה-געלד, געוועלבער. געשעפֿטען און פֿאַבריקס-לאָקאַלען, דינגט און פֿערדינגט הײַזער, ווילעס, פּלעצער, קויפֿט און פֿערקויפֿט יעדער נאָר דורך דער איינציגער פֿערמיטלונגס-ביוראָ „פּאָ-לאָנרוך" וואָס ערלעדיגט פּינקטלעך און סאָליד. 2360

Biuro „Polońruch" Piotrk. 81 w podw. tel. 13210.

טעגליך פֿון 9 פֿריה ביז 8 אָוונד

צו פֿערמיטען אַ צימער און קיך מיט אַ געוועלב און בעזונדער אַ צימער מיט אַ קיך ווי אויך געוועלב-איינריכטונג צו פֿערקויפֿען, קאָנסטאַנטינער 50 בײַם ווירט. 2450

אַנ'אָרט צו שלאָפֿען פֿאַר 2 אָנ-שטענדיגע יונגעלײַט אין אַ בעזונדער צימער מיט בעקוועמליכקייטען. צו ער-פֿאַהרען פּילסודסקיעגאָ 54, וו. 89. 2467

צו פֿערדינגען אַ שטוב פֿאַר 1 אָדער 2 אינטעליגענטע פֿרייליינס. צו ערפֿאַהרען נאַרוטאָוויטשאַ 22 וו. 38. 2466

אַנ'איינזאַמע פֿרוי זוכט אַ סאָלידע סובלאָקאַטאָרקע, צו ערפֿאַהרען אַנדזשעיאַ 41, וו. 14. 2455

אַ צימער מיט אַ בעזונדערן איינ-גאַנג פּאַרטער געגענד נאַוואָמיעסקאַ איז פֿון זאָפֿאָרט איבערצוגעבען געאייגנעט פֿאַר אַ געשעפֿט, צו ערפֿאַהרען בײַ ניי-מאַן פּלאַץ וואָלנאָשטשי 8. 2436

פֿון זאָפֿאָרט אָפּצוגעבען אַ זוניג צימער עווענטועל פֿאַר 2 אָנשטענדיגע יונגעלײַט אָדער פֿרויליינס לאָזשי בײַ אַנ' אַנשטענדיגע פֿאַמיליע, צו ערפֿאַהרען בזשעזשינער 13, וו. 46. 2453

צו פֿערמיטען פֿון זאָפֿאָרט אַ גרויס צימער מיט אַ קיך מיט בעקוועמליכקייטען פּושקינאַ 55, וו. 26. אינפֿאָרמאַציעס ביז 11 פֿאַרמיטאָג. 2463

צו פֿערמיטען 3 צימער אָפֿיצינע, 4 צימער פֿראָנט 3 שטאָק, מיט אַלע בעקוועמליכקייטען. נײַע געבײַדע, זאַ-וואַדזקאַ 14 בײַם ווירט. 2473

אַ בעקוועם אָרט צו שלאָפֿען אין אַ הויבער לופֿטיג צימער פֿאַר 2 סאָלידע הערן, פּאָלודניאָוואַ 7, וו. 22. 2426

אַנ'אָרט צו שלאָפֿען פֿאַר 1 אָדער 2 יונגעלײַט אין אַ בעזונדער צימער מיט אַ בעזונדערן איינגאַנג, צו ערפֿאַהרען זשעלאַנאַ 12, וו. 26 רעכטס. 2470

אָפּצוגעבען אַ בעקוועם צימער צום שלאָפֿען פֿאַר 2 יונגעלײַט אויף זשעראָמ-סקיעגאָ 103, צו פֿערשטענדיגען זיך אויף דעם אדרעס בײַ מ. שווירץ פֿון 8 ביז 10 אַ זייגער פֿריה. 2458

אוועקצוגעבען אַ גרויסען טייל פֿון אַ גרויס פֿראָנט-געשעפֿט אויף פּיעטריקאָ-ווער גאַס, צווישען פּאָלודניאָווע און פּל. וואָלנאָשטשי. אויף מאַנופֿאַקטור אָדער גאַלאַנטעריע. שותּפֿות נישט אויסגעשלאָ-סען. קלינגען טעל. 29-194.

פֿרייע פּאָסטענס

אַנ'אָרענטליך יונגעל מיט גוטע רעפֿערענצען וואָס זאָל קענען אַ ביסעל לעזען און שרייבען קען זיך מעלדען היינט פֿרײַטאָג פֿון 2 ביז 4 נאָכמיטאָג אין אדמיניסטראַציע פֿון דער צייטונג.

2 ערשטקלאַסיגע ריכטעווערס קענען זיך מעלדען פֿון זאָפֿאָרט בײַ ה' גרינ-בערג, שרודמיעסקאַ 6. 2487

אַ טיכטיגע עקספּעדיענטקע מיט אַ לאַנגיעהריגער פּראַקטיק אין דער שיך-בראַנזשע ווערט געזוכט פֿון זאָפֿאָרט. פּאָמאָרסקאַ 6 ראָזמאַן. 2475

עס ווערט געברויכט אַנ'אַרבייטער צו פֿערשיפֿטע הענדשקעס אויף אַנ'-8-טער מאַשין, וווּלטשאַנסקאַ 58, וו. 26. 2438

אַנאָנסען-פּרייז פֿאַר אַ מילימעטער-שורה
פֿאַר'ן טעקסט—18 גר. פֿרײַטאָג און ערב-יו"ט—24 גר. אין דער זײַט שפּאַלטען
אין טעקסט—40 . . . . —60 . . . 4 . .
נאָכ'ן טעקסט—12 . . . —18 . . .
הינטער דער טעקסט 50 פּראָצ. טײַערער, אויסלאַנד 100 פּראָצ. טײַערער. מעלדונגען — 10 גר. אַ וואָרט

נעקראָלאָגען—20 גר. אַ מ/מ (אין דער זײַט שפּאַלטען) קלײנע אַנאָנסען ביז 15 ווער-טער 1 זל. יעדעס ווײַטערדיגע וואָרט — 10 גר.

אַבאָנאַמענטס-פּרייז: אין לאָדז — . . . אַ חודש מיט צושטעלען אַ היים. אויף דער פּראָווינץ — 5 זל. א חודש, אין אויסלאַנד 7 זל. אַמעריקע—1 דאָל.

מעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פּרינציפּיעל דעם אינהאַלט פֿון דער אַנאָנס בערעכטיגען נישט צום איבערדרוקען די אַנאָנס אָדער צוריקצוצאָלען פֿאַר דעם אַנאָנס

פֿאַר'ן אינהאַלט און פֿאָרם פֿון די אַנאָנסען איז די פֿערלאַג נישט פֿעראַנטוואָרטליך. די אדמיניסטראַציע איז אָפֿען בײַטאָג און בײַנאַכט.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

ניַיער פאָלקסבלאַט

דאָס לאָדזשער לעבּן

ניַיער פאָלקסבלאַט

פריַיטאָג ב 15 תמוז תרצ"ד

יוני

זון-אויפגאַנג 3.14
זון-אונטערגאַנג 7.58

ליכט-צינדען: 7.43

13-שטאָקיגער פאַבריק-קוימען איינגעפאַלן

איבערגעריסען די אַרבּייט אין 10 פאַבּריקען

(2) אויפן פאַבריק-הויף, אַל. קאָשטשושקי 10 איז געשעהן אַ קאַטאַסטראָפע, וואָס איז צום גליק אָהן מענשליכע קרבנות.

אויף קאָשטשושקי 10 געפינט זיך גרינשטיינס פאַבריק, וואו ס'געפינען זיך עטליכע צעהנדליג פאַבריקען.

מיט עטליכע טעג צוריק איז מען צוגעטרעטען פונאַנדערצונעהמען אַן'אַלטען פאַבריקס=קוימען פון 13 שטאָק הויך. אַרום דעם קוימען איז אויפגעשטעלט געוואָרן אַ רוסטאָוואַניע, כדי די אַראָפּגעוואָרפענע ציגעל זאָלען קיינעם נישט טרעפען.

נעכטען אין דער פריה איידער די אַרבּייטער זענען געקומען צו דער אַרבּייט, האָט זיך דערהערט אַ שרעקליכער קנאַק, און באַלד איז דער 13-שטאָקיגער קוימען איינגעפאַלען. אין פלוג האָט מען געמיינט, אַז אונטער דעם באַרג ציגעל געפונען זיך קרבנות. צום גליק איז דאָס געשעהן איידער די אַרבּייטער זענען געקומען צו דער אַרבּייט. אַ חוץ איין אַרבּייטער, וואָס האָט זיך געפונען נאָהענט פון דער קאַטאַסטראָפע, איז לייכט פערוואונדעט געוואָרן.

דערפאַר האָבען געליטען 10 פאַבריקען וואָס געפינען זיך אויף דער פאַבריק-טעריטאָריע. צוליב דער קאַטאַסטראָפע איז איבערגעריסען געוואָרען די עלעקטרישע אינסטאַלאַציע, צוליב וואָס די אַרבּייט אין די 10 פאַבריקען איז אָפּגעשטעלט געוואָרען אויף אַ גאַנצען טאָג.

אויפ'ן אָרט פון דער קאַטאַסטראָפע איז געקומען די פּאָליציי - מאַכט. די פירמע, וואָס האָט אויסגעפיהרט די אַרבּייט, וועט צוגעצויגען צו געריכטליכער פעראַנטוואָרטליכקייט.

צוריב איין „גול”...

סעקרעטאַר פון אַ סוחרים = פעראיין פער'משפט אויף 10 חדשים תפיסה

(א) אין געריכט איז נעכטען פאָרגעקומען אַ פּראָצעס קעגען אַ סעקרעטאַר פון אַ היגען סוחרים פעראיין, אַ תּוויסער יצחק יוסף עלשטיין. ער איז אָנגעקלאָגט געוואָרען, אַז זייענדיג סעקרעטאַר פון פעראיין, האָט ער איינגעצאָהלט אין די שטייער=אַמטען פערשידענע שטייערען פאַר די מיטגלידער. צווישען אַנדערע האָט ער פאַר איינעם פון די מיטגלידער פאָזנאַנסקי און וואָלקאָוויטש איינגעצאָהלט אַ סומע 880 זל. אויף וואָס ער האָט דער פירמע צוגעשטעלט אַ קוויט פון פינאַנץ = אַמט אויף דער דערמאָנטער סומע.

מיט אַ צייט שפּעטער האָט אָבער די פירמע דערהאַלטען אַן'אויפפאָדערונג פון פינאַנץ-אַמט איינצוצאָהלען 800 זל. ווי ס'האָט זיך אַרויסגעשטעלט, האָט ע. געפעלשט די קוויטונג. ער האָט געטון אַ קלייניגקייט: צו 80 זל. האָט ער צוגעשטעלט אַ נול גו איז דערפון געוואָרען 880 זל.

פאַר דער איינער „נול”, איז ע. נעכטען פער=משפט געוואָרען אויף 10 חדשים תפיסה.

האַנדוועריקער וואָס וועלען זיין בעשטראָפט

וועלען פערלירען די קאָנצעסיעס

(2) ווי מ'טיילט מיט, האָבען די האַנדווער=קער-צעכען נעכטען בעקומען צוגעשיקט אַ מיטטיילונג פון דער האַנדווערקער-קאַמער. פון וועלכע ס'שטעלט זיך אַרויס, אַז לויט דעם נייעם אינדוסטריע=געזעץ, וועלען די האַנדווערקער וואָס וועלען עובר זיין אויף די פאַרשריפטען. וועלען פערלירען די קאָנצעסיעס. דער האַנדווערקער, וועלכער איז אין משך פון די לעצטע דריי יאָהר געווען דריי מאָל בעשטראָפט, וועט פערלירען די רעכט אויף צו פיהרען זיין וואַרשטאַט.

די מיטטיילונג האָט אין די האַנדווערקער-קרייזען געמאַכט אַ פיינליכען איינדרוק.

אַ גנבה ביים אָפענעם פענסטער

צוגענומען וועקסעל=בלאַנקעס און פּאָסט=מאַרקעס פאַר 2545 זל.

(2) דער היגער סוחר בעריל אַרקין (קילינסקיעגאָ 86) איז נעכטען געזעסען אין זיין פּאַרטער וואוינונג ביים אָפענעם פענסטער. אַרקין האָט געבען זיך געהאַט אַ טעקע מיט וועקסעל - בלאַנקעס און סטעמפּעל-מאַרקען אויף אַ סומע פון 2545 זל.

פּלוצים האָט עמיצער געקלונגען ביי דער טיר. א. איז צוגעגאַנגען צו דער טיר, וואו ער האָט געטראָפען אַן'אַלטען בעטלער. צוריקקומענדיג אין שטוב אַריין איז שוין פון פּאָרטפעל מיט די מאַרקען קיין זכר נישט געווען. ווי מ'איז זיך משער איז דער בעטלער געווען איינער פון די „שותפים, וואָס האָבען אויסגעפיהרט דאָס „שטיקעל אַרבּייט”.

פערוואונדעט ביי דער אַרבּייט

(א) אין אַפּאַטשינסקי'ס פאַבריק (דרעוונאָווסקאַ 37) איז דער אַרבּייטער זיגמונט מאַרטשיניאַק שווער פערוואונדעט געוואָרען ביי דער אַרבּייט.

אויף דער סטאַציע קאַראָלעוו איז דער בעל-עגלה סטאַניסלאַוו מאַקאָווסקי אַרונטערגעפאַלען אונטערן צוג. אַ שווער פערוואונדעטער איז ער אָפּגעפיהרט געוואָרען אין קרייז=שפּיטאַל.

שרפה אין אַ וואוינ-הויז

(א) אויף לאַקאָמאָרסקאַ 11, איז נעכטען אויסגעבראָכען אַ שרפה. די שרפה איז ענטשטאַנען אויפן דאַך פון דער פרישער סמאָלע.

ליבהאָבער פון קינאָ...

אַפּאַראַטען

גנבה אין קינאָ „פאַן”

(א) אין קינאָ „פאַן” (11 ליסטאָפּאַד 16) האָבען זיך נעכטען ביינאַכט אַריינגעריסען גנבים. די גנבים האָבען צוגענומען פערשידענע אַפּאַראַטען און מאַטאָרען אויף אַ סומע פון 4 טויזענד זל.

פון יעקב ליבערמאַנס וואוינונג, האָבען גנבים צוגענומען מלבושים אין דער ווערט פון 890 זל.

אַלעקסאַנדערער יוד אונטער אַן'אויטאָ

(א) אויף פּלאַץ וואָלנאָשטשי איז איבערגעפאָהרען געוואָרען פון אַן'אויטאָ. דער 49-יאָריגער אהרן לייטער פון אַלעקסאַנדער.

יודיש קאַמעראַל=טעאַטער, אַלעע 1=טער מאַי 2.

לעצטע גאַסטשפּילען פון די בעקאַנטע סצענע= און פילם=אַרטיסטען

יאָנאַס טורקאָוו — און — דיאַנאַ בלומענפעלד

לעצטער שלאַגער! לעצטע פרעמיערע! לעצטע גאַסטשפּילן!

היינט, פריַיטאָג, מאָרגן, שבת, 9.30 אָוונט — די לאַנג-ערוואַרטעטע פרעמיערע! פריילכע קאָמעדיע אין 4 אַקטען פון לודוויק ווערניי, איבערז. און רעזשיס. יאָנאַס טורקאָוו

די רומענערין

מיט דיאַנאַ בלומענפעלד אין איהר קרוין-ראָל „די רומענערין”. יאָנאַס טורקאָוו אין פּערפּיה-רערישען גראַף.

מאָרגען, שבת, 12.15 פאָרמיטאָגס-פאָרשטעלונג און 4.30 נאָכמיטאָג פון 54 גר. ביז 1.50 זל. „די רומענערין”

ס'נעמען אָנטייל דער גאַנצער אַנסאַמבל לויט א. ב.: בלומענפעלד דיאַנאַ, ביאַלקאָוויטש ישראל, גינסבערג יעקב, וויינגאָלד שלמה, טורקאָוו יאָנאַס, טופּמאַן ישעיה, טופּמאַן מרים, לערער ראָמאַ, קווניעצאָוו לייב. שרט. י. ביאַלקאָוויטש. אימפּרעסאַריאָ: ב. קאַגנאַט. אינספּיציענט: ש. טופּמאַן

בילעטען צו בעקומען בית דער קאַסע פון טעאַטער.

אַנאָנס! צום 25. יאָהרצייט נאָך יעקב גאָרדין — די טעג גרויסע פייערליכע גאָרדין-פאָרשטעלונג

דראָזשקאָזשעס שטעכען זיך מיט מעסערס

2 זענען שווער פערוואונדעט געוואָרען

(א) אויף שאַפּען-גאַס 4 איז אויסגעבראָכען אַ געשלעג צווישען דראָזשקאָזשעס. בעת דעם געשלעג זענען די דראָזשקאָזשעס משה באַנקער (מאַריטשינאַ 6 און שלמה גולגאַ (מאַריגאַ 7) צושטאָכען געוואָרען מיט מעסער'ס.

כוליגאַנישער אַנפאַל אויף אַ יודישען יונגערמאַן

אין מיטען גאַס דערשטאָכען

(2) אויף זגערזשער 144 איז נעכטען אָוונד אויסגעפיהרט געוואָרען אַן'אַנפאַל אויפ'ן 21=יעה=ריגען זיסקינד פערעלמוטער, זוהן פון אַ סוחר אויף 11 ליסטאָפּאַד גאַס 42. די כוליגאַנעס זענען איהם בעפאַלען אין גאַס און איהם געשטאָכען מיט אַ מעסער. אַ בעגאַסענער אין בלוט איז געפאַלען אויף דער ערד. אין אַן'ערנסטען צושטאַנד איז דער קרבן פון די כוליגאַנישע הענד אָפּגעפיהרט געוואָרען אַ היים, די כוליגאַנעס איז געלונגען צו ענטלויפען.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: ש. יאַנקעלעוויטש (אַלטער מאַרק 9), ל. שטעקעל (לימאַנאָווסקיעגאָ 37), ב. גלוכאָווסקי (נאַרוטאָוויטשאַ 9), ס. האַמבורג (גלובנע 50), ל. פּאַוולאָווסקי (פּעטריק. 307), א. פּיאָטראָווסקי (פּאָמאָרסקאַ 91).

Dr. med.

L. Berman

צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און געשלעכטס-קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע-בעהאַנדלונג און ספּעציעלע בעראַטונג.

אַלע אַרט אַנאַליזען.

נעמט אָן פון 8—11 און 4—8 אָוו. זונטאָג פון 9—1 בייטאָג

פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע=פרייזען.

די בעצייכנונג KNORR

גאַראַנטירט פאַר די אויסערגעוועהנליכע גוטקייט און פאַר די אויפבוי - שטאָפען פון געהאַלטרייכע האָבער-נאַהרונגס-מיטעל.

פרייזען פאַר האָבערפלאָקען: $\frac{1}{4}$ קילאָ=פּאַקעט 60 גר.
$\frac{1}{2}$ „ „ 1.10 זל.
$\frac{1}{4}$ „ „ 80 גר.
$\frac{1}{4}$ „ „ 80 גר.

פּאָבאָר פון יאָהרגאַנג 1913

מאָרגען, שבת, דעם 16 יוני ה. י. 8 אינדערפריה דאַרפען זיך שטעלען צו דער מיליטער איבערזיכט פאַר דער פּאָבאָר-קאָמיסיע נומער 1, (פּיעטריקאָווער 89) די פּאָבאָר-פליכטיגע פון יאָהרגאַנג 1913, וואָס וואוינען אויפן שטח פון 11 קאָמיסאַריאַט מיט די אותיות:

M N O P R Sch Sz

פאַר דער פּאָבאָר - קאָמיסיע נומער 2, פּיעטריקאָווער 89) קווער-אָפּיציגע צווייטער שטאָק. די פּאָבאָראָוועס פון יאָהרגאַנג 1913, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון'ם 1 4 6 7 10 12 13 און 14 קאָמיסאַריאַטען מיט די אותיות:

P P

די פּאָבאָראָוועס דאַרפען האָבען ביי זיך אַ פּערזענליכען דאָקומענט, אָדער אַן'אויטענטישקייט-שיין מיט אַ פאָטאָגראַפיע, אַ רעגיסטראַציע=שיין, אַן'אַדראַטשעניע-קאַרטע, אַ שול-שיין און אַ פאַך-בעשטעטיגונג.

וועלכע פּאָסט-מאַרקען ווערען צוריקגעצויגען פון פערקעהר

(2) פון 1=טען יולי ד. י. אָן ווערען צוריק בעצויגען פון פערקעהר די פּאָסט-מאַרקען צו 1,50 זל. מיט דער אויפשריפט 10 גר. פאַר דער „מלוכה-קאַסע”. צו 10 און 20 גר. מיט דער אויפשריפט 10 גר. „פאַר בילדונגס=צוועקען”, די 5 15 און 30 גר. יוביליעאום-מאַרקען. די דאָזיגע מאַרקען וועט מען קענען אויסטוישען אין די פּאָסט=אַמטען פון 1-טען יולי ביזן 30-טען סעפּטעמבער. נאָך דעם טערמין וועלען די מאַרקען צוריקגעצויגען ווערען פון פערקעהר.

גענען בויך-טיפוס

(2) די קרייז=סטאַראָסטווע האָט אַרויסגעגעבען אַ פעראָרדנונג, אַז די קינדער וואָס פאָהרען ערוים אין זומער=קאָלאָניעס, מוזען פריהער בעקומען איינשפּריצונגען געגען בויך-טיפוס.

Dr.

Wołkowyski

האָט זיך איבערגעצויגען אויף

ציגעל - גאַס 11, טעל. 238=02

נעהמט אָן אין הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע

נעהמט אָן פון 8—12 בייטאָג, 4-6 און פון 7-9.

בעפאָר איהר פאָהרט אויף ערהאָלונג

קויפט איין די נייעסטע פּערפומען, ערשטקלאַסיגע פודערן, טואַלעט=זייפען, זאָוויי אַלערליי מאָדערנסטע קאָסמעטיק צו פאַבריקס - פרייזען.

אין דער בעקאַנטער און רענאָמירטער פּערפומעריע

J. Drukier

5 ZAWADZKA 5

Telofón 175-92.

הורט און דעטייל!

רעעלע און סאָלידע בעהאַנדלונג!

דער 31-טער אקטאבער

ערצעהלונג נאכ'ן פראנצויזישען — פון נ. פערלמאן

סיאיז געווען אזא מאדנע, אזא אויסערגעוויינליכע ערקלערונג אין ליבע, קלארא האט נישט געוואוסט וואס צו טראכטען, מאריס האט איהר אנגעבאטען חתונה צו האבען און האט דערנאך געזאגט:

— פון היינט אן, קלארא, בין איך אינגאנצען דיינער. באר איין זאך פערלאנג איך, וואס דו וועסט מיר מוזען נאכגעבען: איך וויל האבען איין טאג אין יאהר, — נישט מעהר ווי איין טאג, — וואס איך זאל זיין אינגאנצען פריי. דער טאג איז — דער 31-טער אקטאבער, יעדען יאהר אין דעם טאג וועל איך אוועקגעהן פון הויז ארום צעהן אינדערפריה און קומען צוריק צוועלף בייטאכט, נישט מעהר... און דו טארסט מיך נישט פרעגען וואו איך בין געווען. איך ווייס מיין טייערע, עס איז א מאדנע פערלאנג, אבער דו מוזט מיר נישט שטעלען קיין פראגעס, אז דו וועסט דערפון גארנישט ליידען.

ער האט איהר אריינגעקוקט גלייך אין די אויגען און גערעדט ווייטער:

— איך בעט דיך, זאג מיר נישט אפ. ווייל אויב נישט, אויב דיין הארץ דערלאזט דיר נישט, אז דו זאלסט מיר נאכגעבען אין דעם איינעם פונקט האב איך מורא, אז מיר וועלען נישט קאנען חתונה האבען...

— און דו זאגסט נאך אלץ אז דו האסט מיך ליב! — האט קלארא אויסגערופען.

— יא, איך האב דיך ליב, איך מוז אבער פארט זיין פריי יעדען 31-טען אקטאבער.

קלארא האט זיך פערטראכט, מאריס איז געווען א שטילער מענש, צייטענווייז אפילו זעהר אן אומעטיגער, אמת, ער איז נישט געווען, וואס מען רופט, א ראמאנטישער בחור, ער איז געווען באכלעסיג, אין זיין קליידונג, זיין שניפסעל איז געוועהנליך געווען שלעכט אויסגעקניפט, דערפאר אבער איז ער געווען א קלוגער און קיין געלט האט איהם אויך נישט אויסגעפעהלט, קלארא האט גוט פערשטאנען, אז אזא ארים מיידעל ווי זי איז, ווען אפילו זי איז יונג און שעהן, קאן נישט צופיל פארדערען פון א מאן, מאריס, האט זי זיך געקלערט, איז א גוטער שידוך און זי וועט איהם בעסער נאכגעבען זיין קאפריז: זאל ער זיך האבען דעם איינעם פרייען טאג אין יאהר...

— און דו זאגסט מיר צו, אז איך וועל קיינמאל נישט ליידען דורך דער פרייהייט וואס דו פערלאנגסט פון מיר? — האט זי איהם איבערגעפרעגט.

— איך מוז, איך מוז האבען דעם פרייען טאג, — האט מאריס פעסט ארויסגעזאגט, — און שטעל מיר מעהר נישט קיין פראגעס. איינמאל פאר אלעמאל, אויב דו קאנסט נישט איינגעהן אויף מיין פאדערונג, וועלען מיר זיך מוזען שיידען...

— וועסט זיך פיהלען זעהר אומגליקליך, אויב מיר וועלען זיך שיידען?

— אוודאי וועט עס זיין פאר מיר א שטארקער קלאפ... איך האב דיך ליב, קלארא... גלויב מיר, אז איך האב דיך ליב, אבער איך מוז האבען מיין פרייען טאג...

א טיפע אויפריכטיגקייט האט אפגעקלונגען אין זיין שטימע, זיינע אויגען זענען געווען פול מיט געבעט, עס איז געווען דער טאן און דער אויסדרוק פון א מענשען, וואס די ליבע האט איהם שטארק געטראפען. קלארא איז געווארען געריהרט, א ווייך געפיהל איז אויפגעקומען אין איהר, מיט א זיפץ פון הארצען האט זי אריינגעלייגט איהר קליין הענטעל אין מאריסעס ברייטע האנט און געזאגט:

— זאל זיין ווי דו ווילסט.

מיט א חודש שפעטער איז זי געווארען זיין פרוי.

די חתונה איז פארגעקומען אין מאנאט יאנואר, דער טאג פון 31-טען אקטאבער, פאר וועלכען זי האט זיך געשראקען, איז געווען אזוי ווייט אפגערוקט, אז אין טומעל פון די ערשטע וואכען האט זי גאר אינגאנצען געהאט פערגעסען אן דעם מאריס האט זי דערווייל צוגעזאגט. ער איז געווען זעהר א גוטער און קלארא האט געהאט ביי איהם אלץ, וואס א יונג ווייבעל קען זיך ווינשען: א שעהנע היים, די פיינסטע קליידער און אפילו אן אויטאמאביל, דערצו האט ער זי אויך געלאזט פריי צו טון, וואס זי האט נאר געוואלט, ווען ער איז געקומען פארנאכט אהיים פון ביורא האט ער זי קיינמאל נישט געמאטערט מיט איבעריגע פראגעס, וואו זי האט פערבראכט דעם טאג און מיט וועמען זי האט זיך בעגעגענט.

קלארא האט אזוי געלעבט אין שטילען, נישט-פערוואלקענטען גליק ביז וואנען זי האט גענומען צייטענווייז פיהלען אז די רוהיגקייט ווערט שוין אביסעל צו מאנאטאן און דאס נישט-צושטערטע גליק פאלט שווערליך אויף איהר. איינמאל, ווען זי איז געזעסען אזוי און האט זיך געלאנגווייליגט ביי זיך אין צימער, איז איהר בליק גראד געפאלען אויפ'ן קאלענדאר, וואס איז געשטאנען פאר איהר אויפ'ן טישעל, זי האט דערזעהען דעם טאג פון 31-טען אקטאבער. איהר הארץ האט גענומען האסטיג קלאפען, עס קומט בעהנטער דער טאג, ווען זי וועט מוזען לאזען מאריסען פריי. עס איז נישט קיין גרויס אומגליק, אפצולאזען אויף א טאג א מאן פון א הויז, ווען זי וואלט גאר געוואוסט צו וואס עס טויג איהם דער פרייער טאג און וואראם עס מוז זיין גראד דער 31-טער אקטאבער, אבער מאריס האט זי געלאזט אין דער פינסטער. ער האט איהר אפילו נישט ערלויבט איהם אויסצופרעגען וועגען דער מאדנער פאדערונג, די גאנצע זאך איז געווען זעהר פערדעכטיג, זי איז געבליבען זיצען א פערקלעמטע, מיט א שווער הארץ, איהר גליק איז געווען צושטערט.

זי האט מיט אומגעדולד געווארט אויף מאריסען, זי וועט זיך מיט איהם דורכריידען אין אווענט וועט ער נאך איצט אויך זיין אזוי איינגעשפארט? ווען ער האט געהאט געפאדערט פון איהר דעם פרייען טאג, איז ער געווען א בחור און האט נאך נישט געהאט צו איהר קיין שום פליכטען, איצט אבער, ווען ער האט זיך ארויסגעוויזען צו זיין א גוטער, געטרייער מאן, וועט ער אפשר קוקען אויף דער זאך מיט אנדערע אויגען, זי האט אבער אין אווענט מיט מאריסען נישט גערעדט: עס האט איהר אויסגעפעהלט מוט.

מאריס האט נישט פערגעסען דעם טאג, ווען דער 31-טער אקטאבער איז געקומען, האט קלארא שוין אין פריהמארגען איינגעזעהען אז דער טאג איז פאר מאריסען אנדערש ווי אלע טעג פון א גאנץ יאהר. ער איז נישט געגאנגען אין ביורא, ווי געוועהנליך ארום אכט אינדערפריה, נאר ער האט זיך ארומגעדרעהט איבערן הויז, און ערשט ארום צעהן א זייגער איז ער פערטיג געווארען מיטן אנטאן זיך. צעהן א זייגער, צו דער מינוט, האט ער זיך צוקושט מיט זיין פרוי, און נאר געזאגט:

— מיר וועלען זיך זעהן ארום צוועלף בייטאכט, מיין טייערע.

און עס איז געווען פונקט צוועלף ווען ער איז געקומען צוריק אהיים.

ער האט געטראפען קלאראן מיט פערוויינטע אויגען. דאך האט זי איהם קיין ווארט נישט אויסגערעדט, זי האט געשוויגען שטיל, ווייל, ערשטענס האט זי נישט געוואלט ברעכען דעם ווארט וואס זי האט איהם געהאט געגעבען פאר דער חתונה, און צווייטענס, האט זי פשוט מורא געהאט אז טאמער וועט זי זיך איהם שטעלען אנטקעגען וועט זי איהם אויף שטענדיג דערווייטערען פון זיך.

דעם גאנצען אווענט איז זי געזעסען א דערשלאגענע, אן אומגליקליכע ביי זיך אין צימער. איהר געדאנק האט געארבייט פיבערדיג, זי האט געוואלט אלץ פערשטעהן דעם סוד, וואס מאריס האט בעהאלטען פון איהר.

„ער האט מיך היינט איבערגעלאזען — האט זי געטראכט, — ווייל דאס איז דער ערשטער 31-טער אקטאבער נאך אונזער חתונה, איך זעה אז איך האב נאך נישט איבער איהם דעם איינפלוס, וואס איך וואלט בעדארפט האבען, איך וועל זיין צארטער צו מאריסען, איך וועל איהם ארויסווייזען מעהר ליבשאפט, וועט ער מיך אפשר מעהר נישט איבערלאזען... אבער, גאט מיינער, וואו — וואו איז ער היינט אוועק?"

נאך א יאהר איז שנעל פארביי. מיט יעדען טאג האט קלארא, דאכט זיך, אלץ שטארקער זיך צוגעבונדען צו מאריסען. זי האט איהם אריינגעקוקט אין די אויגען, איז איהם געווען דאנקבאר פאר דער ליבע, וואס ער האט איהר געוויזען.

אבער ווידער איז געקומען דער טאג פון דעם 31-טען אקטאבער, פונקט ווי מיט א יאהר צוריק, האט מאריס ווידער פערלאזען דאס הויז ארום צעהן אינדערפריה און איז געקומען צוריק צוועלף בייטאכט. נישט קיין מינוט מעהר אדער ווייניגער, ער איז געווען פינקטליך, גלייך ווי עפעס א געהיימע האנט וואלט קאנטראלירט זיין צייט.

ווידער האט קלארא געהאט טענות צו זיך, אויב מאריס האט זי פערלאזען — האט זי געזאגט צו זיך, — האט עס געמוזט זיין איהר אייגענע שולד; זי האט איהם טאקע צייטענווייז אביסעל פערנאכלעסיגט און איז אויך געווען צו אויסברעוז־גערעש מיט געלט. זי האט זיך נאך אלץ נישט אויסגעלערנט צו זיין איינגעהאלטען מיט מאריסעס געלט, זי האלט אין איין מאכען זיך נייע קליידער; און דער אויטאמאביל וואס זי טרייבט קאסט אויך מאריסען א שיין ביסעל.

„פון איצט אן וועל איך זיין זעהר פארזיכטיג, — האט זי זיך געזאגט מיט א זיפץ, ווען דער מאן האט זי ווידער געלאזט אליין — מאריס שטראפט מיך, ווייל איך פערשווענד זיין געלד און לעב אהן חשבון, איך מוז זיך בעהמען אין די הענט און ווערען אן אנדערער מענש, ווען איך וועל זיין א גוטע פרוי, וועט מאריס, בין איך זיכער, מיך מעהר נישט איבערלאזען. אבער וואו קען ער איצט זיין?

איין מינוט האט זי איהם געזעהען אין געדאנק ווי ער שטעהט מיט א געבויגענעם קאפ איבערן קבר פון זיין א געליבטער, וואס איז געשטארבען אין דער צווייטער מינוט האט זי געזעהען ווי ער האלט אויף די קניה זיין נישט-געזעצליך קינד און קלייבט נחת פון איהם, און ווידער האט זי זיך איהם פארגעשטעלט אין די ארעמס פון א יונגער, פרישער רויטהעריגער, פראנציזישער שעהנהייט. די אלע דריי בילדער זענען איהר געווען אלץ-איינס דערווידער. ווען מאריס איז אבער געקומען אהיים האט זי אלץ נישט געקאנט דערקענען אויף איהם, צי זי האט געהאט א רעכט צו שרעקען זיך פאר דער אנדער פרוי, אדער עס איז געווען נישט מעהר ווי א ווילדע איינרעדעניש זיין פנים איז פערבליבען אומבעוועגליך, אהן שום אויסדרוק.

— —

דאס האט געדויערט גאנצע צעהן יאהר, צעהן יאהר האט קלארא זיך געראנגעלט אין איפערזוכט, מורא און צווייפעל, צעהן יאהר האט זי געלעבט אין הוילען שרעק, אז מאריס וועט זי אמאל אינגאנצען פערלאזען, מיט יעדען טאג איז זי געווארען אלץ צארטער, אלץ מעהר פערליבט אין איהר מאן, זי איז געווארען אן איבערגעגעבענע, געטרייע פרוי; דאך האט מאריס יעדען 31-טען אקטאבער זי פערלאזען צעהן אינדערפריה און איז געקומען צוריק אהיים צוועלף בייטאכט.

אויפן עלפטען יאהר איז מאריס געשטארבען, איבערלאזענדיג זיין יונגע אלמנה, וואס האט גאר נישט געקענט געפינען קיין טרייסט אין איהר פערצווייפלונג.

איין טאג האט קלארא דורכגעקוקט די פאפירען וואס זענען פערבליבען נאך איהר פערשטארבענעם מאן. זי האט זיך אנגעשטויסען אויף א קליין טאגביכעל. וואס איז געווען פערשריבען מיט מאריסעס האנט. מיט פיינליכער נייגעריגקייט האט זי גענומען א בקוקען אין דעם ביכעל. מיטאמאל האט זי דערזעהען אויף איין בלעטעל איהר אייגענעם נאמען און זי האט זיך איינגעגעסען אין דעם מיט די אויגען. זי האט איבערגעלייענט די עטליכע שורות, און האט זיך א כאפ געטון ביים הארצען.

„קלארא איז זעהר שעהן, — האט זי געלייענט, — און איך בין א מיאוסער. זי האט ליב געזעלשאפט און איך בין א הויז-זיצער, וואס קען איך טון אז איך זאל זיין זיכער מיט איהר געטריישאפט אין ליבע, אז איך זאל זי האלטען צוגעבונדען צו זיך? איך מוז האבען פאר איהר דעם רייץ פון געהיימניס, פון פערדאכט, איך מוז שטענדיג האבען פאר איהר עפעס א סוד, וואס זי זאל נישט קאנען דערגרונטען, עס איז מיר איינגעפאלען א געדאנק. איך גלויב אז דאס איז דאס זיכערסטע מיטעל: יעדען יאהר אין דעמזעלבען טאג — זאל זיין דעם 31-טען אקטאבער — וועל איך אוועקגיין פון הויז, און קלארא זאל נישט וויסען וואוהין, און וועל קומען צוריק אהיים ערשט שפעט ביינאכט. יא, איך גלויב, אז עס איז א טייערער געדאנק"...

דאס איז געווען מאריסעס סוד, וואס האט זיך געשטעלט ווי א שטערונג אין קלאראס גליק, וואס האט זי גאנצע צעהן יאהר געהאלטען אין קלעם פון צווייפעל, איפערזוכט, פערדאכט, זי האט זיך א ווארף געטון אין בעט און האט לאנג געוויינט איבער די אומגליקליכע יאהרען, וואס זי האט אפגעלעבט מיט איהר גוטען, געטרייען מאריסען.

צוויי מאראנען

א געשיכטע פון נאצי-דייטשלאנד

פון חיים בערג.

— ענטשולדיגט מיר, פראפעסאר — האט ער זיך אנגעהויבען צו פערענטפערען, — איך פערזיכער אייך, אז אין איצטיגען מאמענט פערטרעט איך נישט קיין מלוכה און האב נישט קיין אינטערעס אין אייערע אדער דייטשלאנדס מיליטערישע סעקרעטען. איך פערזיכער אייך, אז עס טוט מיר פשוט לייד, וואס איהר האט מיר געשענקט אזוי פיל צוטרוי און געבראכט אהער. בעסער וואלט געווען, ווען איהר בעהמט מיך אויף אין אייער וואוינונג און נישט דא.

דער פראפעסאר האט אויסגעהערט זיינע לאנגע ענטשולדיגונגען און פערזיכערונגען וועגען דער אינטערעסאנטלאזיגקייט פון זיין וויזיט מיטן זעלבען שטומען בליק. דאס ביטערע שמייכעלע אויף זיינע ליפען איז אבער פערשוואונדען. דער פראפעסאר האט צו איהם ארויפגעקוקט מיטן גרעסטען צופערטרויען און אנהערציגקייט.

— איך האב אייך געבראכט אבזיכטליך אהער.

— אבזיכטליך? קאן איך וויסען די אבזיכטען, פראפעסאר?

— איך האב גראדע אייך געוואלט צייגען, אז די אלע קלאנגען, וואס האבען זיך די לעצטע פאר יאהר ארומגעטראגען ארום מיין נאמען, אז איך גרייט צו א שרעקליכע רעוואנזש פאר דייטשלאנד, זענען נישט געווען קיין פוסטע קלאנגען, לעגענדעס, נאר א היבש ביסעל אמת, איהר ווייסט דאך דאס ווערטעל אז פון וואנען עס געהט א רויך, דארט מוז זיין פייער...

— איהר האט אבער די קלאנגען אליין כסדר אפגעלייקענט, פראפעסאר, סיסטעמאטיש און פייערליך אפגעלייקענט, — האט שטילערהייט בעמערקט דער מארקיז און זיך אינסטינקטיוו ארומגעקוקט צי קיינער הערט זיי נישט.

— סיסטעמאטיש און פייערליך... גוט געזאגט... אין דעם האט געשטעקט א סיסטעם, א פלאן... וואס דען האט איהר געוואלט?

— און איצט האט איהר מיך, א פערטרעטער פון א פרעמדער מלוכה אויסגעקליבען צו פערטרויען אזא גרויסען סוד, א סוד פון וועלט-בעדייטונג? — האט אזוי ווי געשטויגט דער מארקיז. — מיט וואס האב איך פערדינט אזא צופערטרויען? עס שרעקט מיך פשוט...

— יא, גראדע אייך האב איך אויסגעקליבען צו לאזען וויסען דער וועלט און עס איבערגעבען דערנאך אלס א לעבעדיגער עדות צום טריבונאל פון דער וועלט-געשיכטע... ווען איהר קומט נישט צופעליג אהער, וואלט איך אייך מארגען געווען אליין איינגעלאדען, ווייל איך אליין וועל מסתמא שוין נישט ארויס קיין לעבעדיגער פון דייטשלאנד נאך דעם ווי מיין דערפינדונג וועט פערניכטעט ווערען פון מיינע אייגענע הענט און פערשוואונדען מיט מיר אויף אייביג.. און פערניכטעט מוז עס ווערען און שפורלאז פערשווינדען. איך טו עס נישט אזוי אויס נקמה אין די נאציס, נאר פון חוב-געפיהל צו דער מענשהייט. און מיין לעבען איז א צו קליינער קרבן אין פערגלייך, מיט דעם גרויסען חוב, דייטשלאנד טאר מיין דערפינדונג נישט בעזיצען. מיט דעם וועט זי חרוב מאכען די וועלט. אבער כדי צו מאכען אייך מיינע ווערטער און זייער מיינונג קלאר און פשוט, אום איהר זאלט קאנען בעגרייפען די פסיכאלאגישע מאטיוון פאר מיינע האנדלונגען, מוז איך אייך צוערשט ווייזען מיין ערפינדונג.

און ארויפקוקענדיג מיטן זעלבען אויסדרוק פון ליבע און צוטרוי פון א פאטער צו א זוהן, האט ער גענומען דעם מארקיז אונטערן ארעם און איהם איינגעלאדען צו געהן מיט איהם. דער מארקיז האט זיך אבער נישט געקענט ריהרען פון ארט, ווי א פערשטיינערטער פון איבערראשונג מיט דעם ענטפלעקטען סוד, מיט דער אומדערווארטעטער ווענדונג וואס דיין וויזיט האט פלוצלינג גענומען.

— שרעקט זיך נישט — האט איהם דער פראפעסאר בערוהיגט — וואס עס זאל נישט פאסירען היינט בייטאכט אדער מארגען מיט מיר, מיט דער דערפינדונג מיינער, וועלען די בלוט-הינט אייך נישט וואגען אנצוריהרען. איהר זענט דאך עפעס א געזאנדטער פון א גרויסער מלוכה און דער גאנצער דיפלאמאטישער קארפוס וועט אייך פערטיידיגען מיט זייערע קעפ. קומט!

— אה, איך האב קיין מורא נישט! אבער אבסאלוט קיין מורא נישט פאר די בלוטהינט! חוץ דעם איז דאס אן אוואנטורע, וואס איז ווערט יעדען פרייז. — און דער מארקיז האט זיך דערביי אויסגעגלייכט ווי א מוטיגער קעמפער פאר א געפאהר.

דער פראפעסאר האט ארויסגעפיהרט דעם מארקיז אין א צווייטען, נאך גרעסערן חדר, וואס איז געלעגען מיט עטליכע טרעפלעך בידערעער פון ערשטען, האט געפעגט דאס עלעקטרישע ליכט און דאס העלע ליכט האט אנטפלעקט פאר'ן מארקיז די גרויסע און שרעקליכע דערפינדונג. דער מארקיז האט זיך גענומען די שטום בעטראכטען מיט דעם אנטציקטען אינטערעס פון א מיליטערישען מענשען און דיפלאמאט. זיין פנים האט אויסגעדריקט אנטציקונג און שרעק. דער פראפעסאר האט איהם לאנג נישט אונטערבראכען. דערנאך האט ער זיך גענומען מיט א טאן פון לעקציע דערקלערען די מאשין, וועלכע האט געהאט דאס אויסזעהן פון א געוועהנליכער טארפעדא.

— איהר האט מסתמא געהערט פון עקספערימענטען מיט א ראקעטען-אויטיגער מאשין, וואס ווערט געטריבען און געטראגען אין דער לופט מיט דער קראפט פון איבעריגער עקספלאזיע. די דערפינדונג איז מיינע, כאטש זי טראגט, אומיסטענע צוליב געוויסע אורזאכען, א פרעמדען נאמען אלס דערפינדער, אויף דעם זעלבען פרינציפ פון ראקעטען איז געבויט אט די טארפעדא, זי איז פערשידען פון געוועהנליכע טארפעדאס דערמיט וואס זי ווערט אויפגעהויבען הויך אין דער לופט נאך דער קראפט פון איהר אייגענער ערשטער גאנצער-עקספלאזיע. דערביי האט זי אט דעם ראדיא-מאגנעטישען אפאראט ביי דער זייט וואס גיט איהר ריכטונג און דיסטאנץ און לאזט זי נישט אפווייכען פון דער ריכטונג און רוים, וועלכען איהר גיט איהר. אנשטעלענדיג אט דעם ווייזער פון אפאראט קאנט איהר דער טארפעדא געבען א דיסטאנץ אזויפיל מייל ווי איהר ווילט, און א ריכטונג, לאמיר זאגען קיין לאנדאן, פאריז אדער מאסקווע, דער ראדיא-מאגנעטישער אפאראט וועט זי שוין ברענגען צום געווינשטען פלאץ מיט גרעסערער פינקטליכקייט ווי אן אעראפלאן. איהר דארפט די טארפעדא אויף אזא אופן נישט ווארפען פון אעראפלאנען אדער שיפען און ריזיקירען מיט מענשליכע לעבענס, איהר קאנט זי זעצען אין בעוועגונג פון בערלין, פון מיין גוט, פון א וואלד. די קראפט פון דער עקספלאזיע טראגט די טארפעדא הויך איבער די וואלקענס א דיסטאנץ פון הונדערט מייל. ווען די טארפעדא האט דורכגעמאכט די דיסטאנץ פון הונדערט מייל איז זי צוהיצט גענוג כדי צו שאפען א צווייטע עקספלאזיע. דערנאך א דריטע, און אזוי ווייטער ביז זי דערגרייכט איהר בעשטימטען פלאץ, לאנדאן, צום ביישפיל, פאריז, א.ד.גל. דאן מוז זי ארונטערפאלען פון דערשעפונג פון דער עקספלאדירענדער ענערגיע, וואס האט זי געטראגען, חוץ זי פאלט אויף דער ערד מוז זי פון שטויב צושמעטערט ווערען. עס ענטהאלט גענוג טויטענדען גאז כדי צו פערניכטען גאנץ לאנדאן.

דעם פראפעסארס נקמה

נאך דעם טעארעטישען טייל פון דער לעקציע, אין וועלכער דער פראפעסאר האט בעשריבען די פרינציפען פון כעמיע פיזיק און מאטעמאטיק אויף וועלכע די „טייוועלשע מאשין" איז געבויט געווארען, האט דער פראפעסאר זיך אנגערופען צום מארקיז:

— האט איהר זיך איבערצייגט אז די אלע קלאנגען, וואס זענען געווען פערבונדען מיט מיין נאמען זענען נישט געווען קיין לעגענדעס און באבע-מעשות? — האט דער פראפעסאר געענדיגט זיין לעקציע מיט א מעלאנכאליש-טרויעריגען שמייכעל אויף זיין פנים.

(סוף ...)

וועט סיריע עפענען די טויערן פאר יודישער אימיגראציע?

דאָס גוטסקייט פֿון דער זייף PALMOLIVE
ענטשטעהט פֿון ריינע פּלאַנצונגס־אײלען

אַנפֿערטרויט נישט, מאַדאַם, אייער שענקייט דער זייף פֿון אונזיכערער קוואַליטעט. ביטע, זייט פֿאָרזיכטיג און בענוצט נאָר די זייף Palmolive, וואָס איז עמפּפֿעהלט דורך איבער 20.000 אויסגעפּרובטע קענערס פֿון קאָסמעטיק און קאָנסערוואַטאָרן פֿון דער שעהנקייט. די זייף Palmolive, אויסגעאַרבייט פֿון ריינע פּרוכט־אײלען און פּאַלמעס, איז בעריהמט דורך דעם, אַז זי מאַכט דאָס געזיכט פֿריש און שעהן. די פֿאַרב פֿון דער זייף Palmolive, דאָס איז אַ נאַטירליך גרינס, וואָס ענטהאַלט אין זיך ריינע פּלאַנצונגס־אײלען—און נישט עפּעס אַנדערש.

כּדי צו דערהאַלטן דאָס פֿרישקייט פֿון געזיכט, דאַרף מען בענוצן דעם פֿאָלגענדן אופֿן: אַבוואַשן טעגליך פֿריה און אָוונד דאָס געזיכט און האַלז מיט אַ געדיכטער פּיאַנע פֿון דער זייף Palmolive, איינרייבענדיג זי גוט אין די פּאָרעס פֿון דער הויט, דערנאָך גענוי אויסשווענקען און מילד אָפּרייבן מיט אַ האַנדטוך. אויף אַזאַ אופֿן וועט דאָס געזיכט בלייבן פֿריש און שעהן.

70 GR

Colgate-Palmolive, Sp. z o. o.

WYRÓB POLSKI

PALMOLIVE-SHAMPOO PIELĘGNUJE WŁOSY, JAK MYDŁO PALMOLIVE CERĘ

ווען מען פֿאַלט איצט אַרײַן קיין סיריע אויף אַ קורצער צייט, און מען קומט אין קאָנטאַקט מיט די דאָרטיגע הערשנדע קרייזן, דערוויסט מען זיך אַ סך אינטערעסאַנטע זאַכן,

מען דערוויסט זיך דעם אמת וועגן יידישע מעגליכקייטן אין סיריע און לבנון!

טויזנטער קלאַנגען גייען איצט אַרום איבער דער גאַנצער יידישער וועלט וועגן די דאָזיגע מעגליכקייטן. מען רעדט, אַז די סירישע רעגירונג האָט אָנגעבאָטן די יידן אַ שטח לאַנד, וואָס איז צוויי מאָל גרעסער ווי פּאַלעסטינע; מען דערצעהלט, אַז די יידישע אַגענטור האָט געגעבן טויזנטער פֿונטן אַלס האַנט־געלט פֿאַר לאַנד, וואָס זי וועט קיינמאָל נישט קריגן; מען ווייסט צו דערצעהלן, אַז דער פֿראַנצויזישער הױכ־קאָמיסאַר אין סיריע איז אייפֿערזיכטיג אויף פּאַלעסטינע און וויל, אַז די יידן זאָלן קומען אויך קיין סיריע; מיסטעריעזע לעגענדעס גייען אַרום איבער אַ געהיימע עקספּעדיציע, וואָס דײַטשע יידן האָבן געשיקט קיין סיריע דירעקט פֿון דײַטשלאַנד, געגן דעם ווילן פֿון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע.

וואָס איז דער אמת אין די דאָזיגע בעריכטן? פֿון וואַנען שטאַמען זיי? פֿאַרוואָס האָבן עפּעס אַזעלכע בעריכטן זיך אָנגעפֿאַנגען פֿערשפּרייטן גראָד איצט, און נישט מיט אַ יאָהר צוריק? וויפֿיל פֿון די דאָזיגע בעריכטן האָבן אַ באַזיס, און וויפֿיל זענען אויסגעטראַכט?

* * *

מיר זענען געזעסן און זיך אָנגעקוקט אין דעם טיפֿן שאָטן, און איך האָב געוואָלט הערן אַן ענטפֿער אויף די דאָזיגע אַלע פֿראַגן. אַ גוטן, אויטאָריטאַטיווען ענטפֿער פֿון גוטע אויטאָריטאַטיווע קוואַלן.

די שטימונג איז געווען אַ פֿוילע, אַ הייסע, אַ טומעדיגע, אַזאַ, ווען מענטשן האָבן פֿײַנט צו אַרבעטן, און האָבן ליב צו רעדן. האָט זיך איינער פֿון אונזער גרופּע שמייכלענדיג איבערגעקוקט מיט די אַנדערע; האָט זיך געלאָזט ברענגען אַ קליינע טערקישע קאַווע; האָט געלעבט פֿון איהר דעם ערשטן זופּ, און האָט זיך געמיטליך און דערצעהלעריש אָנגעלאָזט ענטפֿערן מיט בייגע־דיגקייט:

— נישטאָ קיין רויך אָהן פֿײַער, און נישטאָ קיין קלאַנג אָהן אַ שטיק אמת, — האָט ער כּלאָמרשט אָנגעפֿאַנגען, — די אַלע קלאַנגען, וועגן וועלכע איהר האָט דאָ מיט אונז גערעדט, איז זיכער פֿאַראַן די פֿערהאַן אַ גוטע דאָזע פֿון אמת.

„ווייל סיריע עפֿענען איצט איהרע טויערן פֿאַר יידן"? — האָט ער פֿויל און לאַנגזאַם געגעבן אַ צווייטן זופּ פֿון זײַן טערקישער קאַווע, — „יאָ און ניין! געוויסע מיטגלידער פֿון דער רעגירונג ווילן עס נישט. איניגע טענה'ן, אַז ווען אין סיריע וועלן זײַן מעהר יידן, וועט די באַפֿעלקערונג אין סיריע אויפֿלעבן, פּונקט ווי עס האָט אויפֿגעלעבט די באַפֿעלקערונג אין פּאַלעסטינע; און אַנדערע טענה'ן, אַז אויב יידן וועלן אַרײַנגעלאָזט ווערן קיין סיריע, דאַן וועט פּאַסירן אין סיריע מיט די אַראַבער דאָס זעלבע, וואָס אין פּאַלעסטינע, האָבן די יידן זענען געבליבן בײַ דער בעסטער ערד, און די אַראַבער זענען געבליבן אין דרויסן.

„דער קאַמף צווישן די דאָזיגע ביידע גרופּען אין דער סירישער רעגירונג איז אַ ווילדער קאַמף — געהט מײַן דערצעהלער אַרײַן אין אַ טאָן פֿון ערנסט, — און דער שליסל צו איהם ווייסט איהר בײַ וועמען עס ליגט? — בײַ דער פֿראַנצויזישער רעגירונג. בײַ דעם פֿראַנצויזישן קאָלאָניאַלען אַמט אין פּאַריז, בײַ דעם פֿראַנצויזישן הױכ־קאָמיסאַר אין ביירוט.

„עס ליגט איצט אין די הענט פֿון דעם פֿראַנצויזישן הױכ־קאָמיסאַר אַ מעמאָראַנדום וועגן דער דאָזיגער פֿראַגע. ער איז אין דער דאָזיגער גאַנצער פֿראַגע היבשליך פֿאַראינטערעסירט. פֿאַראינטערעסירט איז ער, נישט ווייל ער איז אַזאַ פֿרײַנט פֿון די יידן, נאָר ווייל ער זעהט, אַז די פּאַלעסטינער רעגירונג האָט יעדן יאָהר אַ בייעם עודף פֿון עטליכע מיליאָן דאָלאַר, ווען אין דער זעלבער צייט פֿאַרלירט נאָך די פֿראַנצויזישע רעגירונג עד היום היבשע מיליאָנען דעפֿיציט אויף איהר מאַנדאַט אין סיריע.

„דער פֿראַנצויזישער הױכ־קאָמיסאַר איז אין דער דאָזיגער פֿראַגע פֿאַראינטערעסירט, קוקט דער גאַנצער ענין אויס צו זײַן גאַנץ סימפּאַטיש פֿאַר די יידן. קאָנען יידן האָבן אַ האָפֿנונג, אַז פֿריהער אָדער שפּעטער וועט סיריע זיי לאָזן אַרײַנשטעלן צו זיך אַ פֿוס. אַרײַנשטעלן אַ פֿוס, אָבער נישט צע־לייגן זיך, קיין צווייטע פּאַלעסטינע וועלן די יידן אין סיריע נישט האָבן. שפּילן אַ דאָמינירענדע ראָלע אין פּאָליטיק דאַרפֿן זיי גאָר נישט האָפֿן. זיי וועלן וואַהרשײַנליך קאָנען אײַנקומען אָהער אונטער זעהר בעגרענעצטע אימיגראַציע געזעצן, זיי וועלן וואַהרשײַנליך קאָנען האַנדלען דאָ אונטער שטרענג־רעגולירטע באַדינגונגען, זיי וועלן וואַהרשײַנליך אויך קאָנען קויפֿן לאַנד דאָ, אָבער נישט בײַ דער פּאַלעסטינער גרעניץ, און — דער עיקר, — זיי וועלן זיך דאָ קאָנען באַזעצן, אָבער בלויז אַלס פֿרעמדע, בלויז אַלס אויסלענדער. קיין סירישע בירגער וועלן זיי דאָ קיינמאָל נישט קאָנען ווערן".

— וואָס איז דער שכל?

— דער שכל, — דערקלערט מיר מײַן אינפֿאָר־מאַטאָר און קוקט זיך דערבײַ איבער מיט די אַנ־דערע אין דער גרופּע, איז אַן איינפֿאַכער; די געזעצן פֿון סיריע פֿערבאָטן אויסלענדער צו קוי־פֿן לאַנד אין געוויסע געגנטן, בעזונדערס אין לבנון און בײַ די גרענעצן פֿון פּאַלעסטינע. ווען יידן וועלן נישט קאָנען ווערן קיין סירישע בירגער, וועלן די אויך נישט קאָנען קויפֿן קיין ערד אין יענע פֿאַרבאָטענע געגנטן, און וועלן נישט קאָנען זיך אַרומטראָגן מיט קיין שטילער האָפֿנונג צו אַנעקסירן אַ טייל פֿון סיריע צו פּאַלעסטינע...

* * *

— און וואָס איז מיט דעם קלאַנג, אַז יידן האָבן אין סיריע שוין איצט געקויפֿט ערד בײַ דער פּאַלעסטינער גרעניץ?

מײַן דערצעהלער שמייכלט אויף מײַן פֿראַגע:

— אויך דער דאָזיגער קלאַנג, — דערצעהלט ער מיר, — האָט אין זיך אַ שטיק אמת, אָבער דער אמת איז דערוויילע זעהר אַ טרויעריגער פֿאַר די יידן. די יידן — די ציוניסטישע עקזעקוטיווע — האָבן, אמת, אַרײַנגעלייגט געלט אין ערדן אין סיריע, אָבער זיי וועלן קיינמאָל נישט זעהן נישט דאָס געלט און נישט דעם באָדן.

ער זעהט, אַז איך ווער אויסערגעוועהנליך פֿאַראינטערעסירט, הייסט ער זיך דערלאַנגען נאָך אַ טערקישע קאַווע און דערצעהלט מיר:

— ד"ר ווייצמאַנ'ען קענט איהר דאָך. איהר ווייסט דאָך אויך, אַז ער שטעהט אין דער שפּיץ פֿון אַ דעפּאַרטאַמענט אין דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע צו העלפֿן די דײַטשע יידן.

— נו, — זופּט ער זײַן קאַווע און דערצעהלט,

— האָט דער דאָזיגער דעפּאַרטאַמענט זיך אָנגע־קוקט, אַז אין סיריע, סאַמע בײַ דער פּאַלעסטינער גרעניץ, בײַם סאַמע ים כנרת, איז פֿערהאַן אַ פּאָר מיליאָן פֿון אַראַבער. וואָס ווילן פֿערקויפֿן זייער לאַנד. אַראַבער ווילן פֿערקויפֿן זייער לאַנד, און וואו? סאַמע בײַ דער גרעניץ פֿון פּאַלעסטינע, האָט ד"ר ווייצמאַנס דעפּאַרטאַמענט אָנגעפֿאַנגען צו פֿער־האַנדלען מיט די אייגנטימער. כּדי דאָס לאַנד אָפּצוקויפֿן. די פֿערהאַנדלונגען זענען געגאַנגען גאַנץ גלאַטיג. אַלעס האָט אויסגעקוקט גוט פֿאַר ביידע צדדים, סיי פֿאַר'ן יידישן און סיי פֿאַר'ן אַראַבישן. די אַראַבער האָבן געקראָגן האַנט־געלט פֿינף טויזנט ענגלישע פֿונט, און דער מסחר איז געשלאָסן געוואָרן. אָבער ערשט דאַן האָט זיך אַרויסגעצייגט, אַז די אַראַבער האָבן גאָר קיין רעכט נישט געהאַט דאָס לאַנד צו פֿערקויפֿן. ערשט דאַן איז אַרויס דער סוד, אַז אונטער די עקזיסטיר־רענדיגע געזעצן קאָן דער דאָזיגער שטח ערד — אַ גרויסער און וויכטיגער — נישט פֿערקויפֿט ווערן צו קיין אויסלענדער און בעזונדערס צו קיין יידן.

— איהר האָט דאָך מסתמא געלייענט, אַז ווען ווייצמאַן איז לעצטענס געווען אין פּאַלעסטינע האָט ער געמאַכט אַ ספּעציעלע רייזע קיין סיריע און האָט אָפּגעשטאַט אַ בעזוך דעם פֿראַנצויזישן הױכ־קאָמיסאַר אין ביירוט, — שמייכלט מײַן דערצעהלער,

— אַלזאָ, איז דער דאָזיגער בעזוך געווען פֿערבונדן טאַקע מיט די פֿינף טויזנט פֿונט, וואָס די עקזעקוטיווע האָט אַרײַנגעלייגט אין סיריע, און וועלכע זענען איצט אין גרויס סכנה. ווייצמאַן איז געקומען צום הױכ־קאָמיסאַר פֿעסטשטעלן, צי קאָנען יידן קריגן דאָס געקויפֿטע לאַנד, און אויב נישט, צי איז כאָטש פֿאַראַן אַ האָפֿנונג צו קריגן דאָס האַנט־געלט צוריק.

— נו, — בין איך פֿאַראינטערעסירט צו וויסן, — מיט וואָס האָט זיך דער דאָזיגער בעזוך אויסגעלאָזט?

— דערווייל האָט דער בעזוך קיין קאָנקרעטע רעזולטאַטן נישט געבראַכט — אינפֿאָרמירט מיך מײַן מאַן פֿון ביירוט — דערווייל הענגט נאָך די גאַנצע זאַך אין דער לופֿטן. פֿאַרהאַן אַרום דער זאַך ענטוויקלונגען, וואָס זענען נאָך ערגער ווי די פֿינף טויזנט פֿונט, וואָס מען קאָן פֿערלירן. די זאַך ליגט אין די הענט פֿון דעם פֿראַנצויזישן הױכ־קאָמיסאַר, און די וועלט וועט מסתמא וועגן איהר זיך אינגיכן דערוויסן אינטערעסאַנטע ענטוויק־לונגען.

* * *

— נו, און וואָס איז די מיסטעריע מיט דער עקספּעדיציע פֿון די דײַטשע יידן קיין סיריע? — וויל איך וויסן ווייטער.

— די מיסטעריע, — שמייכלט מײַן מאַן פֿון ביירוט — איז אייגנטליך נישט קיין מיסטעריע. עס איז אַ פֿאַקט, אַ פֿאַקט, אַז צוויי יידישע פֿיהרער פֿון דײַטשלאַנד זענען געווען אין סיריע מיט דער אַב־זיכט צו פֿערהאַנדלען וועגן יידישער אײַנוואַנדערונג, איינגאַנצן אין געגנזאַץ צו די פּלענער פֿון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע.

— די דאָזיגע צוויי יידן פֿון דײַטשלאַנד זע־נען דאָ אין סיריע זעהר פֿרײַנטליך אויפֿגענומען געוואָרן, — דערצעהלט ער מיר ווייטער. — איינ־פֿלוסרײַכע רעגירונגס־מיטגלידער האָבן זיך מיט זיי אַרומגעפֿיהרט. מ'האָט די אָפֿן און קלאָר דער־צעהלט, אַז בײַ די גרענעצן פֿון פּאַלעסטינע וועלן יידן קיינמאָל קיין לאַנד אין סיריע נישט קאָנען קויפֿן, אָבער דערפֿאַר איז די סירישע רעגירונג גרייט צו דערלויבן זיי אָפּצוקויפֿן אַ ריזיגן שטח לאַנד, וואָס איז צוויי מאָל גרעסער פֿון גאַנץ פּאַלע־סטינע און וואָס ליגט אויף דער אַנדערער זײַט פֿון סיריע, נישט לעבן דער פּאַלעסטינער גרעניץ נאָר לעבן דער גרעניץ פֿון איראַק. אַ שטח לאַנד מיט פֿליסנדיגע וואַסערן, מיט גרינע ערד, מיט באָדן, וואָס איז גוט פֿאַר גרינסן, מיט אַלץ וואָס מ'דאַרף האָבן פֿאַר אינטענסיווער ווירטשאַפֿט. די דעלעגאַטן האָבן זיך מיט דעם פֿאָרשלאָג פֿעראינ־טערעסירט און זיך געהייסן דעם שטח לאַנד צייגן. אַן עקספּעדיציע פֿון פֿעראינטערעסירטע אַראַבי־שע באַטאַבלען האָט זיך גלייך געשטעלט אין דינסט פֿון די דאָזיגע צוויי דײַטשע יידן און איז מיט זיי אַרויסגעפֿאָהרן אויפֿ'ן לאַנד אויף אַ גאַנצן מאָנאַט צייט. איצט זענען די צוויי דײַטשע יידן שוין צו־ריק אין דײַטשלאַנד. זיי האָבן מיט דער ציוניסטי־שער עקזעקוטיווע גאָרנישט צו טאָן, ווייל זיי זע־נען נישט פֿעראינטערעסירט צו קויפֿן לאַנד גראָד בײַ דער פּאַלעסטינער גרעניץ. זיי זענען איצט אין בערלין און בעמיהען זיך דאָרטן צו גרינדן אַ ספּעציעלע געזעלשאַפֿט פֿון דײַטשע יידן, וואָס אויב זיי זאָלן קומען קיין סיריע זיך בעזעצן גראָד בײַ די גרענעצן פֿון איראַק, וועלן זיי זײַן אַנ־געלייגטע געסט.

— האָט עס עפּעס אַ פֿערבינדונג אויך מיט דער קאָנצעסיע פֿון דעם באָדן אין חולה, וואָס מען שלאָגט פֿאַר די יידן? — בין איך בייגעריג פֿעסט־צושטעלן.

— די קאָנצעסיע אין חולה? — לאַכט מײַן אינפֿאָרמאַטאָר, — ניין! די קאָנצעסיע אין חולה איז אַ גאַנץ בעזונדער קאַפּיטעל. גאַנץ בעזונדער און גאַנץ אינטערעסאַנט, די קאָנצעסיע אין חולה ליגט גראָד בײַ די פּאַלעסטינער גרענעצן און נישט בײַ די גרענעצן פֿון איראַק.

ער פֿאַרענדיגט טרינקען זײַן טערקישע קאַווע און דערצעהלט מיר דערבײַ בקיצור אַלץ, וואָס ער ווייסט וועגן די פֿערהאַנדלונגען אַרום דעם באָדן אין חולה.

— חולה, — זאָגט ער, — איז אויף דער סאַמע פּאַלעסטינער־סירישער גרעניץ. די קאָנצעסיע אויף חולה ליגט אין אַראַבישע הענט. איצט ווילן די אַראַ־בישע אייגנטימער פֿערקויפֿן זייער קאָנצעסיע צו דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. אָבער עס גייען זיי אַזוי לייכט נישט אָנקומען.

— פֿאַרוואָס? — פֿרעג איך.

— גאַנץ איינפֿאַך, — דערקלערט ער מיר, — געוויסע כּוחות אין סיריע וועלן דערצו נישט דער־לאָזן.

ווער די „געוויסע כּוחות" זענען, און פֿאַרוואָס די דאָזיגע געהיימע כּוחות וועלן נישט דערלאָזן, אַז די קאָנצעסיע אין חולה, וואָס בעלאַנגט פֿאַקטיש צו אַראַבער פֿון פּאַלעסטינע, זאָל נישט פֿערקויפֿט ווערן צו יידן, — וועגן דעם וויל ער זיך אין קיין איינצעלהייטן נישט אַרײַנלאָזן.

— טרינקען מיר בעסער נאָך אַ טערקישע קאַווע, — איז ער מיך מכבד דיפּלאָמאַטיש.

די הייסע גליהענדיגע זון פֿאַנגט אָן זיך אַראָנ־טערזעצן אויף מערב. די קיהלע שאָטנס פֿון דעם אָנקומענדיגען פֿאַרנאַכט ווערן לענגער און אויסגעצויגענער. די גאַס אין ביירוט לעבט אויף. ביירוט גרייט זיך צו איהר קיהלן רוישיגן אָוונט־לעבן, נאָך אַ רוהיגן טאָג פֿון פֿוילער היץ...

ב. סמאָלאַר.

ראַטעוועט אייער געזונט!
קראַנקע אויף רופּטורען (בּרוך־קראַנקהייטען)

ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע הייל־גומי־באַנדאַזשען פֿון מײַן מעטאָדע העלפֿן ראַדיקאַל אונטער גאַראַנטיע אָהן אָפּעראַציעס פֿון אַלע מינים בּרוך־קראַנקהייטען (רופּטורען) אפילו די עלטעסטע און געפֿעהרליכסטע בײַ מענער, פֿרויען און קינדער.

דאָס אַראָפּלאָזען זיך פֿון מאַגען און קישקעס בעזייטיג איך דורך פֿערלעגן ספּע־ציעלע אינדיווידועל צוגעפּאַסטע בויך־באַנדאַזשען.
אויף אויסגעקרימטע רוקען־ביין (הויקערס) אָרטאָפּעדישע הייל־גאָרסעטן אויף בײַנער־שווינדזוכט און אַלע אַנדערע פֿעהלערן אָרטאָ־פּעדישע הייל־אַפּאַראַטן אויף פּלאַטפֿוס.

ספּעציעלע אײַנלאַגען לויט גיפּס־מאָדעלן, אויף זשילאַקעס.
גומי־זאָקן לויט מאָס. קינסטליכע הענד און פֿיס

ספּעציעלער אַנשטאַלט פֿאַר הייל־אָרטאָפּעדיע

Spec. Ortop. O. PETRYKIEWICZ אויס לעמבערג

לאָדז, פּיראַמאָוויטשאַ 9 (אַלגינסקאַ)

(פּראָנט פּאַרטער), טעל. 177-09 נאָהנט פֿון לאָדזער פֿאַבריקס־באַהנהויף

בעמערקונג: דאָס ערשײַנען פֿון די קראַנקע איז אומבעדינגט נויטיג.

צאָהלרײַכע דאַנקזאַגונגען און דאַנק־בריף.

(אין זגערזש אויף טלאַמאַצקאַ № 2 און № 4 אייגענע הײַזער)

דער פרוב פון אַן איבערקערעניש אין ליטע

דאָס דריטע רייך האָט געוואָלט פערגרעסערן דעם איינפלוס

אין ליטע איז ווידער פאָרגעקומען אַ פּוטש, אין דעם פּוטש איז ווידער געווען פערמשפט אַ פּערזאָן, וועלכע האָט אין דער זאַך ערפאַהרונג, דאָס איז דער פּראָפעסאָר אויגוסט וואַלדעמאַראַס, דער דאָזיגער מאַן האָט אין דער געשיכטע פון דער קליינער מלוכה געשפּילט אַ גרויסע ראָלע און יערער, וועלכער קען איהם האָט געוואוסט אַז זיין שטורץ מיט עטליכע יאָהר צוריק בעדייט נישט אויף קיין פאַל דעם סוף פון זיין קאַריערע: די קליינע רעפּובליק ליטע פערמאָגט נישט קיין סך אַזעלכע מענער ווי וואַלדעמאַראַס.

אין דער צייט פון דער צאַרען־הערשאַפט האָט דער פּראָפעסאָר וואַלדעמאַראַס געפיהרט אַ שטיל לעבען פון אַ געלערנטען אין פעטערבורג און ערשט די רעוואָלוציע האָט איהם אַרויפגעהויבען צו דער היסטאָרישער אויפגאַבע, דהיינו, צו גרינדען אַ נייע ליטווישע מלוכה, וואַלדעמאַראַס און סמעטאָנאַ זענען געווען די פיהרענדע מענער פון ליטווישען נאַציאָנאַל־ראַט, וועלכער האָט אָרגאַניזירט די ליטווישע זעלבסטשטענדיגקייט און ענגע פערבינדונג מיט דער דייטשער אָקופּאַציאָנס־מאַכט.

אין די וויכטיגע יאָהרען איז אין דער שטעלונג פון די דאָזיגע מענער פאָרגעקומען אַ בעדייטענדע ענדערונג, זיי האָבען פערלוירען די מאַכט אַ דאַנק די לינקע פאָלקס־סאָציאַליסטען, דורך אַ מיליטער פערשווערונג איז דער פּאַרלאַמענטאַריזם בעזייטיגט געוואָרען, סמעטאָנאַ איז געוואָרען פּרעזידענט וואַלדעמאַראַס מלוכה־שעף און אויף עטליכע יאָהר דיקטאַטאָר.

די וויכטיגע ראָלע פון פריש־געבאַקענעם דיקטאַטאָר האָט מען אין אויסלאַנד אָפט גאַנץ פאַלש פערשטאַנען, דער קליינשטיגער וואַלדעמאַראַס איז אין גרונד גענומען גאָרנישט געשאַפען געוואָרען צו זיין אַ געוואַלד־הערשער און ער האָט דערצו אַפילו נישט געשטרעבט. דיקטאַטאָר איז ער געוואָרען און מער דער ווירקונג פון דער אָפיציר־קאַמאַריליע, וועלכע האָט אינספּירירט די מלוכה־איבערקעריניש, נישט צוליב אויסערן־פּאָליטישע מאָטיוען און האָט אייגענטליך נישט געוואוסט וואָס זי האָט אייגענטליך צו טאָן מיט דער עראָבערטער מאַכט, מיט סמעטאָנאַן און וואַלדעמאַראַסען האָט מען זיך בענוצט בלויז פאַר פּאָליטישער רעפּרעזענטאַנץ פון ביידע קורס־

דער דאָזיגער קורס האָט קודם כל אָנגענומען אַ שאַרפע שטעלונג געגען פּוילען. פּוילען האָט די שטאָט, צו וועלכער ליטע האָט פּרעטענזיעס — ווילנע, בעזעצט און פעסט גענומען אין די הענט (ליטע גופא האָט עפּעס עהנליכעס געטאָן מיט דער שטאָט מעמעל) און פון דעמאָלט אָן געפינען זיך פּוילען און ליטע אין אַ מצב, וואָס איז ענליך צו קריגס־צושטאַנד, נאָך ביים היינטיגען טאָג טרעפט נישט איבער די גרענעץ נישט קיין צוג, נישט קיין בריף, דער דאָזיגער צושטאַנד איז אַביסעל גראָטעסק און שטאַרקע גרופּען אין קאָוונע וואָלטען שוין פון לאַנג געוואָלט אַז דער מצב זאָל ליקווידירט ווערען, אָבער די ליטווישע אַרמעע האָט מורא פאַר דער דערנעהנטערונג מיט פּוילען. ווייל אין קאָוונע מיינט מען, אַז אַזאַ דערנעהנטערונג קען בעדראָהען די ליטווישע אומאָפּהענגיגקייט דורך פּוילען, וועלכע איז סיי קולטורעל, סיי ווירטשאַפטליך ענטוויקעלטער פון ליטע.

וואַלדעמאַראַס איז אַלזאָ געווען דער מענש, וועלכער האָט אַזוי צו זאָגען גאַראַנטירט דעם פּוילענפיינדליכען קורס פון ליטע, אויסערע פּאָליטיק אין זיין ריכטונג געווען אַ קלאָרע: געגען פּוילען. דאָס האָט בעדייט — מיט דייטשלאַנד, און ביז צו אַ געוויסער צייט, וועלכע איז שוין איצט אַריבער — מיט רוסלאַנד.

אין דער צייט פון וואַלדעמאַראַסען האָט זיך זיין לאַנד פולשטענדיג געפונען אין דער איינפלוס־אַטמאָספערע פון דייטשלאַנד און פון רוסלאַנד, צוויי ליטוויש־פּוילישע קאָנפערענצען אין קעניגסבערג, וועלכע האָבען געזאָלט ענדליך לעזען די פּראַיע ווילנע זענען דורכגעפאַלען, ווייל בערלין און מאָסקווע האָבען אייגענטליך נישט געהאַט קיין אינטערעס אין פערבעסערונג פון די פּויליש־ליטווישע בעציהונגען.

די אינער פּאָליטישע געגנער, אין דער ערשטער ליניע די קלעריקאַלע קריסטליכע דעמאָקראַטען האָבען ענדליך געמאַכט אַ סוף צו דער הערשאַפט פון וואַלדעמאַראַסען, אינטריגעס הינטער די קוליסען, זיין אַלטער פריינד סמעטאָנאַ און אויך דאָס מיליטער האָבען געצוואונגען וואַלדעמאַראַסען וועלכער איז ביים פאָלק געווען נישט בעליבט ער זאָל רעזיגנירען, עס איז געגען איהם איינגעאָרדנעט געוואָרען אַ פּראָצעס און ער איז פערשיקט געוואָרען, אין אַ קליין ליטוויש דאָרף. דאָרט האָט ער געשריבען מעמואַרען און דאָרט זיך פערהאַלטען זעהר שטיל אָבער פון לאַנד איז ער נישט אַוועקגעפאָהרען, ווייל ער האָט געפיהלט אַז עס קען נאָך אַמאָל קומען זיין שעה.

ווען וואַלדעמאַראַס וואָלט איצט געווען געקומען צו דער מאַכט דאַן וואָלט ער אויך אין דעם פאַל זיכער נישט געווען דער „שטאַרקער מאַן" לויט אייגענער איניציאַטיווע, ער וואָלט געווען דער פאָרשטייער פון איינפלוסרייכע קרייזען וועלכע האָבען צו איהם צוטרוי.

דאָס, וואָס איז איצט געשעהען אין ליטע, איז געווען נישט קיין פּרוב איינצושטעלען דיקטאַטור, אין לאַנד מיט וואַלדעמאַראַסן בראש, דאָס איז געווען אַ פּרוב פון די דייטשע פריינד פון לאַנד איבערצונעהמען מיט דער הילף פון וואַלדעמאַראַסען דעם פולען איינפלוס און די פּאַקטישע מאַכט, די דיקטאַטור אין ליטע דאַרף נישט ערשט געשאַפען ווערען. דער רעזשים פון פּרעזידענט סמעטאָנאַ איז שטענדיג געווען אַ דיקטאַטאָרישער, דער שליסעל פון די געשעהענישען אין קאָוונע ליגט נישט אין דער אינערליכער פּאָליטיק פון לאַנד. אין קאָוונע האָט מען שוין פון לאַנג מורא געהאַט פאַר אַ פּראָבע פון די דייטשען איבערצונעהמען די השפּעה אין ליטע און אויף מעמעל. די געפאַהר מצד היטלער'ן איז געוואַקסען, אין ליטע בעזונדערס פון זינט דאָס היטלעריסטישע דייטשלאַנד האָט זיך אַזוי דערנעהנטערט מיט פּוילען.

די באַלטישע לענדער זענען אין דער לעצטער צייט בכלל אויפן העכסטען אופן אַלאַרמירט, די אַלטע שטרעבונגען צו שאַפען אַ געמיינזאַמען באַלטישען בלאָק ווערען בעזונדערס ענערגיש געפיהרט דורך ליטע, מען דערנעהנטערט זיך אַלץ מעהר צו רוסלאַנד און מען בילדעט אַ געמיינזאַמען פראָנט געגען היטלערן.

דער פּרוב צו מאַכען די איבערקעריניש אין זין פון די דייטשע שטרעבונגען איז איצט נישט געלונגען. (ע).

ער האָט גערעדט אין פּוילען

אויף דער איינלאַדונג פון די פּויליש-אינטעלעקטואַליסטען

דעם בעזוך פון דר. געבעלס אין וואַרשאַ האָט געווידמעט זיין וועכענטליכע כראָניק אין די „וויאַדאָמאָשטשי ליטעראַצקיע" אַנטאָני סלאָנימסקי, איייניגע זאַצען פון דעם אַרטיקעל זענען קאָנפיסקירט געוואָרען, אָבער דאָס, וואָס איז געבליבען איז גאַנץ אינטערעסאַנט, סלאָנימסקי שרייבט:

דאָס היטלעריסטישע דייטשלאַנד, דאָס דייטשלאַנד, וואָס פערפאָלגט די אייגענע געלעהרטע פאַר זייערע איבערצייגונגען און אָפּשטאַמונג, דאָס דייטשלאַנד, וואָס פערברענט די ביכער פון די בעסטע שרייבער, דאָס דייטשלאַנד וואָס קאַטעוועט אין די קאָנצענטראַציע־לאַגערן די פּאָליטישע געגנער, דאָס דייטשלאַנד פון היטלערן און פון געבעלסן — איז איזאָלירט פון אייראָפּע.

אַז די איזאָלאַציע, די קאַלטע וואַנד, וואָס איז אויסגעוואַקסען צווישען דייטשלאַנד און דער איבעריגער וועלט, האָט נישט קיין שום געמיינזאַמעס מיט די שאַכעריי'ען פון דער פּאָליטיק, דאָס איז אַ ווענדונג פון געוויסען, דאָס איז אַ פּראָטעסט פון דער וועלט, וועלכע האָט זיך נאָך נישט ענטזאָגט פון געוויסען אין כאַאָס, אין נויט, איז דער דעזאָריענטאַציע, וואָס הערשט אין אייראָפּע האָט זיך דאָך נאָך געפונען אַזוי פיל מאָראַליש געפיהל אַז די באַרבאַרישקייטען פון דער היטלעריסטישער דעמאַגאָגיע האָבען אָפּגעטיילט דאָס דאָזיגע לאַנד פון היינטיגען אייראָפּע.

נאָך דער גרויסער און טראַגישער סאָוויעטישער רעוואָלוציע האָט די וועלט געהאַט אָפּגעטיילט רוסלאַנד מיט אַ וואַנט פון איזאָלאַציע אין נאָמען פון די רעכט פון מענשען, אין נאָמען פון קולטור. פערטיידיגענדיג די לאָזונגען פון דער אייראָפּעאישער ציוויליזאַציע. דער קאַפּיטאַליזם האָט זיך בעמיהט וועגען בעוואָפענטע אינטערווענצען. דער קאַפּיטאַל איז געווען בעדראָהט און האָט געקעמפט געגען רוסלאַנד, פיל יאָהרען זענען געווען נויטיג אַז די דאָזיגע איזאָלאַציע זאָל פערלירען איהר שאַרפקייט, דייטשלאַנד איז נישט געפעהרליך פאַר'ן גרויסען קאַפּיטאַל. די פערברעכענס און באַרבאַרישקייטען פון היטלעריזם בעדראָהען נישט אַפילו די גרויסע אינטערעסען פון די יידישע קאַפּיטאַליסטען. דער היטלעריזם האָט בלויז בעליידיגט דאָס געפיהל פון גערעכטיגקייט. דעם בעגריף פון גערעכטיגקייט, ציוויליזאַציע ער האָט אָנגעגריפען די קולטור און די וויסענשאַפט, ווער זאָל זיך דערפאַר צופיל אָננעהמען!

געדאַכט וואָלט זיך, אַז דער פּראָפּאַגאַנדע־מיניסטער געבעלס קען נישט רעכענען אויף אונטערשטיצונג מצד שרייבער'ס און געלעהרטע, מצד די קאָלעגען פון איינשטיין'ען און טאָמאַס מאַן'ען, פאַר וועלכע עס איז איצט נישט קיין אָרט אין דייטשלאַנד. דער מיניסטער געבעלס וואָלט נישט געקאָנט היינט רעדען נישט אין פראַנקרייך, נישט אין ענגלאַנד. אין וואַרשאַ איז עפּעס אַנדערש.

די פּאָליטיק פון דער רעגירונג ווייזט מיר אויס איז דעם פאַל צו זיין גענוג לייכטזיניג. דאָס אויפנעהמען געבעלסען אין וואַרשאַ וועט בעדייטען די פערגרעסערונג פון אויטאָריטעט פון די היטלעריסטישע לאָזונגען וועלכע וועלען ביי אונז בעקומען אַ גרעסערע בעדייטונג ווי ס'קאָן זיין עס ווייזט אויס די רעגירונגס־פאַקטאָרען. דער ביישפּיל פון די וואַהלען אין לאָדז רעדט גענוג קלאָר. דער עפעקט פון דער דאָזיגער אויפנאַהמע וועט זיין אין אויסלאַנד אַ פאַטאַלער. דאָס וועט נישט דערוועקען צו אונז קיין סימפּאַטיעס און קיין צוטרוי נישט אין ענגלאַנד נישט אין פראַנקרייך.

אָבער נישט די רעגירונג האָט דאָך איינגעלאַדען געבעלסן. ער קומט דאָך, כדי אין דער אינטעלעקטועלער אויגיע צו האַלטען אַ פאָרלעזונג וועגען דער פּאָליטיק פון זיין מלוכה. קיינער האָט נישט קיין שום ספקות בנוגע דעם ציניזם פון דער דייטשער פּאָליטיק און בנוגע דער פלוצלינגער פריינדשאַפט צו פּוילען, וועלכע איז דורך פערשידענע געבעלסעס אַרומגעשלעפּט געוואָרען אין הונדערטער צייטונגס־אַרטיקלען און אין רעדעס, וועלכע זענען טראַנסמיטירט געוואָרען אין בערלינער ראַדיאָ. צום ציניזם פון דער פּאָליטיק זענען מיר ליידער געוואוינט געוואָרען. אָבער אויף וויפיל עס גייט וועגען די אינטעלעקטועלע — איז זייער ראָלע פּשוט אַ שענדליכע.

עמיצער קען זאָגען, אַז דאָס הייסט מאַנגעל אין טאָלעראַנץ, פאַרוואָס דען נישט? זאָל ער קומען און זאָל זאָגען! דאָס איז אַ דומהייט. געבעלס דאַרף נישט קומען כדי זיך אַרויסצוזאָגען. ער רעדט יעדען טאָג און דריי מאָל אין טאָג און מיר זענען שוין אַלע אויסגעצייכענט אינפאָרמירט וועגען זיינע אנשויאונגען. דער פּראָפּאַגאַנדע־מיניסטער פון דייטשלאַנד קומט נישט, כדי אונז צו דערציילען וועלכע עס איז סודות. ער קומט, כדי צו דאָקומענטירען, אַז די איזאָלאַציע פון דייטשלאַנד איז אַ פיקציע, ער קומט כדי צו האָבען אַן אַטוט אין זיין פּראָפּאַגאַנדע, אַז ער האָט גערעדט אין פּוילען אויף דער איינלאַדונג פון די פּוילישע אינטעלעקטואַליסטען.

דעמאָראַליזאַציע צווישן פעלקער

דער פרט לערנט פונ'ם כלל

מ'דאַרף נישט זיין קיין גרויסער פילאָזאָף, סאָציאָלאָג, אָדער פּאָליטיקער, כדי אָנצוטאַפּען די אָרגאַנישע שייכות צווישען דעם כלל און דעם פרט, כדי צו בעגרייפען, אַז די איצטיגע פערווילדערונג פון געוויסע אינדיווידען לגבי אַנדערע אינדיווידען (למשל, נאַצי און נאָרא לגבי יידען) שטייט אין אַ געוויסער פערבינדונג מיט די געוואַלדיגע שוועריגקייטען [illegible] געפינען דעם וועג: צום שלום צווישען די פעלקער.

פערהאַן דאָ אַ שייכות אַ מאַטעריעלע, פּשוט: ווען די מענשהייט וואָלט געקענט מאַכען שלום צווישען די פעלקער, וואָלט ממילא אויך דייטשלאַנד בעפרידיגט און בערוהיגט געוואָרען, איהרע נאַציאָנאַלע אַמביציעס וואָלטען נישט צווינגען געוואָרען און נישט צוגאָסען זיך אין אַט דער שאַנדליכער אוממענשליכער אַנטי־יודישער אַקציע, אויך אין דער פּוילישער יוגענט וואָלט זיך נישט צושפּילט דער עקסטרעמער שאָוויניזם.

ערגער איז אָבער די פּסיכאָלאָגישע שייכות צווישען דעם כלל און דעם פרט.

באַלד נאָך דער מלחמה, ווען די מענשהייט האָט זיך אַרומגעזעהען, אַז די פריהערדיגע אינטערנאַציאָנאַלע בעציהונגען האָבען גורם געווען די שרעקליכע בלוטבאָד מיט די צעהנדליגער מיליאָנען הרוגים און קריפּעלס און צו'חרוב'טע היימען, האָבען די דעמאָקראַטישע פיהרערס פון די פעלקער, זוכענדיג נייע פאָרמען פאַר די צווישען פעלקער־בעציהונגען, געזאָגט זיך אַליין: פאַרוואָס זאָל דער כלל זיין אַנדערש, ווי דער פרט?

אויב פאַר'ן פרט איז פערהאַן אַ געבאָט: „לא תרצח" פאַרוואָס זאָל ער נישט גילטיג זיין אויך פאַר'ן כלל? אויב דער צווישען לעבען פון די פרט'ים ווערט קאָדיפיצירט און רעגולירט דורך פערשידענע אָרגאַנען, פאַרוואָס זאָל דאָס זעלביגע נישט קענען זיין אויך פאַר'ן כלל? פאַרוואָס זאָל נישט געשאַפען ווערען אַ רעגולאַטאָר צווישען פעלקער, אַזאַ מין העכערער כוח, וואָס זאָל די קענען צווינגען צו דיסציפּלין, צו יושר, צו געזעצמעסיגקייט?

אויפ'ן יסוד פון אָט דער עלעמענטאַרער טעאָריע, צו פערגלייכען דעם כלל צום פרט, איז נאָך פאַר דער מלחמה געשאַפען געוואָרען דער אינטערנאַציאָנאַלער טריבונאַל אין האַאַג און נאָך דער מלחמה איז אין זשענעווע געגרינדעט געוואָרען די פעלקער־ליגע, וואָס האָט זיך אוועקגעזעצט געפינען דעם שלום־דיגען וועג צו משפטן „בין עם לעם", פונקט ווי מ'האָט פון אייביגע יאָהרען געמשפט „בין איש לאיש".

דער אויסגאַנג פון די מאַטעריעלען איז אונז גוט בעקאַנט — דערווייל שטייט מען נאָך ביים אלף. די גרעסטע וועלט־חכמים, מעגען זיי האָבען די בעסטע סאַמע פּאַציפיסטישע כוונה, זענען בשום אופן נישט ביכולת, צו געפינען דעם מיטעל, אויסצומיידען די ברוטאַלע פיזישע מאַכט אין די אינטערנאַציאָנאַלע בעציהונגען. אַלע אַנערקענען דעם שרעקליכען אומגליק, די געוואַלדיגע רואינען, וואָס ליגט אינ'ם כסדרדיגען בעוואָפענען זיך, דעם דלות פון די מלוכות און די שטענדיג־שוועבענדיגע סכנה פון אַ נייער מלחמה; פונדעסטוועגען איז קיינער נישט בכוח אָפּצוווענדען די דאָזיגע חורבנות און סכנות און די ממשלה פונ'ם ברוטאַלען כוח.

היינט אויב דאָס לעבען האָט בעוויזען, אַז דער כלל קען זיך נישט לערנען פונ'ם פרט, צי איז עס אַ חידוש, אַז מ'האָט פערביטען די יוצרות, און דער פרט האָט זיך אָנגעהויבען לערנען פונ'ם כלל?

מענשען האָבען זיך געזאָגט: וויבאַלד אַז די וועלט איז בעגרינדעט נישט אויף מאָראַל און יושר, נישט אויף געזעצמעסיגקייט און דיסציפּלין, נישט אויף געגענזייטיגער פערשטענדיגונג און טאָלעראַנץ, נישט אויף רעגולאַציעס און קאָדיפיקאַציעס, נאָר אויפ'ן אורמענשליכען פּרינציפּ פון „כל האלים" פאַרוואָס זאָל דער זעלביגער פּרינציפּ נישט גילטיג זיין אויך פאַר דער בעציהונג צווישען יחידים?

וואו איז עס געשריבען אַז נאָר געאָגראַפישע פּאָליטישע גרענעצען דערלויבט צו בעטראַכטען די מענשען פון ביידע זייטען קאָרדאָן פאַר געגענזייטיגע שונאים און רודפן איינער דעם אַנדערען צו חרמה, פאַרוואָס זאָל דאָס זעלביגע נישט חל זיין אויפ'ן גייסטיגען נאַציאָנאַלען גרעניץ צווישען גרופּע און גרופּע, מ'זאָל איינער דער אַנדערער, די שטאַרקערע דער שוואַכערער, מעגען שטיקען און דריקען, רודפן און דורסן, צונעמען ביי יענעם דעם פאַרמעגען מיט דאָס היות צוזאַמען?

אין תוך גענומען וואָלט מען די דאָזיגע טעאָריע געקענט דערפיהרען טאַקע ביז'ן פרט שבפרט, צום איינצעלנעם מענש, גילטיג מאַכען די ממשלה פון אַ פויסט, דער שטאַרקערער זאָל בעזייטיגען דעם שוואַכערען, איהם בערויבען און אַפּרשנען, ווי ס'האָט געלערנט דער דייטש ניטשע אין זיין תורה וועגען דעם אויבערמענש.

אָבער איידער מ'קומט צו אַזאַ ציניזם באַרבאַריזם, צו אַ פּשוטן ווילדען קאַניבאַליזם, קען מען נאָך דערווייל איינוויקלען די טומאה אין דער יראה, די חיישקייט אין אידעאַלען פון ראַסיזם, אַרישקייט, נעאָ־נאַציאָנאַליזם, וואָס מען פּרובט אַפילו פּרעדיגן צווישען פעלקער, ווי אַ נייע תורה מסיני.

דאָס איז אָבער אין אַ געוויסען זינען דער רעזולטאַט פון מענשליכער צערוהערונג, פונ'ם באַנק־פרט, האָט דער פרט געלערנט פונ'ם כלל.

דער כלל האָט נישט געוואָלט לערנען פון ראָט פון דער אידעע פון פעלקער־שלום.

מ'קען אַזוי אַרום מיט אַן אומבעוואָפענטער אויג זעהן, ווי די דעמאָראַליזאַציע צווישען פעלקער ברענגט ביסלעכווייז אויך צו אַ דעמאָראַליזאַציע צווישען בירגער און ס'קען נאָך אויך, אינ'ם גאַנג פון ווייטערדיגער ענטוויקלונג, דער מענש אַראָפּוואַרפען פון זיך דעם יאָך פון דיסציפּלין און פערוואַנדעלט ווערען אין אַ פּשוטער ווילדער חיה.

דאָס זאָל זיין דער זעניט פון דער ציוויליזאַציע; די ווילדע חיה וועט זיין דער ביטשאַניש נאַצישער אויבער־מענש!

פ. ק.

פ. ג.

מיט פולע רעכט פון רעגירונגס־גימנאַזיום (Kategorja A)

מעדכען־גימנאַזיום

און פּריוואַטע פאָלקסשולע

Marji Hochsteinowej

טעל. 214-27 23 וואָלטשאַנסקאַ 23 טעל. 214-27

איינשרייבונגען אין די גימנאַזיאַל־קלאַסען, ווי אויך אין די פאָלקסשולע

עהמט אָן דער סעקרעטאַריאַט טעגליך (חוץ שבת און יו"ט) פון 9 ביז 2 און פון 4 ביז 6.

לאדז 15 יוני 1934

נייער פאלקסבלאט

לאדז 15 יוני 1934

שטיקער נאציאנאלע טראדיציעס

שטודיען אין יודישער פסיכאלאגיע

פון לעא קעניג

א יוד פאהרט קיינמאל נישט גלאט אין דער פרעמד אריין.

ווען אן ענגלענדער, פראנצויז, איטאליענער צי פאליאק פערלאזט „זיין לאנד“, — צי ווייל ס׳איז פעראַרמט געווארען, צי צוליב עפעס א פערזענליכע קריוודע — פאהרט ער טאקע אין א ביי און פרעמד לאנד וואו ער, און ער אליין, וועט מוזען אנהויבען בויען דארט זיין לעבען פון דאס ניי.

טאקע ווייל ער לאזט איבער זיין לאנד, זיין פאלק, אונטער זיך, פיהלט ער אזוי די פרעמד, און ער בעהמט זיך בויען זיין אייגען לעבען מיט און אין דער בייער פרעמדער סביבה, וועלכע שלינגט איהם ס׳רוב איין. אפילו אויף זיינע נאציאנאלע קאנסולאטען וואס ער געפינט איבעראל, פערלאזט ער זיך גאר נישט. ער האט דאך פון זיי אויך עמיגרירט (און די קאנסולאטען העלפען טאקע זייערע עמיגראנטען פיל ווייניגער ווי די יודישע קהלות איבעראל זייערע יודישע עמיגראנטען).

א יוד, ווידער, פערפאהרט גלייך ערגעץ צו יודען. דער טראדיציאנעלער היימלאזער געפינט איבעראל גלייך א „היים“ און וואוהין דער יודישער עמיגראנט קומט, טרעפט ער ס׳רוב אויך א מעהר־ווייניגער איינגעפונדעוועטע יודישע קהילה מיט אייגענע לאקאל־יודישע טראדיציעס, מיט א אייגענער יודישער געשיכטע.

און דער יודישער אימיגראנט פערפאהרט טאקע ס׳רוב נישט צו פרעמדע נאר צו אייגענע, צו א היים וועלכע איז נישט פיל ערגער, און אפטמאל בעסער פון דער היים וואס ער האט געמוזט פערלאזען.

„א יוד ווערט אין ערגעץ נישט פערלוירען; מיט יודיש קען מען אויספאהרען א וועלט“.

די זעצען נישט קיין גלייך־ווערטלעך בלויז, נאר אמת׳ן טאקע.

דער יודישער „גלות אימפעריאליזם“ איז טאקע א קאריקאטור, אבער די קאריקאטור האט דאך אן עהנליכקייט צום אריגינאל; דאס אייגענע קען געזאגט ווערען וועגען דער נאך פיל גראטעסקער קאריקאטור: די „יודישע וועלט־מאכט“; דער דורכשניטליכער ענגלענדער פיהלט זיך נישט אזוי היימיש אין זיינע דאמיניאנס און קאלאניעס, ווי דער דורכשניטליכער יוד אין זיינע צעהנדליגער גלות׳ן.

און אט דער ספעציפיש־יודישער פסיכאלאגישער מאמענט, איז, דוכט מיר, איינער פון די הויפט מאטיווען צוליב וועלכע יודען קענען זיך אין גלות נישט אסימילירען, אין דער צייט ווען עמיגראנטען פון טעריטאריאלע פעלקער אסימילירען זיך פיל לייכטער און גיכער.

און הויפטזעכליך ווייל אט דער פסיכאלאגישער מאטיוו — א פראדוקט פון א צוויי טויזענט יעהריגער איינגעארטיגער נאציאנאל־עקאנאמישער גלות־געשיכטע — רעפלעקטירט אויף דעם עקאנאמישען שטאנד פון דעם יודישען עמיגראנט, אויף דער פרנסה וואס ער קלויבט זיך אויס אין זיין בייער היים — אין זיין בייעם גלות.

א פראנצויזישער, דייטשער צי ענגלישער עמיגראנט זעצט ס׳רוב פאר זיין פאך אין דעם לאנד וואוהין ער עמיגרירט; ער פאהרט אייגענטליך אהין וואו זיין ארבייט קען געפינען א מארק. אויב זיין פאך גילט דארט נישט, בעהמט ער זיך צו אנ׳ארבייט, צו וועלכער ער איז אמייסטען פעהיג, זעהר אפט צו די פרימיטיווסטע און עלעמענטארסטע ארבייטען.

דער יודישער עמיגראנט וועלכער פאהרט ס׳רוב אויף „גאטס בארא און צו יודען“, בייט זעהר אפט זיין „פאך פון דער היים“, און הויפטזעכליך ווייל די פרעמדע יודישע קהלה וואוהין ער ווערט פערווארפען, לעבט ס׳רוב מיט אייגענע יודישע פרנסות — אין אנ׳עקאנאמישער געטא (ווען אפילו נישט אין א גייסטיגער) און די ארטיגע יודישע קהלה, וואו ער געפינט שוין, אגב, שטיקלעך משפחה, פערזארגט איהם שוין מיט איינע פון זייערע געטא משפחות אוו „טריידס“.

אזוי ארום אז נאך א פאר יאהר דערפיהלט זיך דער יודישער עמיגראנט פונקט ווי אין דער אלטער היים, וואס ער האט מיט אזא הארץ־וועהטאג און אפט א צומזיקטער פערלאזט.

עס קען קלינגען משונה־ווילד און אכזריות׳דיג צו „קריטיקירען“ די פערשידענע הילף־ארגאניזאציעס וואס מיר האבען אין אלע לענדער (איך רעד דא וועגען די „נארמאלע“ פאר־היטלער־צייטען), און זייער הילף פאר די גרינע, פאר דער יודישער עמיגראציע, אבער ס׳קאן זיין אז זייער הילף־ארבייט איז גארנישט קיין קאנסטרוקטיווע און א שעדליכע דערמיט וואס זיי העלפען שאפען און אויפהאלטען אט די „עקאנאמישע געטאס“, צוליב וועלכע מיר לייהען אזוי, בעזונדער בשעת קריזיסען.

עס מעג קלינגען ביטער און אכזריות׳דיג, אבער עס קען דאך זיין אז אהן די פערשידענע פילאנטראפישע הילף־ארגאניזאציעס, וואלט זיך דער דורכשניטליכער יודישער עמיגראנט צוגעשלאגען צו א געזונטערען און דויערענדען תכלית, זיין קאמף וואלט געווען פיל הארטער און שווערער, ער וואלט זיך פיל „פרעמדער“ געפיהלט אין דעם בייעם לאנד אבער דערפאר וואלט ער זיך גרינטליכער געוואוינט איינלעבען מיט דער בייער נישט יודישער סביבה; ער וואלט נישט געווארען נאך א ציגעל, אדער נאך אנ׳ארנאמענט אין דעם בייעם גלות, אין דער בייער היים.

אט די הויפט־כאראקטעריסטיק — עקאנאמישע און פסיכישע — פון אונזער צושפרייטונג, פון אונזער דעצענטראליזאציע האלט אז דאס יודישע פאלק פון אסימילאציע.

א פאלק, וואס ווייסט נישט אין חוץ געוואוינט און וואס פרעמד איז (ווייל עס האט נישט קיין היים) און געפינט און אימפראוויזירט אזוי גיך איבעראל א „נאציאנאלע“ היים — קען זיך, ווייזט אויס, נישט אסימילירען.

אויב ער פיהרט נישט מיט זיך ארום דעם משכן, געפינט ער איהם אבער איבעראל, כמעט אין אלע לענדער.

ס׳איז נישטא אזא לאנד אין איראפא און אין דער גארער וועלט, וואו יודען האבען נישט שטיקער נאציאנאלע טראדיציעס און געשיכטע פון גרויסע יודען, רבנים, גזירות און ישועות.

טאלעדא, פראג, בערלין, ווילנא. ניו־יארק, לאנדאן, פעטראגראד, — די אלע און צעהנדליגער אנדערע אלטע און נייע צענטרען אין פערשידענע לענדער זענען שוין פערקערפערטע שטיקער יודישע געשיכטע, מיט בלוט און טרעהרען דורכגעוויקטע צרות און האפנונגען, האפנונגען און צרות...

און אז באלד וועלען מיר שוין האבען יודישע געשיכטע אין שאנכאי און האליוואוד.

היימלאז, און איבעראל געפינט דער יודישער עמיגראנט א יודישע היים מיט אנ׳אייגענע ארטיגער עקאנאמיק.

א יוד פאהרט קיין ענגלאנד, פערפאהרט ער גלייך צו משה מאנטעפיארען, קיין דייטשלאנד צו משה מענדעלסאן, קיין פראנקרייך צו — קאפיטאן דרייפוס...

איבעראל געפינט ער יודישע טראדיציע, און א לעבעדיגע יודישע שוהל, וועלכע צוימט איהם אפ פון דעם פרעמדען פאלק — פון אסימילאציע.

און דער עיקר: ער געפינט כמעט איבעראל א קהלה, וואס העלפט איהם צוצושלאגען זיך צו איינער איהרע בכבודיגע פרנסות.

פון אנפאנג געפעלט נישט דעם „גרינעם“ די בייע שוהל און די בייע פרנסה און ער בענקט נאך זיין אלטען גלות, נאך דער אלטער היים.

אבער ביסלעכווייז, געהט ער איבער פונם גרינעם היימישען בית־המדרש, צו דער בייער ענגלישער צי דייטשער שוהל, ביז דער רעפארמירטער סינאגאגע, און ער, און נאך מעהר, זיינע קינדער זענען שוין עכטע ענגלישע, דייטשע, צי פראנצויזישע יודען.

די עלטערען געדענקען נאך די „היימישע פיש“ פונ׳ם היימישען גלות, אבער די קינדער זענען שוין בירגער פונ׳ם בייעם גלות — נישט פונ׳ם בייעם פרעמדען לאנד נאר פונ׳ם בייעם גלות, פון דער בייער מאדערניזירטער געטא.

און די געשריי׳ען „אסימילאציע“ וואס מיר הערען אין אלע צייטען זענען אין דער אמת׳ען די געשריי׳ען פון די אלטע געטא־יודען געגען די יודען פון דער בייער געטא, מיט וועלכע זיי האבען זיך נאך נישט איינגעלעבט. דער גרינער יוד אין ענגלאנד, צום ביישפיל האט נישט מורא אז ער וועט זיך אסימילירען מיט די ענגלענדער און שאטלענדער — דערפאר האט ער שוין דווקא גאר קיין מורא נישט! — ער האט נאר מורא זיך צו אסימילירען מיט ענגלישע יודען, ווייל ער גלויבט, נאך אלץ אז זיינע פוילישע יודען זענען די אמת׳ערע און בעסערע יודען, איין מין גלות־יודען האט זיך מורא צו אסימילירען מיט א צווייטען מין גלות־יודען.

אבער עס געהען אוועק א פאר יאהר און ער איז שוין א גאנצער בירגער פון דער בייער יודישער קהלה מיט א בייעם זשארגאן, מיט א סנאבישען פילאנטראפישען געפיהל צו די בייע גרינע, אפילו.

און אין סך הכל בלייבט ער אינ׳ם בייעם גלות פונקט אזא גוטער יוד וואו זיין טאטע איז געווען אינ׳ם אלטען גלות און זיינע זיידע אינ׳ם גאר פאר־טערטרע און ווייטערע׳ן.

א שוהל, וואס איז אלט 900 יאהר

צו דער שטילער פייערונג אין ווארמס

פון מאררים מייער

נישט אין איין ארטיקעל און נישט ביי א צופעליגער געלעגענהייט קען מען איבערגעבען די גאנצע געשיכטע פון די יודען אין ווארמס. אבער איין עפיזאד וועל איך דא איבערגעבען וואס כאראקטעריזירט אמבעסטען די איבערלעבונגען פון די יודען אין יענער שטאט ווי אין דייטשלאנד בכלל און וואס ווארפט דעם מערקווירדיגסטען שיין אויף דער געשיכטע פון די יודען בכלל.

מיט לערך זעכציג יאהר נאך דער שאפונג פון דער שוהל, וואס פייערט איצט איהר ניין הונדערט יאהריגע עקזיסטענץ, און צו זיין גאנץ בעשטימט אין די טעג פון 18־טען און 25־טען מאי 1096 זענען כמעט אלע יודען פון ווארמס, אין דער צאהל פון אכט הונדערט פערניכטעט געווארען דורך די שוידערליכסטע הריגות און מערדערייען פון דייטשען, וואס מען קען זיך נאר פארשטעלען, בלויז איינציגע האט מען געלאזט לעבען, ווייל זיי האבען זיך געשמדט.

אין יענעם פריהלינג פון דעם שוידערליכען יאהר 1096 האבען זיך אנגעהויבען די ערשטע קרייצצוגען, נישט אין דייטשלאנד. נאר איז ענגלאנד און פראנקרייך האט זיך די בעוועגונג אנגעפאנגען, אבער די דייטשען זענען געווארען איהרע ווילדעסטע און ברוטאלסטע אנהענגער. ווי די דייטשען זענען געווארען קרייצציגער האבען זיי אנגעהויבען אטאקירען די יודען אויף דעם שרעקליכסטען אופן. די ערשטע אטאקע האבען זיי געמאכט אין ספייער. נאר דארט זענען זיי נאך נישט געווען פיל אין צאהל און ס׳איז געלונגען זיי צוריקצושטויסען. אבער גלייך נאכהער האבען זיך קאנצענטרירט פיל מעהרערע דייטשע קרייצציגער און מיט פערצעהן טעג נאך דער אטאקע אין ספייער, האבען זיי מארשירט אויף ווארמס, דארט צו אטאקירען די יודען, ווי ווילדע חיות זענען זיי געווען. „וועלף פון דער ווילדערניש“ איז די בעצייכנונג, וואס די יודישע געשיכטע גיט זיי. דער דאמאלטדיגער בישאף פון דער שטאט ווארמס, אלעבראנדוס, האט נישט געוואלט געבען די יודען געוועהנדע שוץ, כאטש לויט ווי עס זעהט אויס, האט ער מיט דער אטאקע נישט איינגעשטימט, ער האט בלויז ארייגגענומען צו זיך אין פאלאץ די רייכסטע יודען פון דער שטאט. און אלע איבעריגע יודען זענען געבליבען אויסגעזעצט צו זייער אייגענער בעשיצונג און פערטיידיגונג. וואס איז געווען זעהר שוואך, עס האט זיי ערווארטעט א שרעקליכער סוף. די איבערפאלענדע קרייצציגער זענען געווען פיל מעהר אין צאהל, און גלייך זענען געפאלען הונדערטער יודען אין דער שוידערליכער הריגה, מיט די ווערטער „שמע ישראל“ אויף די ליפען בלויז איינציגע יודען האבען צוגעשטימט זיך צו שמד׳ען און אויף אזא אופן געראטעוועט זייער לעבען, די אנדערע זענען ענטוועדער אויסגעהרג׳עט געווארען אדער זיי זענען בעגאנגען זעלבסטמארד. די געשיכטע דערצעהלט אז יודישע מוטערס האבען בעסער דערהרגעט זייערע קינדער מיט די אייגענע הענט איידער זיי לאזען ארייבפאלען אין די הענט פון די רוצחים בעסטיעס, וועלכע האבען אין נאמען פון רעליגיע בעגאנגען אזעלכע שרעקליכע גרוילטאטען.

די קרייצציגער האבען ביי יענער געלעגענהייט צושטערט די יודישע הייזער אין ווארמס, אויסגעפליגדערט זייער פערמעגען, און זיי האבען אויך אין ווילדען כעס צושטערט די הייליגע ספרי־תורה׳ס און די ספרים וואס זיי האבען געפונען אין די יודישע הייזער און אין דער שוהל. מיט זיבען טעג נאך דעם אויסברוך פון דער הריגה איז אויך געקומען דער מאמענט ווען די רייכע יודען וועלכע זענען געווען בעהאלטען ביים בישאף אין פאלאץ האט געטראפען דער שרעקליכער גורל פון מארטירערטום. צוערשט האט דער בישאף זיי מיטגעטיילט אז ער קען זיי מעהר נישט געבען קיין שוץ אין זיין פאלאץ סיידען זיי וועלען זיך שמד׳ען, די יודען האבען געבעטען אז מען זאל זיי געבען א טאג צייט זיך איבערצולעגען אויף דעם צווייטען טאג זענען די קרייצציגער געשטאנען גרייט פאר דעם בישאף׳ס פאלאץ כדי איבערצונעמען די יודען און פיהרען זיי, וועלכע ווילען זיך שמד׳ן צו דער קירכע, און די וועלכע ווילען דאס נישט זאל מען אויסהרגענען. אבער, ווען דער בישאף האט געעפענט די טויערען וואו די יודען זענען געווען האט מען זיי געפונען ארומשווימען טויטע אין א טייך בלוט. די רייכע יודען פון ווארמס האבען אויך בעשלאסען זיך בעסער איבער דעם צווייטען אויסקוילען איידער זיך שמד׳ען אדער ארייבפאלען אין די הענט פון די רוצחים.

אפילו דאס מארטירערטום פון די רייכע יודען אין ווארמס האט נישט געשטילט די בלוטדורשטיגקייט פון די דייטשע קרייצציגער, פון ווארמס זענען זיי אוועק קיין מאינץ, און אויך דארט פערורזאכט אזעלכע שרעקליכע הריגות.

אלץ אין ווארמס און אלץ אין יענער שרעקליכער צייט איז פארגעקומען איינע פון די ענטשלאסענסטע בקמה־אקטען, וואס א יונגער יודישער יונגעל האט ווען עס איז בעגאנגען געגען די רוצחישע מארטירער און פייניגער פון יודען. דער דאזיגער יודישער יונגעל האט געהייסען שמחה כהן. די קרייצציגער האבען אויסגעהרגעט זיין פאטער און זיינע זיבען ברידער. זיין מוטער איז פריהער נאך געשטארבען, בלייבענדיג איינער אליין מיט אזעלכע וואונדען אין זיין הארצען האט ער בעשלאסען דאס ער זאל אויך שטארבען, אבער ער זאל צוערשט בקמה בעהמען פאר דער ערמארדונג פון זיין פאטער און ברידער. מען האט בעשלאסען אז מען זאל איהם שמד׳ען. אבער איידער מען האט איהם געפיהרט צו דער קירכע האט ער זיך פערזארגט מיט א מעסער וואס ער האט בעהאלטען אין דעם ארבעל פון זיין כאלאטעל. ער איז דאן געפיהרט געווארען מיט פאראד צו דער קירכע, און דארט פונקט אין מאמענט ווען מען האט איהם געזאלט בעשפריצען מיט דעם שמד־וואסער האט ער ארויסגעכאפט פון זיין ארבעל דאס מעסער און דערשטאכען א פלימעניק פון דעם בישאף, וועלכער איז געווען א קרייצציגער. דער יודישער יונגעל איז גלייך אויפן ארט אין דער קירכע צוריסען געווארען אויף שטיקער. דעם יונגעל איז אבער דער טויט געווען ליבער ווי דאס לעבען; ווי האט ער געקענט לעבען מיט אזעלכע וואונדען אין הארצען צו האבען געזעהן ווי מען האט זיין פאטער און זיבען ברידער ערמארדעט? זיין בקמה אקט איז געוויס געווען די טאט פון א פערצווייפעלטען; אבער ווי האט ער געקענט בלייבען נישט פערווירט נאך אזא שוידערליכע איבערלעבונג?

אט אזעלכע סצענעס האבען זיך אפגעשפילט אין ווארמס.

אט אזוי איז געווען א שוידערליכער מאמענט, ווען אלע יודען אין ווארמס זענען פערניכטעט געווארען, א חוץ די עטליכע וועלכע האבען זיך געשמדט. אבער די שוהל איז געבליבען, און ווי דער פויגעל פעניקס שטעהט צוריק אויף פון אייגענעם אש, אט אלץ אזוי האט מיט דער צייט ארום דער שוהל זיך ווידער פערזאמעלט א נ׳עדה יודען, צוריק געשאפען א יודישע קהלה און ווייטער פארטגעזעצט דעם אייביגען יודישען קיום אויך אין ווארמס.

די געשיכטע פון די יודען אין ווארמס און פון איהר אלטע שוהל איז דער בעסטער בעווייז אז די יודען אין דייטשלאנד וועלען אויך איבערקומען די איצטיגע שרעקליכע צרות, וואס נישט וואס, אבער פערניכטען די יודען וועלען אונזערע שונאים נישט קענען אפילו נישט מיט טעאוטאנישער ווילדקייט. עם ישראל חי — דאס יודישע פאלק לעבט און וועט לעבען, דערויף זאגט עדות די אלטע שוהל פון ווארמס.

נייע צייטען און אלטע עצות

פון ד"ר א. גינזבורג

אויב מען זאל גלויבען וואס צייטונגען שרייבען, האט מען געראטען די דייטשע יודען זיי זאלען נישט האבען קיין קינדער, מען זאגט נישט קיין שום האפענונג אז די לאגע פון די דייטשע יודען זאל זיך אין דער באהעגטער צוקונפט פערבעסערען. דעם בייזעם יודישען דור אין דייטשלאנד דערווארט א שרעקליכע צוקונפט, ער, דער דאזיגער בייזער דור, איז פון זיין געבורט־אן פערארורטיילט צו א לעבען פון דערנידערונג און שאנדע, צו א לעבען פון פאריעס. צו וואס אלזא, אויסהאדעווען אזא דור? איז דעריבער די בעסטע עצה: נישט צו קינדלען...

איך פאר מיר איבריג דא צו זאגען, אז איך האלט זעהר ווייניג פון דער דאזיגער עצה. ערשטענס דערפאר, ווייל זי איז אומנאטירליך. און דעריבער אויך אוממעגליך. אזא מין עצה קען אפשר געגעבען ווערען צו יחידים, צו איינצעלנע מענשען, אבער נישט צו א גאנצען כלל. צווייטענס, גלויב איך נישט, אז די בעסטע עצה, וואס מען קען געבען אן אומגליקליכען, איז ער זאל בעגעהן זעלבסטמארד... מיר דאכט זיך, אז אויב איינער האט נישט קיין בעסערע אדער קליגערע עצה צו געבען, איז שוין גליכער אז ער זאל איינגאנצען שווייגען... אויף אזעלכע בעלעגענהייטען זאגט דער פסוק: „המשכיל בעת ההיא ידום", ווייל רידענדיג הייסט בלויז צושיטען זאלץ אויף די וואונדען.

איבריגענס איז די עצה נישט ביי, און נישט אריגינעל. ווילד און משוגה ווי די דאזיגע פערצווייפלונגס־עצה זאל נישט קלינגען איז זי שוין געגעבען געוואָרען לאנג צוריק, אין די צייטען נאכן צווייטען חורבן. די יודישע לאגע איז דאן געווען א שרעקליכע און פיל היבזיכטען נאך ערגער ווי די לאגע פון די דייטשע יודען איצט. דאן זענען עס געווען די אלטע רוימער, וואס האבען פערפאלגט די יודען מיט דער ווילדסטער ברוטאליטעט, האבען זיך אויך דאן געפינען מענשען וואס האבען אין זייער פערצווייפלונג געטראכט, אז דאס בעסטע וואלט געווען איינגאנצען נישט צו האבען קיין קינדער. צו וואס ברענגען קינדער אויף דער וועלט, ווען די רוימער וועלען זיי אויסשעכטען? שוין בעסער נישט צו קינדלען און אויף אזא אופן פיהרען „צו דער פערלענדונג פון די קינדער פון אברהם פון זיך אליין" (בבא בתרא ס', ד"). שוין בעסער צו בעגעהן נאציאנאלען זעלבסטמארד דורך נישט־קינדלען איידער דערמארדעט צו ווערען פון די רוימער.

דער געדאנקען־גאנג איז דער זעלבער, דער חלוק בעשטייט אין דעם, וואס די פערצווייטיגטע פערצווייפלער האבען פערשטאנען אז זייער עצה קען נישט דורכגעפיהרט ווערען ביים גרויסען עולם, ווייל זי איז אומנאטירליך, האבען זיי זיך בעגנוגעט דערמיט, וואס בלויז זיי אליין האבען געהאנדעלט לויט זייערע אייגענער עצה: זיי האבען געהאלטען זייער עצה פאר זיך אליין.

די עצה פון נישט־קינדלען איז נישט קיין נייע, דיזעלבע אורזאכען ברענגען דיזעלבע פאלגען עהנליכע לאגעס רופען ארויס עהנליכע מיטלען. עס איז נישט מעהר ווי נאטירליך, אז דיזעלבע פערפאלגונגען זאלען ארויסרופען דיזעלבע עצות.

די צייטען האבען זיך געביטען, אבער די מענשען זענען פערבליבען דיזעלבע, מיט זייער אלטער רשעות און מיט זייער אלטער שנאה, מענשען האבען, אמת געמאכט גרויס פארטשריט בנוגע די טעכנישע וויסענשאפטען, אבער די חיה אין מענשען איז געבליבען דיזעלבע. עטיש און מאראליש איז דער היינטיגער מענש נישט העכער, ווי זיין אור־אור־זיידע פון פאר צוויי אדער דריי טויזענד יאהר צוריק, עס איז דיזעלבע אלטע חיה מיט דיזעלבע אפעטיטען, דיזעלבע אלטע חיה, וואס האט מורא און היט זיך פאר דעם שטארקערען און זוכט איינצושלינגען דעם שוואכערען.

מיר זענען די שוואכע, די שוואכסטע צווישען די שוואכע, און דעריבער קיין חדוש נישט, וואס מיר זענען די שטענדיגע קרבנות פון די שטארקערע פון אונז. אונז מעג מען. אויף אונז איז „לית דין ולית דיין". ווייל מיר האבען נישט גענוג כוחות צוריקצושלאגען...

אזא איז שוין אונזער היסטארישער שיקזאל, — דער שיקזאל פון דעם שוואכען צווישען שטארקע, קיין שטארקע קענען מיר שוין נישט ווערען. מיר זענען פערורטיילט צו בלייבען שוואכע מיר האבען נישט און מיר קענען נישט האבען די מיטלען, וואס די שטארקע בעזיצען, מוזען מיר, דעריבער, צי מיר ווילען עס. אדער נישט, זיך בענוצען מיט די מיטלען פון די שוואכע — צו פרעדיגען מענשליכקייט און גערעכטיגקייט צווישען מענש און מענשען. עס איז א שווערע און א לאנגער וועג אבער קיין אנדער וועג איז פאר אונז נישטא. ווילענדיג־נישט־ווילענדיג מוזען מיר ווארטען אויף „די ענדע פון די טעג" ווען די מענשליכע רשעות וועט פערשווינדען און „דער ליב וועט, ווי די רינדער עסען שטרוי".

קיין אנדער אויסוועג איז פאר אונז נישטא.

מיט אונזער גבורה קענען מיר גאר־נישט מאכען, ווייל מיר האבען איהר נישט. די איינציגע טרייסט, וואס מיר האבען דערווייל, איז, מיר האבען איבערגעלעבט די אלטע רוימער און זייער רשעות און מיר וועלען מסתמא אויך איבערלעבען די דייטשען און זייער רשעות.

עצות פון פערצווייפלונג, עצות פון נאציאנאלען זעלבסטמארד, ווילען מיר נישט און דארפען מיר נישט.

* * *

די ווילדע פערפאלגונגען פון די יודען אין דייטשלאנד ווערען גאנץ אפט פערגליכען צו די פערפאלגונגען, וואס די יודען האבען געהאט אויסצושטעהן אין מיטעלאלטער סיי אין דייטשלאנד און סיי אין די איבעריגע אייראפעאישע לענדער. די איצטיגע פערפאלגונגען פון די יודען אין דייטשלאנד ווערען בעטראכט אלס א צוריקשפרונג צום מיטעלאלטערליכען בארבאריזם.

דאס איז אמת בלויז בנוגע די פערפאלגונגען גופא. די יודען ווערען איצט פונקט אזוי ברוטאל און מערדעריש פערפאלגט אין דייטשלאנד, ווי זיי זענען דאן פערפאלגט געווארען אין די אלע אייראפעאישע לענדער. די מאטיוון און די בערעכטיגונגען פון די איצטיגע פערפאלגונגען זענען אבער אין גאנצען אנדערע ווי דאן.

דער הויפט־מאטיוו פון די יודען־פערפאלגונגען אין מיטעלאלטער איז געווען דער רעליגיעזער עלעמענט, די יודען זענען פערפאלגט געווארען, ווייל זיי זענען א הארטנעקיג פאלק און זיי האבען נישט געוואלט אננעהמען די געטליכקייט אדער, לכל הפחות די משיחקייט פון יעזוסען דאס קריסטענטום, ווי אלע אנדערע אינטער־נאציאנאלע רעליגיעס, וויל נישט וויסען פון קיין ראסען־אונטערשיידונגען. פאר דעם קריסטענטום ווערען אמאל ווי פאר אלע אינטערנאציאנאלע רעליגיעס זענען אלע מענשען נאציאנאליסטען גלייכבערעכטיגטע, ווייס אדער שווארץ, ברוין אדער געל — אלע זענען זיי גלייכבערעכטיגטע קינדער פון איין פאטער אין הימעל, אויב, פערשטעהט זיך, זיי גלויבען אין יעזוסען... די יודען זענען בנוגע דעם נישט געווען קיין אויסנאהם! אויב עס איז יא דא אן אונטערשיד צווישען די יודען און די אנדערע פעלקער. איז עס געווען צום בעסערען, ווייל לויט דעם קריסטענטום איז דאס יודישע פאלק אמאל געווען דאס אויסדערוויילטע פאלק. דער הויפט־מאטיוו פון די יודישע פערפאלגונגען אלזא איז, געווען א רעליגיעזער, וואס האט מיט דער יודישער אפשטאמונג קיין שום שייכות נישט געהאט.

גאנץ אנדערש איז עס אבער אין איצטיגען דייטשלאנד, דארטען ווערען די יודען פערפאלגט נישט צוליב זייער רעליגיע, נאר ווייל זיי שטאמען אפ כלומרשט פון א נידריגערע ראסע, ווייל זיי זענען סעמיטען, און נישט קיין ארייער. מעג איינער זיין דער פרומסטער קריסט, נאר קוים ריגט אין זיינע אדערען יודיש בלוט, קוים האט ער געהאט א יודישען זיידען אדער באבען, איז ער א פערלוירענער מענש, א סעמיט, ווי אלע סעמיטען, וואס מוז שטעהן מחוץ למחנה.

דער היטלעריזם מיט זיין אזוי גערופענער „ראסען־טעאריע" איז אין תוך גענומען א רעוואלט געגען דער קריסטליכער רעליגיע, וואס איז געגען ראסען־אונטערשיידען. ער איז אויך א רעוואלט געגען דער קריסטליכער מאראל וואס וויל נישט וויסען פון קיין „איבער־מענשען" מיט זייערע ספעציעלע רעכטען. דער היטלעריזם איז, אזוי דאכט זיך מיר, אין זיין עצם א רעוואלט געגען דעם גאנצען קריסטענטום, ער איז א שפרונג צוריק נישט צום מיטעל־אלטער נאר צו דעם פארצייטיגען פאגאניזם, דייטשלאנד וויל האבען איהרע אייגענע געטער, איהר אייגענע רעליגיע, און איהר אייגענע מאראל.

די כינעזער האבען זיך געשאפען זייער אייגענע רעליגיע, — דעם קאנפוציאניזם, די אינדיער האבען זיך געשאפען דעם בראהמיזם און דעם בודהיזם. די יודען און די אראבער האבען זיך געשאפען זייערע אייגענע רעליגיעס, ביי די דאזיגע פעלקער זענען די רעליגיעס געווען זייער׳ע אייגענע פאלקס־שאפונגען. גאנץ אנדערש איז עס מיט די אייראפעאישע פעלקער, איבערהויפט מיט די אזוי־גערופענע „נארדיקס". דאס קריסטענטום, דאס סעמיטישע קריסטענטום איז אויף זיי ארויפגעצוואונגען געווארען פון דרויסען. דאס קריסטענטום איז זיי געווען פרעמד און איז זיי געבליבען פרעמד.

מאנכעס מאל דאכט זיך מיר אז אין דער שנאה געגען די „סעמיטען" דריקט זיך אומבאוואוסטער היים אויס די שנאה, וואס די דאזיגע פעלקער פיהלען געגען דעם סעמיטישען קריסטענטום, וועלכער זוכט צו צאהמען מיט זיין „שקלאפען מאראל" זייערע ווילדע בייגונגען און אינסטינקטען. דאס איז דיזעלבע שנאה, וואס דער נישט־געצאהמטער און נישט „איינגעבראכענער" פערד פיהלט געגען זיין רייטער, ווען ער זוכט פון זיך אראפצווארפען.

איד מיינט מען נישט!...

דערצעהלט פון א „גליקליכען" יוד

פון י. אבערזשאנעק

זאגט מיר רבותי, וואס איז דאס געווארען מיט אייך? וואס ציטערט איהר פאר א ליאדע כלב? וואס שרייט איהר? וואס מאכט איהר געוואלדען? וואס קריכט איהר וואו מ׳דארף נישט? וואס געהט איהר בעטען ביי א קאזאק יושר? וואס ארט אייך א געפעלס? ראשית, איז ער דאך א גאסט, און א גאסט דארף מען גוט אויפנעהמען... והשנית קומט ער דאך נישט אהער טרייבען פאליטיק. אי, צו וואס קומט ער? גארנישט, סתם אזוי... אויף קבר־אבות... זעהען זיך מיט בעקאנטע... מיט גוטע פריינד, מיט פערבינדעטע, אבער פאליטיק? ווי פאלט איהר אויס? סא, וואס בעהמט איהר זיך איבער מיט געבעלס׳עס בעזוך! וואס ליארעמט איהר? צו וואס איז דאס תהילים־זאגען און קברים־רייסען?

איך זאג אייך, רבותי, ס׳איז גארנישט אזוי שרעקליך. איך, למשל, האב גאר קיין מורא נישט. מיך מיינט מען נישט. וועמען, וועמען, אבער מיך וועט מען נישט טשעפען. איך בין ב"ה געזיכערט. קיין איין האהר פון קאפ וועט מיר חלילה נישט פעהלען.

פון וואנען איך וויס אז מיך מיינט מען נישט? אז מיך וועט מען נישט טשעפען? וואס הייסט פון וואנען איך ווייס? זיי האבען עס מיר אליין פערזיכערט — פייערליך פערזיכערט!...

הערט, וואס און ווער ס׳האט מיר פערזיכערט:

איך האב א סטרוזש, הייסט ער יואלענטי. איז ער גאר א וואוילער גוי געווען. ער האט געמאוסט פון צוויי זאכען: קעהרען און טרינקען, פריימאג האט ער אפגענומען „פיאנטקאווע", און שבת האט ער זיך געקושט מיטן פלעשעל...

א וואוילער גוי געווען, דער וואלענטי. איצט אבער איז ער געווארען א פאליטיקער, א הייסער חסיד פון „ארענדאווניק" און קען די גאנצע „ארענדאוניק"־תורה פון אויסוויינדיג.

די היינטיגע וואך פרעג איך איהם: — „צא סליכאטש פאניע וואלענטי?"

האט ער אוועקגעשטעלט דעם בעזים און גענומען שיטען פאליטיק: „עהע, זשלע בענדזשע דזיאמי", די זשידעס איז שוין צו גוט ווי׳פאלסצע. די זשידעס זענען גאספאדאזשעס פון הייזער, און מיר זענען סטרוזשעס. „דאלעי טאק ניע בענדזשע". פון איצט אן — וועלען מיר זיין גאספאדאזשעס. און מיט דער מיקעטלע וועט מען אויסקעהרען די זשידעס פון פוילען" — א ביעה סאביע יאדאן דא פאלעסטיני". און אז אלע זשידעס וועלען זיין אין פאלעסטיניע, וועלען מיר פערשליסען די בראמע, איי באסטא!...

אפזאגענדיג דעם שפרוך האט זיך וואלענטי פערטראכט האט זיך א ווייש־געטון איבער די וואנצעס, און האט צוגעגעבען:

— „אליע פאנא טא ניע". אלע זשידעס וועט מען טאקע ארויסיאגען פון פוילען, אבער איהר זענט א „פאנשאנדני זשידעק" פאן פשטשעשעס פלא טשי רעגולארניע פיאנטקאווא, „זא בראמע". אלע זשידעס יא, „אליע פאנא טא ניע", איהר זענט א „פאזשאנדנע זשידעק"!...

— הייסט עס, אז אלע דריי מיליאן יודעלעך וועט מען ארויסיאגען, נאר איך אליין וועל בלייבען? האב איך נישט וואס צו זארגען? בין איך זיכער, אז מיך מיינט מען נישט?

— „א, טאק, פראסע פאנא, פאן טו בענדזשע ז׳באמי" — האט ער געענטפערט.

נו, האב איך געדאנקט מיין גוטהארציגען און בעל־רחמנות׳דיגען וואלענטי פאר זיין גוט הארץ, וואס ער „פאזוואליעט" מיר צו פערבלייבען אין פוילען, וואס איך בין א „פאזשאנדני זשידעק" און וואס מיך מיינט מען נישט!...

איצט האט מיין ווייב געהאט א צווייטען געשפרעך. דאסמאל מיט א פאליטיקערין, מיט מיין וועשין. מיר געבען איבער דעם געשפרעך כמעט ווערטליך:

— גא, סטאשא, צא סליכאטש גא שוויעטשיע?" — האט זי מיין ווייב געפרעגט.

— „נא. פראסע פאני, פאני כיבא והיע... זע... זע...."

— „זשע צא?" — האט זיך מיין ווייב געמאכט המ׳ווארטע.

— „זע פסי... פסי..."

— „צא זא פסי? יאקיע פסי?" — האט מיין ווייב זי איבערגעפרעגט.

— „זע פסי... פסיעכאל ט׳ן באש קרעבעלס ז׳ ב׳רליגא —"האט די וועשין מיט גדלות געענטפערט.

— „א צאט טא זא יעדען?" — האט ווייטער מיין ווייב געצויגען דעם געשפרעך.

— „אהא, טא גאלאנטי כלאפ, טין קרעבעלס, או טערא פסיעכאל ראביטש פאזאנדעק, וו׳קראיו. טערא בענדזשימי מיך זשידוב זמיטש, אי מטאנגלאוואטש יאק סע באלעזי. "—האט זיך מיין וועשין פרנאבדערגעדעס.

— „גא, גא, צא בענדזשע ז׳זשידקאמי"?—

האט מיין ווייב זי ווייטער געצויגען פאר דער צונג.

— וו׳טערי בענדזשע דאבזע, בינדזע ראי נא שוויעטשע". וו׳טערי נאסע בענדזשא טארגאיאאן וו׳ האלאך; נאסע בענדא קוזיציין: האנדי־האנדי, טרוס קאווקי, פאמידארי, קאלאפיארי, מארכיוקי, באר־בארי!

סטאשא האט געשיט פעך און שוועבעל אויף יודען, און צום סוף אז זי האט שוין געהאט גוט זיך אפגערעכענט מיט די יודען, האט זי מיין ווייב בערוהיגט:

— אליע פראסע פאני, פאנישו מאזע ביין ספאקאיבא, פאני יעסט קאכאנא, יענטיליגענטנא קאביטא. פאני מאזע סמיאלא מיסקאטץ דאלעי וו׳לאדזי — פאנישו מאזע ביץ ספאקאינא. א יאק „צוש בענדזשע", טא פאנישו פסידזע ז׳דוועצמי דא מניע"...

האט זיך טאקע מיין ווייב בערוהיגט, זי האט הארציג געדאנקט דער פאנע סטאשא, פאר איהרע טרייסט־ווערטער, פאר איהר פערזיכערונג, אז נישט זי מיינט מען, און דער עיקר האט זיך מיין ווייב בערוהיגט מיט דעם צוזאג, אז אויב ס׳וועט זיך „עפעס מאכען" וועט זי „געפינען שוץ" ביי דער פאנגע סטאשא...

ערשט נעכטען האב איך געהאט א געשפרעך מיט מיינעם א שכן „אנ׳אינטעליגענט", מיט א גרין שליפעל איז לאץ. געקומען איז ער צו מיר בארגען א גמילת חסד. און דערביי האט ער גענומען אויסגיסען זיין ביטער הארץ אויף יודען. אין אלע צרות זענען שולדיג די יודען. אויב ס׳איז דא א קריזיס אויף דער וועלט זענען די יודען שולדיג. אויב ס׳איז געווען א מלחמה אויף דער וועלט, זענען שולדיג יודען. אויב ס׳געהט אום בויך־טיפוס, זענען שולדיג יודען — אין אלע צרות זענען די יודען שולדיג. יודען זענען דאקטוירים און היילען קריסטען. יודישע אדוואקאטען בראבען גוים. יודישע פאבריקאנטען בעשעפטיגען גוים — דאס וועט ווייטער נישט זיין!

— „מא פאן ראציע" — האב איך מיין שכן צוגעגעבען — אלץ יודען! אפילו „פאזשישקעס" געבען אויך יודען —גוים!...

— „פאן וויבאטשי" — האט מייגער באלד אויסגעדרעהט דעם דישעל אויף צוריק — יא, בראו באושע דא פאנא ביץ ניעמאם "און דערביי גענומען שיטען קאמפלימענטען און ליבעס־ערקלערונגען, און האט מיר כסדר פערזיכערט, אז איך בין א „וו׳אנטעק" פון אלע אנדערע זשידעס, און אויב אפילו מ׳וועט קלאפען זשידעס, וועט ער אליין איך קען רעכענען אויף זיין „אבראנע", אז ווען איך וועל נאר אנקלאפען, אפילו אין האלבער נאכט וועט מיר חלילה גאר־נישט געשעהן, אז איך בין שכן האט מיר פייערליך פערזיכערט אז נישט מיך מיינט ער, אז אויב אפילו ס׳וועט „עפעס זיין", וועט מיר חלילה גארנישט געשעהן. אז איך בין א גאש בראט, א.א.וו. א.א.וו.

האב איך מיין „לאכטיגען" שכן געדאנקט פארן בעהמען מיך „וו׳אבראניע", איך האב ווידער זיך „פשעקאנעט", אז איך בין „זיכער", או אויב אפילו ס׳וועט „עפעס זיין" וועט מיר גארנישט געשעהן, ווייל נישט מיך מיינט מען, און איך האב לייכטער אפגעאטעמט...

איצט שטעל איך מיר פאר, ווי גוט און וואויל מיר וועט זיין, ווען איך וועל בלייבען איין, זכר אין מאסקווע ווי מ׳וועט זיך מיט מיר צערטלען, ווי מ׳וועט זיך אין מיר שפיגלען. דער „ארענדאווניק" די „שמאפעטא" און אפילו דער „קוריער לודזקי" וועלען מיך האבען אויפן אויג. מ׳וועט מיך אהער טען ווי אב׳אויג אין קאפ. יעהען טאג וועט מען מיט מיר האבען אינטערוויואען, מיין בילד וועט זיין אין דער פרעסע — „אטא דאס איז דאס פוילישע יודענטום"... איך וועל פריי און פראנק שפאצירען אויף דער פעטריקאווער און אויף דער פאחשעטשטשנע שבת וועל איך מיט מיין בני בית זיצען אין סטאשיץ און אין פאנאטאווסקי פארק, און וועל נישט מורא האבען פאר א... „העמהעל", און טאמער וועל איך בעמערקען עפעס א־קרימע מינע, וועל איך באלד סטראשען: איך פאהר שוין קיין פאלעסטינע!...

וועט זיי ווערען ביטער און ווי׳ער, ווארום וואס וועלען זיי נעבעך טון אהן מיר, אהן „יודענטום", הייסט עס? זאל איך „דאס יודענטום" הייסט עס, אר־רויסשטעלען א פוס, וועלען זיך דאך אלע ארענדאוו ניקעס, שטאפעטען און קורייער לודזקיס זיך מוצא פערמאכען!...

הקיצור, מיר איז וואויל, איך בין ב"ה געזיכערט. מיר וועט גארנישט געשעהן. וועמען, וועמען, אבער מיך מיינט מען נישט!

שאול

ביבלישע דראמע
(פראגמענטע)

* * *

כ״ח.

און אזוי האט מען דערציילט
דוד'ס וווּרטער שאולן,
רופט ער דודן צו זיך,
און ס'זאגט דוד אויך צום קעניג:
קיינער זאל נישט זיין געפאלען,
איך, דיין כנעכט, בין גרייט אראפגיין
און זיך שלאגן מיט'ן פלישתי.
ענטפערט שאול דודן:
ווּעסט נישט קענען גיין צום פלישתי
און מיט איהם מלחמה האלטען
ווייל דו ביסט נאך א יונגעל
ער איז אבער פון זיין יוגענט־
אן א קעמפער א געניטער.
דוד אבער זאגט דעם קעניג
ס'איז דיין קנעכט געווען א פאסטוך
ביי זיין פאטער אין די שאף,
קומט אמאל א לייב, א בער,
טראגט אוועק א שעפס פון סטאדע,
לויף איך באלד נאך איהם און שלאג איהם,
רייס ארויס ביי איהם פון מויל
שטעלט ער זיך אנטקעגען מיר,
כאפ איך אן איהם פאר'ן בארד
און איך שלאג איהם און איך טויט איהם;
אט אזוי האט שוין דיין קנעכט
אויך א לייב, א בער געשלאגען;
זאל דער פלישתי, אט דער ערל,
וועלכער לעסטערט דא גאטס רייהען,
זיין ביי מיר ווי איינס פון יענע;
און דער גאט, וואס האט געהאלפען
מיך פון לייב און אויך פון בער,
וועט מיר העלפען אויך פון איהם.
ענטפערט שאול דודן:
גיי, און גאט זאל זיין מיט דיר:

כ״ט.

און ס'האט שאול דודן
אנגעקליידט מלחמה־קליידער,
אויפ'ן קאפ א העלם פון קופער
אויפ'ן לייב א קופער־פאנצער.
דוד האט נאך אויף די קליידער
אנגעגורט זיך אויך א שווערד
און געפרובט זיך לאזען גיין,
אבער נישט געניט געווען,
זאגט ער שאולן: איך קען נישט
גיין אזוי, ווייל נישט געוואוינט!
בעמט זיין שטעקעל זיך אין האנט,
און ער ווארפט אראפ די קליידער,
און פון טאל פינף גלאטע שטיינדלעך
לייגט ער זיך אין טאש אריין,
און אזוי, אין פאסטוך קליידער,
מיט'ן שליידער־שטאק אין האנט,
לאזט ער זיך אראפ צום פלישתי.
און דער פלישתי גייט אלץ בעהנטער
און דער שילד־טרעגער פאר איהם.
האט ער דודן דערזעהען,
און ער האט געלאכט, געשפעט
פונ'ם יונגעלע דעם רויטען
מיט דער שייבקער געשטאלט.
זאגט דער פלישתי דודן:
צי בין איך א הונט, וואס דו
קומסט צו מיר מיט שטעקעלעך גאר?
און דער פלישתי האט געשאלטען
דודן און אויך זיין גאט,
זאגט דער פלישתי דודן:
קום אהער, וועל איך דיין לייב
איבערענטפערן צום פרעסען
פאר די פויגלען פונ'ם הימעל
און די חיות פונ'ם פעלד.
רופט זיך דוד אן צום פלישתי:
דו קומסט איצט צו מיר ארויס
מיט'ן שווערד און שפיז און פיקע
און איך קום צו דיר ארויס
מיט'ן נאמען פון גאט צבאות
פונ'ם גאט פון אט די רייהען
װאס דו האסט געשעבדט, געלעסטערט.
היינטיגס טאג וועט גאט ישראלס
דיך אין מיין האנט איבערגעבען,
וועל איך שלאגען דיך צום טויט,
אפשניידען פון דיר דיין קאפ
און די קערפערס פון די פלישתים
וועל איך איבערגעבען היינט
צו די עופות פונ'ם הימעל
און די חיות פונ'ם פעלד
און ס'וועט וויסען גאר די לאנד,
אז ישראל האט א גאט.
און ס'וועט וויסען אט דער חיל
אז נישט שווערדען, שפיזען העלפען,
נאר די הילף איז בלויז ביי גאט,
און ער גיט איך אונז אין האנט!
און אזוי ווי ס'האט דער פלישתי
זיך צו דודן דערנעהנטערט,
האט זיך דוד אויך געאיילט
און געלאפען צו דער רייה,
צו באגעגענען דעם פלישתי,
אויסגעשטרעקט די האנט צום טאש,
און ארויסגעכאפט א שטיינדעל
און געשליידערט איהם אין שטערן:
אין דער שטיין אריין אין שטערן
און דער פלישתי איז געפאלען,
דוד האט באזיגט דעם פלישתי
מיט שליידער און דעם שטיינדעל,
נישט געהאט קיין שווערד אין האנט,
און איז באלד אראפגעלאפען
און ביים פלישתי זיך געשטעלט,
צוגענומען יענעמס שווערד
און פון שייד ארויסגעצויגען
און דערשלאגען איהם צום טויט
און זיין קאפ אראפגעשניטען,
און געזעהען האבען די פלישתים,
אז ס'איז טויט שוין זייער העלד
זענען זיי זיך באלד צולאפען,
און ישראל און יהודה
האבען ליארימדיג געשאלט
און די פלישתים נאכגעיאגט
ביז'ן טאל פאר שערי־עקרון
און די פלישתים פאלען טויטע
אויפ'ן וועג און אין די טאלען.

ל׳.

און אז שאול האט געזעהען, ווי
דוד גייט אנטקעגען פלישתי,
פרעגט ער אבנרן דעם עלסטען:
וועמעס זוהן איז אט דער יונגעל?
אבנר זאגט: כ'שווער ביי דיין לעבען,
קעניג מיינער, אויב איך וויס עס!
זאגט איהם שאול: גיי און פרעג,
וועמעס זוהן איז אט דער יונג?
און ווען דוד איז געגאנגען,
נאכ'ן שלאגען טויט דעם פלישתי,
און געהאט זיין קאפ אין האנט,
פרעגט איהם שאול: וועמעס ביסטו? ב

יודיש:
פון פסח קאפלאן

ענטפערט דוד: כ'בין א זוהן
פון דיין קנעכט ישי, פון בית־לחם.
ווי ס'האט דוד אויסגעלאזט
ריידען מיט'ן קעניג שאול,
האט יונתן ליב געקריגען
דוד'ן ווי זיין גאנץ לעבען,
און מיט איהם א בונד געשלאסען,
אויסגעטון זיין אויבער־מאנטעל
און איהם דוד'ן געגעבען,
אויך די שלאכט־קליידער, דעם שווערד
און דעם בויגען און דעם גארטעל
דוד'ן אלץ אפגעגעבען,
ווייל ער האט איהם ליב געקריגען.
און אין יענעם טאג האט שאול
דוד'ן צו זיך צוגענומען,
נישט געלאזט שוין גיין אהיים,
און וואו שאול פלעגט איהם שיקען
פלעגט ער גיין און פלעגט באגליקען
האט איהם שאול אויפגענומען
איבער די מלחמה־לייט,
איז עס אלעמען געפעלען,
אי דעם פאלק, אי שאולס קנעכט.

— ל״א —

און אין יענעם טאג, ווען דוד
האט דעם פלישתי טויט געשלאגען,
און מ'איז צוריקגעגאנגען
זענען פון די שטעט ישראל'ס
ווייבער זיי ארויס אנטקעגען
מיט געזאנגען און מיט טענץ
און מיט פייקלען, פרייד און צימבלען,
און די שפילענדיגע ווייבער
פלעגען אויסשאלען און זינגען:
„שאול שלאגט אין טויזענטער
דוד אין די צענער טויזענט!“
האט עס שאולן געברענט
און פארדראסען זעהר שטארק
און ער זאגט: די ווייבער גיבען
דוד'ן די צעהנער טויזענט
און מיר נאר די טויזענטער —
איצט פעהלט איהם בלויז די מלוכה!
און פון יענעם טאג האט שאול
פיינט געקריגען דוד'ן.

ר' שמואל הנגיד

היסטארישע ערצעהלונג

פון אהרן מאנספעלד

קאפיטעל 5

צוויי פריינד

דון דאן מיגאעל האט בעשלאסען זיך צו זע־הען מיט זיין פריינד ר' שמואל הנגיד, כדי מיט איהם איבערטראכטען וועגען אויסקלייבען א יונגער מאן פון דער ישיבה, אלס בעשערטער פאר זיין איינציגער טאכטער תמר. מיט איהם האט געבונדען פאדים פון לאנג־יעהריגער פריינטשאפט, ליבע און ער האט געהאט צו זיין חבר דאס פולסטע צוטרויען, אז ער זאל טון אלץ, וואס יענער וועט איהם ראטען. איז צוזאמענהאנג מיט דעם ענין, בכלל האט ער ווע־גען יעדער וויכטיגער אנגעלעגענהייט, וועלכע אזאך פון גרעסערען ווערט און חשיבות נישט אנגענומען אליין א בעשלוס, נישט איבעררעדענדיג פריהער ווע גען דעם מיט זיין פריינט, וועמען ער האט בע־טראכט — און מיט רעכט — אלס מעהר ערפאה־רענעם און פרשטענדליכען און א פשיטא שוין איצט, ווען ס'האט זיך געהאנדעלט וועגען אזא וויכ־טיגען ענין, וועגען א זאך, וואס איז בנוגע זיין געליבטע טאכטער, דאס טייערסטע וואס האט פאר איהם עקזיסטירט, האט דאך קיין רייד נישט גע־קאנט זיין, אז ער זאל האנדלען אויף אייגענער אחריות.

הגם דאן מיגאעל איז געווען זעהר בעשעפ־טיגט, האט ער שוין אין די לעצטע טעג עטליכע מאל בעזוכט דאס הויז פון ר' שמואל, אבער זיין פריינד, צום בעדויערען נישט געטראפען. גראנא־דא האט געפיהרט מלחמה מיט די שכנישע מלוכות וואס האבען זי ארומגעריגעלט, דער קריג איז גע־ווען א פערבייסענער, ביידע זייטען האבען העלדיש געקעמפט. פון ביידע לאגערען זענען געפאלען א גרויסע צאהל קרבנות. גראנאדא איז געווארען פון טאג צו טאג שוואכער, אונמעכטיגער און ס'האט געדראהט אז ס'זאל זיך ענדיגען מיט א מפלה פאר איהר, דאן איז שמואל ארויס אויפ'ן פראנט, געשטעלט זיך אן דער שפיץ פון דער ארמעי. אין דער צייט איז פונקט אויסגעפאלען וואס דוד איז ביי איהם געווען, אבער שמואל איז נישטא געווען אינדערהיים. איז זיין האנט איז געלעגען די לייטונג פון קריג, וועלכע האט זיך אביסעל פערשלעפט, צוליב דעם וואס ער איז פריהער פערנאכלעסיגט געווארען און שלעכט געפיהרט געווארען דורך ארמעי־אנפיהרער וואס זענען געווען פאר איהם, אבער מיט זיינע געניטע און קלוגע ארורכגעטראכטע סטראטעגישע פלאנען איז איהם סוף כל סוף געלונגען שוין צוויי טעג ווי ער געפינט זיך שוין אינדערהיים.

ער איז אביסעל ערשעפט, די לעצטע מלחמה וואס ער האט געפיהרט האט איהם אויסגעצויגען מעהר כוח ווי די פריהערדיגע, צוליב דער גרויזא־זאמער ברוטאליטעט מיט וועלכע זי האט זיך אויס־געצייכענט, ער איז געווען שוואך, און דעריבער נישט אויפגענומען קיינעם, אויסער אין גאנץ דרינ־גענדע פאלען.

פאר איינעם איז אבער געמאכט געווארען אן אויסנאהם; דאס איז געווען פאר איינעם פון זיינע בעסטע פריינד, דוד דאן מיגאעל, וועלכער גע־וואהר־ווערענדיג וועגען זיין צוריקקעהר פון פראנט האט ער איהם דעמזעלבען טאג בעזוכט.

ווען יוסף, שמואלס איינציגער זוהן, האט גע־מאלדען דעם פאטער וועגען וועגען ער וויל זיך מיט איהם צו זעהען, האט יענער בעפוילען איהם תיכף אריינ צופיהרען אין קאבינעט.

דער קאבינעט האט זיך געפינען אין א ווינקעל פון הויז, דארט וואו ס'האט נישט דערגרייכט דער געוויש און הארמידער פון גאס. דער בעל־הבית האט זיך איהם דעריבער אויסגעקליבען אלס זיין צימער, כדי צו געניסען פון פולשטענדיגע רוה און פון גארנישט געשטערט צו ווערען בעת זיין אר־בייט, וועלכע בוויטיגט זיך אין דער גרעסטער קאנצענטראציע פון די געדאנקען.

דורך די געשליפענעלטע קאריגארען וואס האר־בען אהיינגעפיהרט זענען איצט געגאנגען צוויי מע־נער. איינער איז געווען פון א יאהר צוואנציג, און דער צווייטער — איהם האט מען לויט זיין אויס־זעהן נישט געקענט אפשאצען. יונגקייט און עלטע־קייט, פרישקייט און אפגעלעבטקייט האבען זיך ביי איהם אויסגעמישט, צונויפגעגאסען אזוי אז איינער וואלט איהם געשאצט אויף פערציג יאהר, אן אנדערער אויף פופציג, און ביידע וואלטען געווען גערעכט. דער יונגערמאן איז געווען יוסף, וועלכער האט אריינגעפיהרט דאן מיגאעלען צו זיין פאטער.

שמואל האט די אפענהארציג ביי דער טיר פון זיין צימער, האט זיך הארציג בעגריסט מיט דוד'ן, און דאן זענען זיי אלע דריי אריין אינעווייניג, שמואל האט אנגעוויזען א שטוהל זיין פריינד, זע־צענדיג זיך אויך אליין הארט נעבען איהם.

יוסף האט זיך דערנעהנטערט צום אויסגאנג, ארויסצוגעהען, דער פאטער האט איהם צוריקגע־רופען.

— יוסף, וואו געהסטו?
יוסף האט זיך אפגעשטעלט.
— איך וויל אייך נישט שטערען.
שמואל האט איהם אנגעקוקט מיט א מילדען בליק.
— שטערען? איך גלויב אז אזוי ווי איך, האט אויך אונזער ליבער גאסט נישט קיין סודות פאר דיר.
— ס'געהט מיר, פאטער, וועגען נאך עפעס אנדערש.
— אהא, — האט דער פאטער געזאגט, ווי ער וואלט זיך אין עפעס דערמאנט — דו ווילסט דיך אוודאי צוגרייטען צו געהן אויפן באל.

דוד, וועלכער אין די גאנצע צייט פון זייער געשפרעך געווען פערטראכט, האט זיך אויפגע־כאפט.

יא! אויפ'ן באל, וואס ווערט היינט ארויסגע־געבען לכבוד דעם גרויסען זיג וואס אונזער מיליטער האט אפגעהאלטען — האט ער זיך אריינגעמישט — גרייט זיך, ווי איך האב געהערט, די גאנצע יו־גענד; אויך מיין תמר איז איינגעלאדענט געווארען און זי גרייט זיך צו געהן.

יוסף'ן האט איבעריך הנאה געטון, האט גע שמייכעלט אין זיך, זייענדיג צופרידען וואס דאס וואס ער האט געוואלט וויסען איז ער אזוי לייכט און צופעליג געוואר געווארען. יעצט האט ער ביי זיך בע שלאסען אז אויך ער וועט נישט פערפעהלען אויפן באל. אז זי, תמר וועט זיין, טאר ער אויך נישט פעהלען.

— יא, פאטער, איך רעכען צו זיין — האט ער מיט א דעצידירטער שטים געזאגט, און ענטשולדי־גענדיג זיך איז ער ארויס.

באלד נאך זיין צומאכען היגטער זיך די טיר האט זיך צווישען ביידע אלטע פריינד עטוויקעלט א געשפרעך, געהאלטען אין א זעהר הארציגען טאן. ר' שמואל האט איהם דערצעהלט פערשידענע פרטים, וואס זענען פערבונדען מיט זיין אמט, מיט זיינע פילאנטראפישע ארבייטען, מיט זיינע דיכטערי־שע שאפונגען א.א.וו. זיין מיט־שמועסער דאגעגען האט דיך מיט איהם ארורכגערעדט וועגען זיינע ענינים.

זיי האבען א לענגערע צייט פערבראכט און שמואלן איז נישט איינגעפאלען צו פרעגען זיין חבר וועגען דער סיבה, וואס האט איהם יעצט אהערגע פיהרט צו איהם, ער איז איבעריגענס צו זיינע בעזור־כען געוואוינט געווען, אזוי אז ער האט נישט גע־וואוסט אז דאס מאל האט איהם דערצו א בעזונ־דערער ענין פערבונדען. דוד, ווידער האט גער־ווארט אויף א גינסטיגער געלעגענהייט, אנצוהויבען רעדען וועגען דעם, וואס האט איהם אין איצ־טיגען מאמענט אמייסטען אינטערעסירט.

דאס האט אויף זיך נישט געלאזט צו לאנג ווארטען.

דאן מיגאעל האט נאך פריהער, בעת דער פא־טער און זוהן האבען צווישען זיך גערעדט, גע־האט בעמערקט ליגען אויף דעם טיש וואס איז גע שטאנען פאר זיין פריינד, א מאנוסקריפט פון א ליד. איב'ם פרישקייט פונ'ם פאפיר און אינ'ם גלאנץ פון טינט האט ער דערקענט אז ער איז נאר וואס ארויס פון אונטער דער פעדער פון מחבר. אין דער רגע האט איהם בעהערשט א נייגעריגקייט צו וויסען, וואס דאס שטעלט מיט זיך פאר.

ר' שמואל האט זיך איהם געאיילט צו ענטפערן.
— דאס איז גאר וואס א פע־פאסטער שיר פון דעם נאך גאר יונגען דיכטער שלמה אבן גבירול, וועלכער האלט זיך ביי מיר אויף שוין עטליכע וואכען. אט לייען — האט ער צוגערוקט נעהנטער דעם כתב יד צו זיין חבר — „אדון עולם אשר מלך“. א.א.וו. און ר' שמואל האט אנגעהויבען ערקלערען וועגען דער טיפקייט און שענקייט פון דער שאפונג, וועגען דעם, ווי אזוי דער מחבר האט אין געמאסטענע שורה געשריבען מיט א ריטם און מאס אריינגעלייגט הימעל־הויכע פילא־זאפישע געדאנקען, צו וועלכע ער איז געקומען א דאנק זיינע גרויסע שטודיען.

ר' שמואל האט זיך אויף א רגע אפגעשטעלט האט עטליכע מאל טיפער אפגעאטעמט און אויף זיין הויכען ווייסען שטערען האבען זיך געוויזען קניטשען ווי ער וואלט עפעס בעטראכט, וואס איז איהם פלוצלונג אויפ'ן רעיון געקומען, זיינע בע־ברעמטע אויגען האבען זיך מיט א פייער'ל אנגע־צונדען. און צוריקקוקענדיג זיך נאהענט צו זיין פריינד האט ער געזאגט:

— דו ווייסט, מיין ליבער, איך וואלט דיך גע־עצה'ט, אז דו זאלסט איהם אויסקלייבען אלס בע־שערטען פאר דיין טאכטער.

ער האט גערעדט ווי ער זאל וויסען דעם ציל פון זיין פריינדס בעזוך.

— ער איז א גרויסער פאעט — האט ער ווייטער געצויגען, — זיין נאמען וועט זיין בעריהמט און אויך דיין נאמען וועט דורך דעם גרויס ווערען.

דוד האט איהם אנגעקוקט, זיינע גרויסע אוי־גען האבען אויסגעדריקט פערוואונדערונג און התפעלות. ער האט געוואלט עפעס זאגען, אבער האט נישט געקענט קומען צום ווארט, ווייל שמואל האט נאך נישט געהאט געענדיגט.

דיין תמר וועט ער געוויס געפעלען ווערען, זי קען איהם זיכער פון זיינע שאפונגען, און זי וועט וועלען האבען אזא גרויסען מאן אלס לעבענס־בעגלייטער.

דאן מיגאעל האט זיך שוין נישט מעהר גע־קענט בעהערשען, ער איז איהם ארויפגעפאלען אויפן האלז, צודריקענדיג איהם צו זיך.

— אה, ווי געטריי דו ביזט מיר! וועגען דעם, וואס איך האב דיר געוואלט אנפרעגען, זיך מיט דיר צוזאמען בעטראכטען האסטו פאר מיר אליין געזארגט, ווי דאנקבאר איך דארף דערפאר זיין!

— אבער איצט לאז אפ, מיין טייערער! נישטא קיין צייט, געה אהיים און גיב צו־וויסען וועגען דעם תמרן.

זיי האבען זיך געדריקט פעסט די הענד, און דוד איז ארויס. (ווייטער — פרייטאג).

סודות פון לעבען

פאראן מאמענטען, ווען לאנע פיהלט זיך ווי זי וואלט זיך גאר אינגאנצען דערנעהנטערט צו יוסף'ן; ווען גאר איהר שוועסטערס געשטאלט וואלט בשעת מעשה נישט ארויסגעקומען בולט פאר'ן דמיון איהר שוועסטער איז אויף א צייט פערפיהרט געווארען, און לאנע טראכט אז עס וואלט געווען א יושר אליין אויפצופאהרען קיין מאסקווע, אויסגעפינען, וואס מיט ביילקען איז; און מעגליך, זי איבעררעדען און ברענגען צוריק אהער, לאנע וואלט עס געטון, ווען זי האט מיט יוסף'ן א הארץ צו הארץ שמועס; מיט זיין הסכמה וואלט זי עס געטון, זי קען עס אזוי גרינג נישט פועלן ביי זיך.

און דערווייל ציהען זיך די אווענטען לאנג און ווארים; און דער ריח פון פעלד, וואס פאראיאהרען אין דער צייט האט ער געוועקט און געווארימט דאס בלוט אין די אדערן — רופט גאר איצט ארויס בענקשאפט און קלעמעניש... אמת, א משפחה פינטשוק איז פאראן אויפן ערד־חלק; מענער מיט כוחות; ברוינע ווי די ערד... זי ווייסט, אז פון הארטעי קוקט אויך א מאמע פייגע צו איהר אריבער; און עס טרעפט אז אלע דריי בחורים, דוד, בעניע און שמחה עסען זי שיער נישט אויף מיט די אויגען... דאס זענען אויך סודות פון לעבען, וואס האבען זייער שעה פון מאנען און דערמאנען. צומאל ציהט עס לאנען צו די דאזיגע מענשען — ווי עס ציהט דער סטעפ, מען זאל אנידערפאלען אויף זיין ברוינער, צעפאלדעוועטער און טרוקענער ברוסט.

כאסיע אסטראווער האט בעמערקט דעם אומעט אין לאנעס פנים:

— אז מען איז אליין נישט אינדרינען, איז דאס אנדערש; כ'מיין צו זאגען, אז אנדערע בויען, איז נישטא אזא פרייד. געדענקסט פאראיאהרען?

— הייאהר איז ביי מיר די פרייד א גרעסערע דערביי בין איך אומעטיגלעך, כא־כא־כא... איין קלייניגקייט, ווי דער דאך וואקסט! יא, חברטע אסטראווער, ס'איז א גרויסע פרייד; אזוי פיל קינדער! איצטער וועלען אייערע קינדער אויך אראפקומען... ווען אייער עלטער מיידעל וואלט אראפגעקומען — זי האט געקענט דא קריגען א חתן.

— אויף דיר, לאנע, חידוש עס מיר; רעדט געווען, ווען דו זאלסט זיך אויסקלייבען א בחור... מען האט שוין איבערגערעדט, ווי אזוי דו בעדארפסט שלעפען די גאנצע זאך אויף דיינע פלייצעס.

פון אזעלכע שמועסען ווערט דאס הארץ נישט פול. צוויי מענשען זענען פאראן אויפן ערד־חלק; בערע קאוואלסקי און יוסף ראטנער. אזעלכע בערעס און אזעלכע יוסף'ס זענען פאראן אומעטום, וואו איבערוואנדערער, דעקלאסירטע יודען, אויסגעווארצעלטע זענען געקומען בויען זייערע דערפער; זענען געקומען איבערבויען זייער לעבען אויף דער ערד. דאס זענען צוויי שטאמען, וואס קריגען זיך און רודערען. ביידע רעדען פון א העכערען תכלית, ביידע קריגען זיך אין נאמען פון א אידעאל — יעדער מיט זיין אידעאל, דער ברייטער עולם, וואס בעפעלקערט דעם ערד־חלק — יעדערער טראכט פון תכלית ווער עס בויט און שווייגט און ווער עס בויט און קלאגט.

די בערעס און די יוסף'ס...

— אויב מען וועט נישט בויען קיין סאציאליזם ביי דער ערד, וועט עס זיין א זינד פאר דער רעוואלוציע...

אזוי שרייט בערע קאוואלסקי.

— אויב יודען וועלען דא נישט בויען און אין זינען האבען א דאפעלטען תכלית — אי ווערען פראדוקטיוו ביי דער ערד, בויען סאציאליזם; אבער אויך מיט דער פעסטער כוונה, אז פון דעם וועט אויסוואקסען א יודישע נאציאנאלע היים, א יודישע רעפובליק, — אזוי טענהט יוסף ראטנער.

ביידע זענען אין לאנעס אויגען גערעכט; און ביידע זענען זעהר אפט אומגערעכט, ווען יוסף ווייזט אן אויף דעם צעשטויבטען יודישען מצב, ווען ער, ווי מנחם רייכלין שרייט: אז מען האט דערווייל גענומען און דאס יודישע פאלק צעריבען אויף שטויב — איז דא עס אמת.

און ווען בערע קאוואלסקי טענהט, אז דער מצב פון די ברייטע מאסען איז איהם טייער; די בערויבטע און אינטערדריקטע מאסען זענען ביי איהם טייערער ווי דאס יודישע פאלק — יעמאלט קלינגט בערעס שטים א סך שטארקער ווי יוסף'ס.

צו איהר אומעט קומט נאך צו איהר טאטענס אומעט: וואווע ברעזער האט שוין א פאר מאל די לעצטע טעג מיט איהר גערעדט וועגען ביילקען; אפשר וואלט זי, לאנע, אראפגעפאהרען קיין מאסקווע, געוואויר ווערען וואס מיט ביילקען הערט זיך קען זיין, אז אין דעם וואלט אפשר געווען א גלייכער שכל; אבער וואווע האט אריינגעווארפען אזא מין געדאנק:

— אויב דו וואלסט יא צו איהר אריבערגעפאהרען — איל זיך נישט צו קומען אהיים; דא וועט זיך געפינען ווער עס זאל אכטונג געבען... ווען דו ביזט נישט דא מעג איך צודינגען אימיצען צו דער ארבייט אין פעלד, קוק זיך ארום אביסעל אין מאסקווע...

זי האט טבעת מעשה בעמערקט א פייער אין וואווע אויגען... זי ווייס אז איהר טאטע האט זיך נישט אינגאנצען אונטערגעגעבען; קען זיין, ער טראגט זיך ארום מיט א פלאן אינגאנצען אוועק אין שנאז אריין.

אין אזא צייט איז יוסף צוגעקומען צו לאנען, אב'אומעטיגער, מיט האלב אראפגעלאזטע ברעמען פארנאכט איז דאס געווען; אין פעלד — ביי לאנעס פעלד, זי האט זיך שוין געקליבען אהיים.

— ווארט, לאנע, ווערסט נישט פערשפעטיגען; דיין בחת אין שטוב; קום אהער, זעץ דיך אניהער, לאמיר קוקען ווי די זון פערגעהט. זעהסט ווי אלע

א קאפיטעל פון ראמאן „אויף פעלדער" פון יודישער קאלאניזאציע אין ראטענפערבאנד

פון פרץ הירשביין

יונגע זאנגען, גראזען און בלימלעך קוקען אהין, בייגען זיך אהין?

יוסף האט זיך אנידערגעלייגט אויף זיין בויך; די בארוועסע פיס — ערד־קאליר, און די הויזען — ביז צו די קני פערקאשערט.

— קום, לאנע, לאמיר הנאה האבען איבאייבעם מיט אונזער תבואה; נישטא אזא שעהנער מאמענט, ווי זונענפערגאנג זומער אין פעלד

לאנע האט זיך נעבען איהם אראפגעלאזען; האט זיך אנידערגעלייגט זייט־ביי־זייט נעבען איהם און געקוקט מיט פערשמורעטע אויגען צו מערב, זי האט געווארט ער זאל אנהויבען א שמועס. וואס זאל אביסעל בערוהיגען איהר געמיט

— איך האב דיר עפעס צו דערצעהלען, לאנע — האט יוסף ווי גערעדט צו דער פערגעהענדיגער זון — דאס לעבען, הערסטו, איז פול מיט סודות, איך טראכט די לעצטע צייט אביסעל פון ביילקען... טראכט איך; ווען מען געהט עס אן? בעהמט גאר בערע דא נישט לאנג און פערציהט מיט מיר א שמועס וועגען איהר.

— ער גאר?

— בין חושד ער פיהלט זיך שלעכט וואס זיין בראטאק האט אפגעטון.

— וואס נאך האט ער געזאגט?

— געמיינט האט ער געוויס, איך זאל מיט איהר חתונה האבען.

— וואס טראכטסטו וועגען דעם, יוסף?

— מיט איהם בין איך נישט קלוג; וואס ער האט געמיינט ווייס איך נישט. ער האט זיינע זייטיגע וועגען פון אויסשפיאנירען. מיט דיר, לאנע, וויל איך רעדען. אימיצער האט מיר געזאגט אז דו קלייבסט זיך פאהרען קיין מאסקווע; איז דאס אמת?

— דערווייל איז נישט נויטיג. אויף וויפיל זי איז געזונט — בענויטיגט זי זיך נישט אין מיר.

— וואס שרייבט זי דיר?

— דיר וועל איך דערצעהלען... עס איז מיר וועהטאג. דאס אליין ארומצוטראגען, זי האט זיך בעפרייט פון קינד...

יוסף איז אויפגעשפרונגען פון ארט, גלייך ווי א שלאנג וואלט איהם א ביס געטון. די זון האט בעלויכטען זיינע נאקעטע קני און געשפרענקעלטען פנים.

— איך האף אז דו פערשטעהסט עס ווי איך, יוסף... וואס וואלט געמיינט פאר איהר דאס קינד דא ביי דער ערד?! און וואס א קינד מיינט ביי איהר דארטען; דא וואלט עס נישט געטראפען.

—איז דאס אמת, לאנע?

— וואס ביסטו אויפגעשפרונגען? ביזט דאך א מאן... לייג זיך צוריק אנידער; אז איך האב אנגעהויבען צו רעדען מיט דיר — וויל איך דאך עפעס הערען פון דיר אויך.

יוסף האט זיך נעבען איהר אנידערגעזעצט און איז אריין מיט דער רעכטער האנט אין איהרע געדיכטע האר.

— עה, לאנע, לאנע, ווי אזוי ווערט מען קלוג?

— האט יוסף א צעשטרייטער גערעדט, בשעת די אויגען האבען עפעס געזוכט אין די ראנדען פון אנגעצונדענעם מערב־הימעל, — נישט די רעוואלוציע, נישט די פאגראמען האבען מיך נישט געמאכט קליגער, ווי אזוי האב איך זיך געקענט איינליבען אין ביילקען, און נישט אין דיר, לאנע?

— אביסעלע האסטו מיך ליב, יוסף.

— דו ביסט שטארקער פון מיר, לאנע; ביילקע איז די שוואכערע; דא ביי דער ערד האב איך ביילקען געשפירט מיט מיין בלוט. איז דאס איז א סוד פון לעבען. פארוואס זי האט זיך דורך נעבעך ארומגעוואלגערט מיט דעם נישטיגען יונגעל, וואס האט בלויז שכל געהאט אויף צו פערפיהרען זי — איז ווייטער א סוד!

— טראכטסטו נאך פון ביילקען? הא, יוסף?

— זי איז פריי?

— דא אין לאנד איז א פרוי איצט פריי

— און ער?

— דאס ווייס איך נישט.

לאנע האט זיך אויפגעזעצט, געקוקט יוסף'ן אין פנים; געפארשט זיינע מחשבות.

— וואס קוקסטו מיך אן אזוי, לאנע?

— איך טראכט, קיינער קען דיך דא נישט, יוסף... אין דיינע אויגען איז נאך ביילקע אלץ די אייגענע ווי פאראיאהרען אין דער צייט.

— אויב זי זאל אראפקומען אהער און וועט זיין דא מיט מיר.

— דאס האב איך געוואלט פון דיר הערען.

לאנע האט ארומגענומען זיין קאפ און הייס געקושט.

—יא, יוסף, צי ביילקע וועט וועלען איהם אוועקווארפען אין גאנצען; צי זי וועט וועלען קומען צוריק אהער — דאס איז נאך דערווייל נישט בעוואוסט.. נאר דאס, וואס דו האסט איצטער געזאגט, גלויב איך דיר. ס'איז גוט צו לעבען דא, יוסף מיט א מענשען, ווי דו.

— מיינסטו, זי וועט אהער נישט וועלען קומען?

— כ'ווייס נישט; און אויב זי וועט וועלען, דו זאלסט צו איהר אהין קומען?

— איך וואלט מיט איין תנאי געפאהרען: זי זאל פערנעהמען פון איהם און ברענגען אהער.. וואס האסטו זיך אזוי פערטראכט, לאנע?

— איך טראכט ווען זי וואלט פון דיר געטראגען א קינד אין איהר לייב, וואלט זי שניטצייט אפשר געווען א מאמע..

ביידע האבען זיך פערטראכט, מיט די אויגען צו מערב, די לעצטע שטראהלען פון א פערגעהענדיגער זון האבען געגלעט ביידענס פנים.

רענטגענשטראהלען

אויף דער וואנד פון דער געביידע, וואס איז געבויט ווי א ווילע פון פיזיקאלישען אינסטיטוט אין ווירצבורג, וועלכע בעפינדעט זיך אין איינער פון די שענסטע שטאט־געגענדען, איז איינגעמויערט א מארמאר־טאוועל מיט דער אויפשריפט: „אין דעם הויז האט רענטגען אין יאהר 1895 ענטדעקט די שטראהלען, וועלכע ווערען אנגערופען מיט זיין נאמען.

מיט די דאזיגע איינפאכע ווערטער איז געברענגט געווארען צו אויסדרוק א גרויסער אויפטו און א ברכה פאר דער גאנצער מענשהייט.

רענטגען איז מיט פיל יאהר צוריק געשטארבען, אבער זיין ווערק לעבט ווייטער, און זיין ערפינדונג ווערט ווייטער געארבייט און די רענטגען אבזאג איז אויסגעוואקסען אין א גרויסען געביט פון דער וויסענשאפט, בעזונדערס פון דער מעדיצינישער. ווען אפילו די גרונדלאגע פון דער ערפינדונג איז געווען און בלייבט א ריין פיזיקאלישע.

ווי אזוי איז געקומען צו דער דאזיגער ערפינדונג? אין חודש נאוועמבער 1895 איז פראפעסאר רענטגען ווי געוועהנליך געזעסען אווענד־צייט אין זיין לאבאראטאריום און האט אונטערזוכט דאס פערהאלטען זיך פון הויך־געשפאנטען עלעקטרישען שטראם, וועלכען ער האט דורכגעלאזען דורך א הוילע גלאז־קוגעל. פון וועלכע ער האט נאך פריהער געהאט אויסגעפלומט די לופט. צוליב דעם וואס אין אזעלכע בעדינגונגען שאפט זיך אין דער קוגעל א שארף ליכט, האט רענטגען ארומגעוויקעלט די קויל מיט שווארץ נישט־דורכזיכטיג פאפיר. ווי שטארק האט זיך דער פראפעסאר פערוואונדערט, ווען אין מאמענט, ווען ער האט איינגעשאלטעט דעם שטראם, האט פלוצלונג א בליץ געטון די גלאזערנע טאוועל, וועלכע איז געלעגען אויפ'ן טיש און וועלכע איז געווען בעדעקט מיט א דינער שיכט באריום־פלאטין־זאלץ. די קוגעל וועלכע איז געווען ארומגעוויקעלט מיט שווארץ פאפיר האט נישט ארויסגעגעבען קיין שום ליכט. אבער טאקע די דאזיגע גלעזערנע קויל האט גע

געזעלשאפטליך־היגיענישע שמועסען

(צוגעשיקט דורך לאדזער „טאז")

פון ד"ר ר. סטופעל

שאפען א געהיימנישפולע ערשיינונג, ווייל די טאוועל וועלכע איז געלעגען אויפ'ן טיש האט געגלאנצט נאך אזוי לאנג, ווי לאנג דורך די גלעזערנע קויל איז אדורך דער שטראם. רענטגען האט דאן גענומען א דיקען העפט און געפרובט צו פערשטעלען די פליטע, אבער אהן ערפאלג, ער האט אויך געפרובט צו פערשטעלען מיט דער האנד און דאן האט ער דערזעהן א בילד, וועלכעס האט איהם אין דער ערשטער מינוט איבערגעשראקען, אויף דער גלעזערנער טאוועל, וואס איז געלעגען אויפ'ן טיש האט זיך דערזעהן א בילד פון א האנד, דער סקעלעט פון זיינע אייגענע פינגער.

רענטגען איז ווייטער געגאנגען אויף דעם וועג פון זיין ענטדעקונג און זיך איבערצייגט, אז ווען מ'לאזט דורך א שטארקען שטראם דורך א רעהר, וועלכער איז אויסגעפלומט פון לופט, ענטשטעהט א שטראהלונג, וועלכע איז פעהיג אדורכצודרינגען נישט נאר דעם מענשליכען קערפער, נאר דורך די פערשידענסטע געגענשטאנדען. ביי דער דורכלויכטונג זעהען מיר נאר שאטען אויף מעהר אדער ווייניגער העלען פעלד

ווען מיר לויכטען אדורך דעם מענשליכען ברוסט־קאסטען זעהען מיר די ריפען אלס שאטען־שטרייפען, ווייל זיי ענטהאלטען קאלך. מיר זעהען דאס הארץ אלס שאטען, וועלכע שטעהען אין דער מיט, ווייל דאס הארץ האט פיל בלוט און דאס בלוט ענטהאלט אין זיך אייזען, מיר זעהען אדערען — גרויסע און קליינע, ווייל זיי ענטהאלטען אויך בלוט, דאגעגען זעהען מיר נישט דעם מאגען און די קישקעס, כדי דאס צו זעהען מוזען מיר דעם מאגען און די קישקעס אנפילען מיט א מאסע, וועלכע גיט שאטען, וועלכע גיסט אויס די פארם פון מאגען און קישקעס, כדי מ'זאל זעהן די גאל־בלאז מוזען מיר אויך זי אנפילען מיט א סובסטאנץ, וועלכע גיט שאטען, אזוי גוט די נירען־בעקען און אורין־בלאז. אויס דער פערשידענער געשטאלטונג פון שאטען האבען מיר מיט דער צייט געלערנט אונטערצושיידען דאס נארמאלע פון קראנקען. די דאזיגע שטראהלען האט רענטגען א נאמען געגעבען איקס־שטראהלען, אבער די דאנקבארע מענשהייט האט שפעטער א נאמען געגעבען די שטראהלען מיט'ן נאמען פון ערפינדער — רענטגען.

שוין אין יאהר 1896 האט מען אנגעווענדעט די רענטגען־שטראהלען צום אדורכלויכטען דעם מענשליכען קערפער. מען האט אויסגעפיהרט די ערשטע דורכלויכטונגען און די ערשטע רענטגען־אויפנאהמען, מ'האט אבער באלד בעמערקט, אז נאך לענגערע דורכלויכטונגען, זענען געווען פערשידענע שטערונגען און קראנקהאפטע ערשיינונגען ביי די פאציענטען, ביי די דאקטוירים און ביי דעם הילפס־פערזאנאל, וועלכע האבען געהאט צו טון ביי די דורכלויכטונגען. מ'האט אויך געזעהען קראנקהאפטע ערשיינונגען ביי די ארבייטער, וועלכע זענען געווען בעשעפטיגט ביים אויספערטיגען די רענטגען־רעהרען, אזוי האט מען בעמערקט, אז ביי איין פאציענט זענען נאך דער דורכלויכטונג אויסגעפאלען די האר, ביי א צווייטען איז ווידער רויט און געשוואלען געווארען די הויט אויפ'ן ענטשפרעכענדען ארט ווידער ביי אנדערע זענען ארויסגעקומען שמערצהאפטע און שלעכט היילענדע וואונדען. דעמאלט איז מען געקומען אויפ'ן געדאנק צו פערווענדען די רענטגען־שטראהלען צו הויט און האר־קראנקהייטען. ס'האט געקאסט פיל ארבייט, צייט און מיה, ביז מ'האט אויסגעארבייט די ריכטיגע בעשטראהלונגס־טעכניק און די שוץ־מיטלען פארן פערסאנאל אין בענקשאפט נאך אלץ מעהר און מעהר דורכדרינגענדע בעשטראהלונג האט מען די מאשינען און רעהרען אזוי פערפולקאמט, אז מען איז געווען אומשטאנד צו בעשטראהלען טיף־ליגענדע, קרעבס־געוויקסען און אפילו די דאזיגע געוויקסען צו פערניכטען.

מיט דער פארטשריט ביים אויסבויען די אפאראטור פון דער מאשין איז די מעדיצינישע וויסענשאפט נישט געבליבען הינטערשטעליג און איז געגאנגען געוואלדיג פאראויס, מיר זענען ביים היינטיגען טאג אומשטאנד מיט א גאנץ מאדערנעם אפאראט א לונג אדער הארץ־אויפנאהמע אין א צוואנציגסטען טייל פון א סעקונדע מיט גרויסער לייכטקייט צו מאכען און דאס אפילו אויף א מרחק פון צוויי מעטער פון דער רעהר, דאס איז ווייניגער ווי מ'ברויך צו איין קלאפ פון הארץ, קיין איין געביט פון דער מעדיצין קען זיך היינט נישט בעגעהן אהן רענטגען־שטראהלען, זאל דאס זיין פעסטצושטעלען די קראנקהייט אדער צו עווענטועלער בעהאנדלונג, שוין אפגעזעהען פון אינערליכע קראנקהייטען, כירורגיע ווערט היינט די רענטגען־שטראהלען צו דיאגנאז און בעהאנדלונג אויך ביי אויגען, אויערן. נאז, צאהן, נערווען, פרויען, הויט און האר־קראנקהייט בענוצט און אפילו ביי געבורטס־הילף, כדי פעסטצושטעלען צי ס'איז בכלל פערהאן א שוואנגערשאפט אדער ווי די פרוכט אין בויך געפינט זיך.

ס'ווערט נאך ווייטער געארבייט פאר דער פארטשריט פון דער רענטגען־וויסענשאפט און פון די מאשינען און דאס לעצטע ווארט איז נאך אין דער היינטיגער נישט ארויסגעזאגט געווארען.

פיניעלע מזיק
נים לשון

— כ'זאג עך יאטן, כ'אב גרויס עגמת-נפש, כ'אב גימיינט אז ער עט אין שמולן געסל אעה קימען.

ווער עמען איך מיין? דעם דאטשע פראפאגאנדע מיניסטער. אי העירט עך אב איך אף עיעם געטשאטעוועט. צ'העירט ווען איך פאק עיעם אין שמולן געסל, וואלט איך עיעם זעכער אראפגעשלאגן זיין ראסעלביזעליג.

איז ער'ער דאך אבער ניש קא פראיער, איז ער גיפלויגען קא ווארשע, און באי די ווארשעווער יאלדאקעס איז אלין קושער.

אין עפעטער מיינט עך, אז עיער איז גיקימען גלאט אזוי צי גאסט, זאלן זיי דערציילן די באבע. מיך עלן זיי ניש נעמען נא פעוניאקא. איך, פיניעלע וויס, שוין צו וואס ער איז גיקימען, צ'ווילט ווייסן, על איך עך זוגן:

אזוי ווי פון דאטשלאנד זענען אנטלאפן די יידען, איז ער גיקימען אהער צי איבדז סטראשען די גענז, אז אז ער עט די מאכן א זאווערוכע על דאך די יודען אנטלויפען, בו וועלען די יודען לויפן? מיסטאמע קא דאטשלאנד, על זיי דאך ווידער הובן וועמן צו פאניגען. אט צוליב דעיעם איז טאקיש גיקימען צי פליען דער דאטשער פראפאגאנדע מיניסטער קא ווארשע.

וואס זוגט עך ניש צי יעקע גאר!? ער מיינט אז מיר פארשטייען ניש די דאטשע גישמאטע קעפ, אזוי לאנג זאלן זיי ליגן אין הינ, ווי לאנג מיר עלן ניש פורן קא דאטשלאנד!

אי, אב איך גיוואנט אף דעם דאטשען פראפאגאנדע מיניסטער!

א ייד א סוחר

— פאר א קאלעקטור שטעהען עטליכע פוירערים און שמועסען צווישען זיך:

— ווען איך וואלט געוואונען אויף דער לאטעריע — זאגט דער ערשטער, וואלט איך מיך מיט מיין גאנצן בני ביתו אויסגעקליידט אין די בעסטע טייערסטע מלבושים.

דער צווייטער זאגט ווען איך וואלט געוואונען אויף דער לאטעריע וואלט איך מיר א הויז מלבנ-שים אויך געקויפט ביי מעבעל א.ד.גל.

שטעהט אויך דארט א ייד:

— פרעגען זיי איהם, זשידקו, וואס וואלסטו געטאן, ווען ס'גוהט דיר ארויס א געווינסעל?

— איך, — ענטפערט דער ייד — וואלט מיר געעפענט א גרויס געשעפט, איהר זאלט דאס אלץ קויפען ביי מיר קויפען!...

יהודה פרידמאן.

היטלער און פיש

איינער פון די „פיהרערס" האט זיך אויסגע-דריקט אז היטלער פיהלט זיך ווי א פיש אין וואסער.

וואס זאגט דערצו דער „קונדס"?

היטלער איז ווי א פיש
נאר אביסעל פערקעהרט:
א פיש דארף זיין אין וואסער
און היטלער — אין דר'ערד.

ש. רעלעם.

אמאל און היינט

אויף די פערד-געיעגען אין ווארשא האט א פוילישער דיפלאמאט געזאגט צו א דייטשען דיפ-לאמאט:

— אין משך פון איין יאהר, האט זיך די לאגע בעדייטענד געענדערט! פריהער זענען מיר זיך גע-שפרונגען אין די אויגען און איצט שפרינגען מיר איבער פלויטען.

פון נייעם חומש'ל

נעלייענט פון א בעווייבטען

אדם'ן האט זיך אין גן עדן שטארק געלאנג-ווייליקט, האט דער רש"ע איהם אויסגעשניטען א ריפ און איהם געשענקט חוה'ן. נאכן ערשטען יאהר האט זיך אדם געווענדעט צו גאט:

— ליבער גאט, לאמיר מאכען א שטיקעל געשעפט: דו גיב מיר אז די ריפ, און איך וועל דיר אפגעבען חוה'ן...

שטיקלעך און ברעקלעך

אלץ מוז מען טון מיט א מאס — האט געזאגט א שניידער, וועלכער האט דאס ווייב מקיים פסק גע-ווען מיטן צענטימעטער.

• • •

נאר ליכט—אויפפיהרענדע פרויען ווערען פון די מענער געטראגען אויף די הענט.

• • •

דעם וועג צום גהינום ווייזט דיר זעהר אפט א מלאך.

א סוד

קינד: מאמעשי, זעה נאר, דער מענש האט נישט קיין איין האהר אויפן קאפ.

מוטער: רעד נישט הויך, ער קען נאך הערען.

קינד: ער ווייסט דען נאך נישט הערפון?

א ווייטער קרוב

— מיט וועמען האסטו עס איצט אזוי לאנג גערעדט אויפן טעלעפאן?

— מיט א ווייטען קרוב, מיין געוועזענע-שאטע.

ביי א פול טשארני

— נו, ביסט נאך אלץ אזוי איינזאם?

— ניין, כ'האב מיך שוין געגט.

פאר 6 זל. מיט 50 גר.

טויט-שיין פון א דאקטאר

אין א וואלד אונטער לאדז האט מען געפינען א טויטען קערפער. דער דאקטאר וואס האט אויסגע-שטעלט דעם טויט-שיין, האט בעמערקט:

אויפן בויך געפינט זיך א וואונד די גרויס פון א 5 זל. אויף די פלייצע צוויי וואונדען די גרויס פון 50 גראשען, אויפ'ן פוס דריי וואונדען: צוויי 20-גראשענדיגע און איין 10-גראשענדיגע, צוזאמען וואונדען אויפן גאנצען קערפער פאר 6 זל. 50 גר.

א ביסעל „קונדס"-גראמאטיק

לשון נקבה

ציייטונג — ווייל ס'איז איהר נישט צו גלייבען.

ערד — ווייל מען קען נישט דערגעהן די יאהרען.

רוח — ווייל זי מאלט זיך אליין.

שלאנג — ווייל זי איז פאלש.

צווייטע לעקציע

ווייב, אנצעל צאהל

מיין ווייב, דיין ווייב, זיין ווייב, אונזער ווייב.

קינדער, מעהל צאהל

מיינע קינדער, דיינע קינדער, זיינע קינדער, אונזערע קינדער.

דלות

איך האב דעם דלות, דו האסט דעם דלות, ער האט דעם דלות. מיר האבען אלע דעם דלות.

גלות

איך בין אין גלות, דו ביסט אין גלות, ער איז אין גלות. מיר זענען אלע אין גלות.

ווייבער שמועסען

ערשטע: וואוהין פאהרען זי היי-יאהר?

צווייטע: קיין בוסק.

ערשטע: טאקע אויף „דעם"?

צווייטע: ניי, אויף „יענ'ן".

צווישען בטלנים

— האסט געהערט, בעריל, טערקיי האט בעשלאסען איינצוקויפען אין פוילען פערד פאר דער טערקי-שער ארמעי.

— כ'גלייב נישט אין דעם, ווי אזוי וועלען פוילישע פערד פארשטעהן טערקיש?

ענטפער פון דער „קונדס"-רעדאקציע

ה' ק. מייער לאדז.

איהר פרעגט צי אייערע צוגעשיקטע וויצען קוואליפיצירען זיך פארן „קונדס".

ביין חבר מייער, אייערע וויצען קוואליפיצירען זיך פאר מאריענבאד.

— פארוואס?

— ווייל זיי זענען צו פעט.

אנאנסען

א פאטענטלאזער יונגערמאן זוכט א בעשעפ-טיגונג. איז אויך באין ברירה גרייט חתונה צו האבען מיטן שעפ'ס טאכטער.

אפערטען צום „קונדס".

• • •

זיבעלע וואריאצקי אין קאזאנובעק זוכט א שותף מיט צען טויזענד דאלאר צו עפענען אויף פעטראליאום גאס א מאנופאקטור-געשעפט.

ביליג צו פערקויפען

א גרויסע קוואנטום

ווישניאווע העמדלעך

ביליג און גוט.

אפערטען אונטער „בליסקאוויצא" אבצוגעבען אין דער פירמע

„שמאפעטא אי ספולקא".

דער קונדס

● הומאר
● סאטירע

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

בייל. צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 139 — פרייטאג, דעם 15 יוני 1934

ד"ער, וואס געהט אייביג איז שפאן...

יוד: ווי לאנג נאך וועל איך מוזען איינ-האלטען דאס צובריקעטע פערד!...

פּאָליטיק פון וואָר

סע וועט עפּעס זיין גוט פאַר יודען? האָבען מיר שוין געהאַט געבעלסן אויך. איז שוין הייסט עס נאָך געבעלסן? מיר מיינען צו זאָגען נאָך געבעלסעס בעזוך ביי אונז אין פּוילען.

וואָס איז געווען דער צוועק פון זיין בעזוך דאָ אין לאַנד?

מיר, דיפּלאָמאַטען, האַלטען נישט אַז דאָס איז געווען אַ גרויסער אויפטו, אַ פערשוין, וועלכער פערבריינגט אויף אַ ווילדען אופן ביכער פון הויכער קולטור, דאַרף מען אין אַ ליטישער שטוב נישט אריינלאָזען. און אויב מען לאָזט איהם יאָ אריין, טאָ ווי דאַרף מען דאָס אָנרופען?

איז טאַקע אַ גרויסער טומעל אין דער פּאָליטישער וועלט, מיר דיפּלאָמאַטען טומלען און אַז עס ווערט אויפן דיפּלאָמאַטישען מאַרק אַ טומעל, ווערט זיך עפּעס אויסטומלען.

מר' הארץ: צייט צו וואַרטען.

צו געבעלס בעזוך

דייטשלאַנד מיט פּוילען
לעבען זיך אין גוטען:
וואו אַ „חתונה" מיט יודען
איז אונזערער אַ מחותן... רעלעם..

וועמען זאָל מען גלויבען!

די סאַנאַציע־פּרעסע בעהויפּטעט אַז די אָפּאָזיציע ליידט אויף אַ נישט געזונדער אַבסטרוקציע און די אָפּאָזיציע־פּרעסע שטעלט פעסט, אַז די סאַנאַציע ליידט אויף ראַוואַלביעניע — וועמען קאָן מען אַלזאַ גלויבען און ווי איז טאַקע דער צושטאַנד פון זייערע ביידענס חולאת'ן..

די רבנים ביים קאַרדינאַל

אינטערוויאו פון „קונדס" מיט אַ דעלעגאַט

אונזער „קונדס"־מיטאַרבייטער האָט געהאַט אַן אינטערוויאו מיט איינעם פון די רבנים־דעלעגאַטען, וואָס זענען געווען ביים קאַרדינאַל. מיר געבען איבער דעם געשפּרעך וואָרט ביי וואָרט:

איך: ווי האָט אויסגעזעהען אייער אַריינקומען?

ער: מיר זענען אַריין שטיל, אויף די בענקל. געבוקט זיך דריי מאָל כורעים.

איך: און ווי האָט איך דער קאַרדינאַל אויפגענומען?

ער: נישט אַזוי דאָסיג. דאָס פּנים איז געווען קאַלט ווי די לבנה, און די אויגען האָבען געגלאַנצט ווי אַנ'אַטלאַסענע יופּיצע.

איך: וואָס איז געווען אייער ערשטע טענה?

ער: אַז מען שלאָגט יודען. מיר זענען נישט זיכער מחדש צו זיין די לבנה. האָט ער אונז געענטפערט אַז מיר זאָלען זיך נישט וויזען אין גאַס. סיידען ווען מען וועט דאַרפען צאָהלען. פּאַראַטקעס אָדער אַ ראַטע פון דער פּאָזשיטשקע.

איך: נו, זייט איהר עפּעס צופריעדען פון אייער דעלעגאַציע?

ער: (טוט אַ מאַך מיט דער האַנט) לאָזט מיך געמאַך! דער גאַנצער אוידענץ איז קיין שמעק טאַבאַק נישט ווערט.

ש. רעלעם.

לכבוד געבעלס'ן

זייענדיג אין וואַרשאַ איז געבעלס אַריבערגעגאַנגען די מאַרשאַלקאָווסקאַ גאַס. דער פּאָליציאַנט אין רוג האָט איהם געמאַכט אַ פּראָטאָקאָל און געהייסען בעצאָהלען אַ זלאָט.

— פאַרוואָס מאַכט איהר מיר אַ פּראָטאָקאָל? — האָט געבעלס געפרעגט.

— ווייל איהר געהט קרום — האָט דער פּאָליציאַנט געענטפערט.

• • •

אויף פּאָוואָנזעק האָט געבעלס בעמערקט ווי די באַראַ־לייט האַקען אויס שויבען פון יודישע געוועלבער, פרעגט געבעלס: — וואָס בעדייט דאָס?

— דאָס איז הייבט אַ טאָג פאַר די היימישע גלאָז־אינדוסטריע פּראָפּאַגאַנדע.

אנדערע נעמען

לאַרז און גענה

אין שייכות מיט די לאָדזער וואַהלען, זאָל דער צוג „לאָדזש־קאַליסקאַ" געענדערט ווערען אויף „לאָדזש־ענדעצקאַ".

• • •

אין די דיפּלאָמאַטישע קרייזען ווערט פּראָיעקטירט צו ענדערען דעם נאָמען פון דער ענטוואָפּונגס־קאָנפערענץ אויף אַ קאָנפערענץ צו בערייניצען דאָס רעדוצירען די געווער־פּראָדוקציע.

גרויסע „העלדען"...

געשפּרעך צווישען צוויי פערהייראַטע מענער, איבערגעגעבען פון ● ב. קאַוונער

זיצען צוויי פערהייראַטע מענער און רעדען וועגען זייערע ווייבער.

די ווייבער זענען נישטאָ דערביי; זיי זענען וועק אויף אַ קערמעל.

זיי וואוינען טאַקע אין איין הויז, די צוויי פערלעך: טיר־ביי־טיר.

איינעם וועלען מיר רופען יאָסעל און דעם אַנדערען אשר (כאָטש זיי הייסען אַנדערש).

קאָכט זיך יאָסעל:

„ווערסט זעהן אשר, וואָס פאַר אַ סקאַנדאַל איך וועל מאַכען ווען מיינע וועט מיר צוריקקומען; איך וועל זיך מעהר נישט לאָזען טרעטען פון איהר; איך וועל מעהר נישט זיין איהר פוס־בענקעלע; איהר פאַנטאָפעל־מאַן; גענוג געליטען פון איהר, עקס יאָהר! און איהר מוטער וועל איך מעהר נישט אַריינלאָזען אויף מיין שוועל; אַט אַ די מכשפה מיטן שמאָלען געמבעלע, מיטן דיקען ווערצעלע, וועל איך אַרויסוואַרפען פון הויז און איהר אָנזאָגען, אַז איהר פוס טאָר מעהר נישט אַריבערטרעטען מיין שוועל! ווען זי קומט אין הויז אַריין, מאַכט זי אַ גהינום; ווערסט זעהן, אשר, וואָס פאַר אַ חהוגה איך וועל איהר היינט אויפשפּילען! אַלע מיינע צרות אַלע מיינע ווייטאָגען וועל איך אויסלאָזען צו מיין הייב מיט איהר מאַמע, איך האָב גשוויגען און געליטען, היינט, אשר, וועט זיך אַלעס ענדיגען, גענוג! גענוג! אַ סוף מוז דאָ נעמען, נישט אַזוי האָב איך דאָס לעבען אויף מיין שוועל!

און יאָסעל האָט אויסגעהערט, אשר אָבער האָט גענומען:

„מיין בישט, יאָסעל, אַז איך בין גליקליך מיט מייבער; איך וועל איהר אויך נישט שווייגען; איך אַרבייט אויך נישט און איך בין נאָך מעהר אויף צרות פאַר דיר, פונדעסטוועגען איז זי אַוועק אויסגעבען די לעצטע פינף זלאָטעס וואָס איך האָב נאָך געהאַט אין הויז, מען פּרעגט נישט און מען הוליעט, ווערסט זעהן יאָסעל, אַז איך וועל איהר היינט אַ שפּילען די ריכטיגע קאָמעדיע, ביי מיר איז רעכט, אַז איך זאָל איהר גוט אָפּזידלען און איהר נאָך אַריינוואַרפען אַ פּאָר פעטש אויך. כעס קען צוברעכען אייזערנע ווענט, און מיר קאָכט שוין דער כעס אַ שעהנע פאַר יאָהר, אָבער היינט דיר צוליב, וועל איך אויסלאָזען מיין האַרץ! איך זאָל אפילו וויסען אַז מען זאָל מיך אַרעסטירען און פערשיקען אויף צוואַנציג יאָהר! סיי ווי איז דאָס לעבען מיט איהר גאַרנישט ווערט; איז טורמע וועל איך זיין אַ סך פרייער ווי איך בין ביי איהר; דאָ גיי נישט און דאָ שטעה נישט און דאָרט זיץ נישט און אויף „ענע" קוק נישט און מיט דער בעגריס זיך נישט. ווי איך וואָלט געווען פערקויפט צו איהר; ווערסט זעהן, יאָסעל, וואָס איך וועל היינט אָנטון! די גאַס וועט זיין שוואַרץ פון מענשען און פון שכנים. איך קען שווייגען און דולדען, אָבער צו אַלעם קומט אַ סוף; יעדע זאַך מוז האָבען אַ גרענעץ! איך וועל דיר זאָגען דעם ריינעם אמת, יאָסעל, אַז דיינע איז נאָך אַ מלאך, אַ פרידענס־טויב אַקעגען מייבער; דיינע קאָכט כאָטש אַמאָל אָפּ פאַר דיר אַ לעפעל וואַרעמע וואַסער, האַלט ריין דאָס הויז; מיינע טוט דאָס אויך נישט. אין שטוב ביי מיר איז אַ הקדש, אַנגעשליידערט, אַן געוואָרפען אויף אַלע בענקלעך, אויף אַלע בעטען און עסען גיט זי מיר וואורשטלעך, מאַגי, לאַקס, אַלץ פערטיגע זאַכען, עפּעס אָפּקאָכען וויל זי נישט, זי וויל זיך נישט איינשמוצען איהרע נעגעל, איהר מאַניקור, און וויל גלאַט אַזוי נישט האָבען צו טון מיט טעפּלעך. זי קען בעשטיין, זאָגט זי, אַז איך זאָל עסען אין אַ רעסטאָראַן, אָט דאָס הייסט אַ פרוי? גענוג! אַ סוף וועט עס היינט נעהמען; אַ סוף!... און..."

דאָ בעהמט זיך דער יאָסעל דאָס וואָרט:

„אשר, איך גלויב דיר נישט! דו ביזט געווען אַ מלמד און וועסט שטאַרבען אַ מלמד; דו האָסט עס מיר שוין הונדערט מאָל געזאָגט און האָסט עס קיינמאָל נישט אויסגעפיהרט. ביזט אַ שלימזל; אַ שמעגעגדריק, אַ לאַפּטשע; מען קען אַלעס מאַכען פון דיר. איך, אַז איך קען גאַרנישט אויספיהרען, שריי איך כאָטש, טופּע איך כאָטש מיט די פיס, האַק איך כאָטש אַן טיש אַריין מיטן פויסט, וואַרף איך כאָטש אַ טעלער אַן דר'ערד; עפּעס מוז איך טון אום אויסצודריקען מיין פּראָטעסט מיין כעס; אָבער דו וואַנסט עס אפילו נישט! דערבער גלויב איך דיר נישט קיין איין וואָרט וואָס דו זאָגסט; דו ביזט בלויז אַ העלד ווען דיין ווייב איז נישט אין הויז".

„און דו ביזט בעסער? ווען טופּעסטו מיט די פוס? — ווען זי געהט אַרונטער אין געוועלב, אָדער צום קצב; ווען צוברעכסטו אַ טעלער? — ווען זי הייסט דיר וואַשען ס'געפעס; דו ביזט אויך נישט פון די גרויסע העלדען!"

„און דו?" — לאָזט זיך נישט דער צווייטער — „און דו ביזט עס דער גרויסער קנאַקער? עס איז נישטאָ וואָס עס זאָל לאַכען! וויפיל מאָל ביזטו שוין געלעגען בעהאַלטען ביי מיר אין קליידער־שאַנק? האָסט שוין פערגעסען? אמת, דיינע איז דיר נאָכגעלאָפען מיט אַ פלעט־אייזען, דאָס איז אמת... אָבער איך וואָלט זיך פאַר אַ פלעט־אייזען נישט בעהאַלטען; איך וואָלט עס אַרויסגעריסען פון איהרע הענט, אַז וואָס איך וואָלט געטון דו האָסט אַ מויל, פלאַפּעלסטו, אַ מויל־העלד ביזטו!

„און וואָס איז מיט דיר? וויפיל מאָל ביזטו שוין געלעגען אונטערן בעט? אויב דו געדענקסט נישט, וועל איך דיך דערמאַנען: איך האָב אַ גוטען זכרון. טאָ מאַך זיך נישט פאַר אַזאַ העלד און קלאָפּ מיך נישט אַרונטער! אָבער וואָס געווען — איז געווען, אויס! עס מוז איינמאָל פאַר אַלע מאָל קומען צו אַ...."

דאָ האָבען זיך דערהערט טריט און די שטימען דייערע ביידענס ווייבער.

די צוויי „העלדען" האָבען זיך אַ צאַפּעל געטון. דערשראָקענע, דערציטערטע, זענען זיי זיך אויף שנעל צוגאַנגען: יעדער מאַן אין זיין רוה אַריין, שטיל ווי די קעצעלעך.

* *

אַזעלכע יאָסעלס, און אשר'ס זענען, אַ דאַנקען גאָט, פאַראַן אין די מיליאָנען; אין די שוועבע מיליאָנען; כמעט אַזויפיל וויפיל עס זענען פאַראַן פערהייראַטע, און אפשר נאָך מעהר, מיר זענען גרויסע קנאַקערס ווען מיר קומען זיך צונויף אַהן די פרויען; ווען מיר זענען צווישען זיך; ווען מיר קוקען זיי נישט אָן; אָבער ווען זיי, די פרויען, זענען דאָ מיט אונז — זענען מיר די אמת'ע לעמעשקעס.

איך וועל אייך אויסזאָגען אַ סוד און איך האָף אַז דער סוד, וועט ווייטער נישט געהן, איהר הערט? איך אַליין, דער שרייבער דער הומאָריסט, דער גרויסער מענש, ווער איז מיר, בין איך אויך איינער פון די „העלדישע" מענער".

מיר זענען און מיר וועלען שוין אַזוי בלייבען כל זמן דאָס פערהייראַטע לעבען וועט נישט אָפּגעשאַפט ווערען.

און אַזוי ווי עס האַלט נאָך נישט דערביי, הייסט עס אַז מיר וועלען נאָך לאַנג־לאַנג זיין דאָס וואָס מיר זענען.

און איך געה נאָך ווייטער: אפילו ווען דאָס פערהייראַטע לעבען וועט שוין מעהר נישט עקזיסטירען, וועלען מיר אַלץ זיין „שלאַפּען" ביים שוואַכען געשלעכט.

א בריוועלע צו געבעלס'ן

ה' געבעלס!

דער „קונדס" האָט דעם כבוד איך צו בעגריסען, מיר פערשטעהען, פאַניע געבעלס! אַז איהר זענט שוין געצוואונגען צו געהן מיט אייער פעקעל סחורה אוי', דער מדינה — איהר זענט געוואָרען אַ מדינה־געהער און איהר זענט נישט קשה'דיג טיף אין דער אדמה!

מיר יודען האָבען שטאַרק אויסגעקוקט אויף אייער קומען — און נאָך מעהר האָבען מיר אויסגעקוקט איהר זאָלט אַוועקקומען... מיר וואָלטען אייך זיכער אַרויפגעזעצט אויף די יום־טובדיגער פּאָליצע — ווען מיר וואָלטען געוואוסט אַז די פּאָליצע וועט זיך אָפּרייסען...

פאַניע געבעלס, איך האָב געהערט אַז איהר האָט אַ יודישען אויסזעהען, ווייל איך איך טאַקע אַביסעל פערבעטען קיין לאָדז איהר זאָלט איין שבת אַביסעל געהן שפּאַצירען אין פּאָניאַטאָווסקיס פּאַרק. איך כ'שווער איך ביי באָרד און פּאות אַז כאָטש דער באַקאַט איז דאָך אין סאַמע ברען, דאָך האַלט איהר גאָר נישט קשה'דיג געלייזט...

גלויבט מיר, ווען איהר קומט קיין לאָדז, וואָלט מען איך איינגעאָרדענט דעם אמת'ען קבלת־פּנים, (הגם אייער תורה האָט בכלל קיין פּנים נישט...)

פאַניע געבעלס, איהר ווילט הערען מיין מיינונג, וועגען אייער ראַסען־טעאָריע?!

— ביטע שעהן, הערט מיין מיינונג:

לויט ווי איך האָב שטודירט די ראַסען־טעאָריע בין איך געקומען צו דער איבערצייגונג אַז ראַסען־טעאָריע איז אַ זעהר שווערע זאַך — דערפאַר ווערט זי געטריבען מיט פערד־קראַפט.

כאָטש איך בין אַ יוד מוז איך דאָך מודה זיין אַז היטלער איז אַנ'אוצר פאַר דער וועלט. און בתורת עצה זאָג איך איך, אַז אַזאַ טייערען אוצר מוז מען גוט היטען! ווי אַזוי איהר זאָלט איהם היטען? וואָס הייסט ווי אַזוי? אַזוי ווי די גאַנצע וועלט פיהרט זיך — אַנ'אוצר מויערט מען, איין אין דער וואַנד, אָדער מען בעגראָבט איהם...

צוליב אייער בעזוך, ווינשען מיר איך פאַניע געבעלס, אַז איהר און אייער רבי היטלער זאָלט קומען אַלץ העכער. און העכער — אין הימעל אַריין.

יהודה פרידמאַן.

פון „קאָלעגען" נעמט ער נישט

דריי ראַטמענער אין טויער

דער סעיוש פון פּאָלודניאָווע 4 איז, ווי בעוואוסט געוועהלט געוואָרען אַלס ראַטמאַן פון שטאָט ראַט.

ווען די ראַטמענער מאַרק פיין און ד"ר קרויש האָבען איהם די טעג געוואָלט געבען 20 גר. פאַר עפענען ס'טויער, האָט דער סטרוזש־ראַטמאַן געענטפערט:

— „פּשעפּראַשאַם, אָד קאָלעגוב ניע בּיאָרע".

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

שבת הגדול: זאָגט מיר פאַניע קורצער פרייטאָג, ווי קען מען אָנרופען דעם פעהלער, וואָס די רבנים האָבען געמאַכט מיט זייער וויזיט ביי קאַקאָווסקין?

קורצער פרייטאָג: איך וויים נישט, און ווי זאָגט איהר, שבת הגדול, קען מען דעם פעהלער אָנרופען?

שבת הגדול: אַ קאַרדינאַל־ער פעהלער...

אין בית־דין־שטוב

רב: פאַרוואָס גייט איהר זיך גט'ן מיט אייער ווייב?

— ווייל זי האָט, רבי, אַ שוואַכקייט צו שלאָגען.

ש. כעלעם.

נישטאָ קיין צוטרוי

אין אַ היגער מאַנופאַקטור־געשעפט איז אויסגעהאַנגען געוואָרען אַ שילדעל מיט אַזאַ אויפשריפט:

„מיר וויסען אַז אייער טשעק איז פּרימאַ ש'בפּרימאַ. נאָר מיר האָבען נישט קיין צוטרוי צו דער באַנק".

צווישען משרתים

ערשטע: ווי זעהען עפּעס אויס דיינע בעל־הבתים?

צווייטע: כ'זאָג דיר, ס'איז אַ שמעקעדיג פאַר פאָלק: די מאַדאַם בעוויעט זיך אין קריביצע און שמעקט לופט אין דער הער זיצט אינדערהיים און שמעקט טאַבאַק.

ש. רעלעם.

לאַדזער פּאַצעטען, פערגעבען!

— וואָס גייסטו עפּעס יעדען טאָג שוין כלות?

— דער דאָקטאָר האָט מיר געזאָגט, אַז איך דאַרף פלעגע. כאָטש איך יעדען טאָג אַנדערשוואו, עפּעס איז מויל אַריין.

ש. רעלעם

נישט קיין שלעכט געשעפט

— וואָס וואָלטסטו געוואָלט זיין?

— אַ באַנקיר — און איהר?

— אַ פּאָליציאַנט.

— וואָס עפּעס אַ פּאָליציאַנט?

— גאָר פּשוט: מ'שטעהט אין דער גאַס, מען לעגט נישט אַריין אַ גראָשען, און מ'נעהמט זלאָטעס (פאַר שטעהן אין דער גאַס).